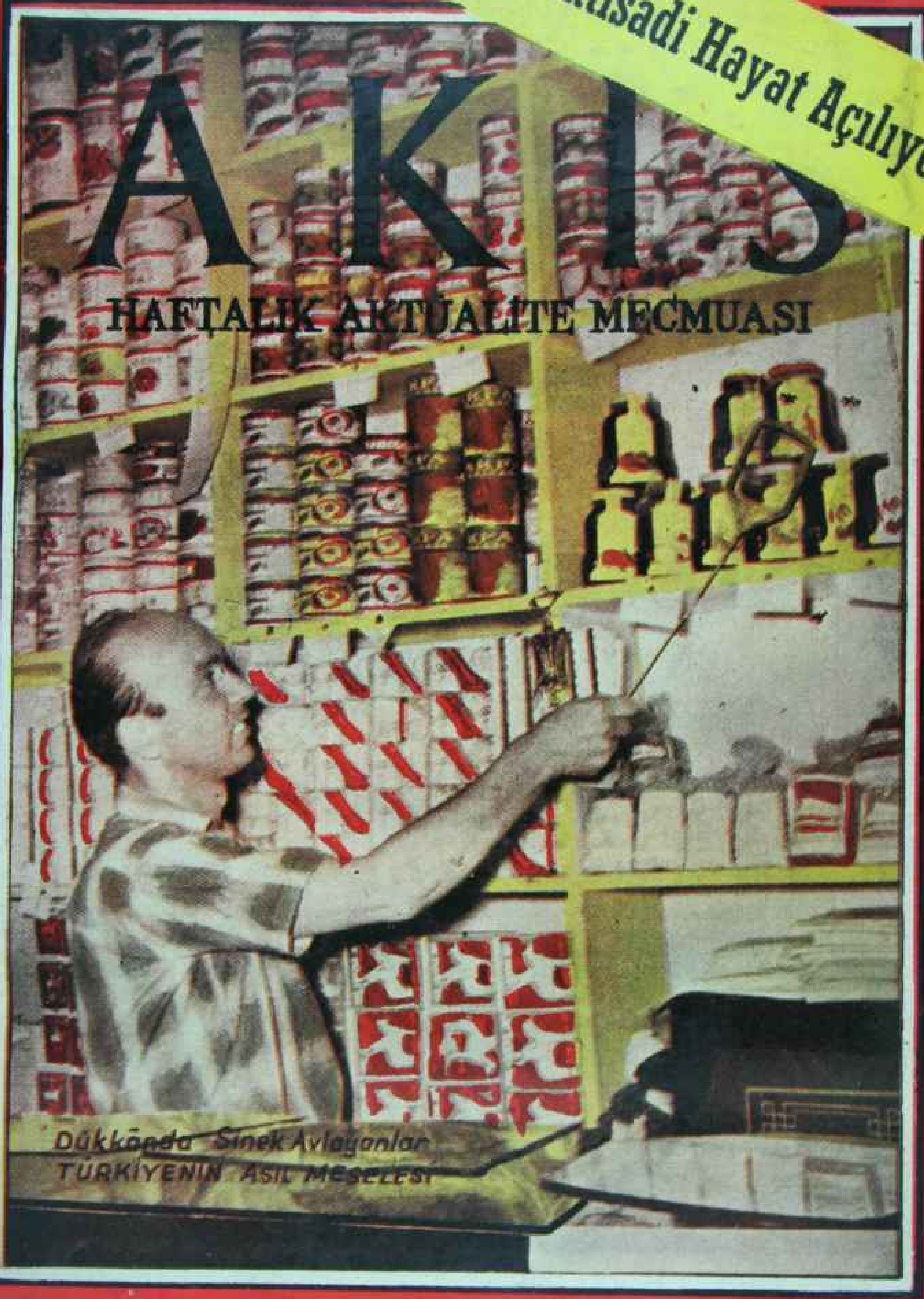
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

ktisadi Hayat Açılıyo

Dükkânda Sinek Avlayanlar
TÜRKİYENİN ASIL MESELESİ

Fazla güneşte kalmaktan
ileri gelen baş ağrılarını...

OPON TESKiN EDER

OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago romatizma ağrılarına karşı faydalıdır

OPON, bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında başarı ile kullanılır

günde 6 tablete kadar alınabilir

FAAL 4-169

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl : 9, Cilt: XXIV, Sayı: 420

Yazı İşleri:
***Rüzgârlı Sokak No.*: 18**
Tel: 11 89 92
P. K. 582 Ankara

●

İdare:
Rüzgarlı Sokak No.: 15
Rüzgarlı Matbaa
Tel : 10 61 96

●

Başyazar:

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü
Mübin TOKER

●

Yaz İşlerini fiilen İdare eden Mesul Yazı İşleri Müdürü
Kurtul ALTUĞ

•

Karikatür :
TURHAN

●

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

●

Klişe :
Doğan Klişe

Bu mecmua Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlân şartları :
Santimi: 20 lira
1 renkli arka kapak : 1.500 TL.

İlân işleri:
Telefon : 10 61 96

Dizildiği yer :
Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer :
Millî Eğitim Basımevi

FİYATI: 1 LİRA

Basıldığı tarih: 15.7.1962

Kapak Resmimiz

Piyasanın Durumu

Derdin bası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Adolf Hitler
İbret* verici *macera

Geçen hafta, bir kaç çerçeveli yazıda Türkiyenin bugünkü durumuyla Almanyanın Hitlerden önceki durumu arasında paralel kurulmuş olması geniş alâka çekti. Aslında bir dikta idaresinin memleketi nasıl bir felâkete sürükleyeceğini mükemmelen müdrik ol makla beraber rejimin içinden bir türlü çıkamadığı dar çemberin sı kıntısından ümitsizliğe düşen büyük gündelik gazeteler ve onların idarecileri kendilerini bir muhasebeye tutmaktan geri kalmadılar, içe doğru çevrilmiş bir projektör, Türkiyede Demokrasi son nefesini verdiği an bir Hitler veya bir Mussolini dahi bulamayacağımız, Batista'ların, Trujillo'ların sefil idaresi altında mahvolacağımız gerçeğini ortaya çıkarmaya yetti. Diktatörlüğün kolektif olanı bulunmayacağına göre, sıra adamlarının en açıkgözü ve en yüzsüzü, en merhametsizi ve en alçağı mutlaka başa geçecek, Atatürkle başlayıp şu kırk yılda bugünkü hale getirdiğimiz toplumumuzu bir kalemde ortaçağ karanlıklarına gömecektir. Hem de ilericilik, Atatürkçülük, devrimcilik ve ülkücülük paravanası arkasında.. Welmar Cumhuriyetinin, bugünkü Türkiyeye bir çok bakımdan -hayret' uyandıracak tarzda benzeyen şartlarının şöyle bir hatırlatılması dahi dikkati çekmekten geri kalmadı.

Bu bize, paraleli daha kesin hatlarla çizme fikrini verdi. Bir kaç haftaya kadar AKİS-, Hitlerin 1933 Almanyasında İktidarı nasıl aldığının en cazip hikâyesini okuyucularına bir seri halinde anlatacaktır. AKİS, bu seriyi hazırlamaya başyazarı Metin Tokeri memur etti. Batı Avrupaya alt intibalarını bu hafta tamamlayan ve önümüzdeki hafta d işardaki temsilcilerimizin durumuyla o seriye son verecek olan Toker pek kısa bir süre İçinde Hitlerin İktidara gelişini ele alacaktır. Bilindiği gibi Hitler, .vahim bir iktisadi krizin hüküm sürdüğü ve işsizlerin milyonluk sürüler halinde sokaklarda dolaştığı, halkın bezginlik ve keşmekeş karşısında huzursuzluktan boğulacak halde olduğu, Parlamentoya karşı kuvvetler Parlamentonun çalışamaması için ellerinden geleni yaparlarken bu müessesenin kendi ölüm fermanını bizzat imzaladığı, birbiri peşine koalisyon.hükümetlerine başkanlık edenlerin temel meseleye inemedikleri ve sıhhi bakımdan sorumluluk' duygusundan uzak düşmüş bir Cumhurbaşkanıyla etrafının siyasi dalavere çevirdiği, memleketin esas kuvvetleri olan Ordunun büyük sanayicilerin ve işçilerin gözlerinin -hem de basiretlerinin- bağlandığı bir Almanyaya inanmayacak tarzda hakim olmuştur. Hiç kimsenin ciddiye almadığı Avusturyalı onbaşı kudretli Almanyayı bir anda sultası altına almış ve onu felâkete sürüklemekte gecikmemiştir.

AKİS'in şu anda söyleyeceği, bir kaç haftaya kadar başlayacak olan bu son derece alâka çekici yazı serisini Türkiyede her subayın, her iş adamının, her sendika liderinin, her üniversite öğrencisinin her politikacının, her öğretmenin ve umumiyetle her aydının mutlaka okuması gerektiğidir. Bilhassa Ordunun her kademesi, bundan otuz yıl *önce* Almanyada cereyan etmiş bulunan maceranın teferruatını gördüklerinde, şahsiyetleri tanıdıklarında, plânları öğrendiklerinde bugün nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini daha kolay anlayacaklar, kendilerine hareket hattı çizmekte bir takını- tereddütleri yeneceklerdir.

Türkiyede hangi oyunun oynanmakta olduğunu daha açık meydana koymak isteyen herkes, bu yazıların en geniş çevreye yayılması için şimdiden seferber olmalıdır.

Saygılarımızla AKİS

Cilt; XXIV, Sayı: 420

A K İ S

16 TEMMUZ 1962

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Halkın sesi

(Kapaktaki mesele)

Bitirdiğimiz hafta, kendi dar çemberleri içindeki kavgaları, dönüşmeleri vs çekişmeleri iki aylık bir tatile soktuktan sonra temsilcisi oldukları milletin arasına dönen profesyonel politikacılar bir tek arzuyla karşılaştılar: Allah rızası için, şu iş hayatının açılması! Profesyonel politikacılar, buna muvaffak olunamamasının doğurduğu hiddetin kendi başlarına düşen şimşekler halinde vatan göklerine serpilmiş olduğunu hissetmekte gecikmediler. Bilhassa, iktidarı teşkil eden siyasi partilerin mesulleri herkesten aynı feryadı duydular ve aynı serzenişlerle karşılandılar. Hükümetin güven oyu alıp memleket kaderine el koyduğu şu sırada bu mecmuayı ya da Milliyeti, Cumhuriyeti veya Hürriyeti, kudret sahibi umumî efkarın sözcüsü durumundaki öbür yayın organlarını okuyan Hükümet mensupları da bu sesin sütunlara aksetmiş şeklini gözlerinin önüne serili gördüler. Halk, bir şey yapılmamasından ve duruma hâkim olunmamasından bıkkın; bezgin halde bari bu Hükümetin işe sarılmasını istemekte, beklemektedir. Derece derece işsizliğin ve hareketsizliğin, güvensizlikten doğan çekingenliğin, gemisini kurtaranın kaptan sayılacağı inancı içinde dar çıkarların piyasaya hakim olup bütün ticarete darbe vurduğu bir Türkiyede hükümet etmek hem kolay, hem zordur. Zor olan, koparılan fırtınaların ve her türlü hürriyetin düşmanı bir sorumsuz basının yaygaralarının aslında bardak çalkantısından ibaret bulunduğunu kabul etmek, sinirlere hâkini olmak, işe bakmaktır. Memleketlerin hayatında öyle anlar olur ki politikanın iyisi, politika yapmamaktır. Türkiye için an, o andır. Bu, hükümet etmenin kolay tarafını gözler önüne sermektedir. Bir defa, Türkiyede hiç bir şeyin olmayacağı gerçeğini kuru gürültülerin üzerine çıkarıp vatandaşın yüreğine ulaştırdınız ve devletin imkânlarını geniş, sesli göz kamaştırıcı yatırımlar halinde ortaya döktü'nüz sadece Bütçenin değil, 1962 Geçiş Plânının icaplarını yerine getirmeye başladınız mı Türkiyenin gördüğü bütün hükümetlerin en kuvvetlisi kendiliğinden başkente gelip oturacakta.

İnönü Orduda
Başbaşa ve elele

Derler ki "Tok ağırlamak güçtür". Millet 1960'dan beri öylesine bîr "işlerin nihayet düzelmesi" açlığı içindedir ki akıtılacak her damla, bir çöl geçmiş susuzun ağzına düşen rahmet kadar tesirli olacaktır. Nasıl yağmura susamış çatlak topraklar suyu emerse, geniş halk kütleleri Hükümetin göstereceği her gayretin öyle müteşekkiri kalacak ve onun etrafında kilitlenecektir. Bu hava yaratıldı mı, hiç bir tehdit en ufak akis yaratmayacak, bütün kötü kuvvetler isteristemez köşelerine çekilecekler, meydanı boşaltacaklardır.

Bugün, Türkiyede tek mal satılmıyor. Bugün Türkiyede, her türlü ticari trafik durmuştur. Bugün Türkiyede, vatandaş hayatının her safhasında bir kırmızı ışık yanmaktadır. Doktora hasta gitmemektedir. Belki bu, kolay inanılacak husus değildir. Ama, bir korkunç gerçektir. Türkiyede hayat, donmuş beklemektedir. En basit ihtiyaçların tatmini için elinde para ve imkân bulunduranlar dahi daha iyi, müsait ortamı beklemekte dirler. İnanılmaz bir atalet, her sektörü sarmıştır. Kimse borcunu ödememektedir. Hileli iflâslar, sıkışık bir ticari durumdan ziyade ümitsizliğin delili olarak son haftaların umur-u âdiyesi haline gelmiştir. Açıkgözlerin ve karamsar avantacıların o yola sapması dürüst, ticaret erbabını, iş adamlarımı piyasanın her kademesini işlemez hale sokmaktadır.

Türkiyede aç ve çıplak, her zaman olduğundan ne daha azdır, ne daha fazla. Ama açın ve tokun, çıplağın ve giyimlinin işi beklemektedir. Türkiyede duran hayattır. Türkiyede, kaybolan keyiftir. Türkiyede, sönen canlılıktır.

Bitirdiğimiz hafta, yüz haftadan beri olduğu gibi millet Hükümetinden bu derdine deva, şifa bekler haldedir. Bekleyiş gene hüsranla neticelendi mi, sarılacak yılandan başka şey bulunmayacağı biline biline denize düşmek, önlenmez bir tehlike olarak Türk toplumunun kapısını çalacaktır. Bunun habercileri, şimdiden etrafımızda dolaşmaktadırlar.

Yeni ufuklar

Bunu nihayet gördüğü içindir ki Başbakan Erzurumdan başkente dönüşünde bütün Türkiyede memnunluk uyandıran ve herkesi sevindiren bir karar aldı. İktisadi hayatın üzerine bizzat eğilecek ve onun gelişmesini günü gününe, memleketin en önemli meselesi olarak takip edecektir. Alınacak kararların dosyalarda kalmasını önleyecek, yapılabilecek her şeyi hemen yaptıracak, devlet sektörünü ve özel sektörü, Hükümet programında belirtildiği gibi elele, süratle seferber edecektir. Bu iş için bilhassa Yardımcılarına, onların arasında da Ekrem Alicana güvenmektedir

İnönü, hafta biterken Radyodan millete Erzurum intihalarım, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin durumunu, politikanın üstündeki tutumunu anlata-

Haftanın İçinden

İkinci İhtilâl Meselesi

Metin TOKER

Türkiye, iki uzun bekleyiş devresi geçirdi. Her çeşit dinden, boğazına kadar sıkıntıya gömülen Türkler önce, Menderesin iktidardan ayrılmasıyla her şeyin düzeleceği inancı içinde beklediler. Menderesin, iktidarı seçimle vermemeyi kararlaştırdığı ve bunu gerçekleştirmek için kati adımları atmaya başladığı ana kadar bir ihtilâl, bir isyan, bir darbe sadece platonik hevesler olarak kaldı. 27 Mayıstan sonra yapılan açıklamalarda, herkesin hayal kuvveti nsibetinde, Ordu içindeki ihtilâlci gruplardan bahsedilmekte ve bunların kökleri yok 1659'a, yok 1957'e, yok 1056ya kadar uzatılmaktadır. Bu iddia sahiplerinden en cakalıları, kendilerinin, 1940'larda 27 Mayıs 1960'm tohumunu, omuzlarında teğmen rütbesini taşırlarken attıklarını ciddi ciddi anlatmışlar, yazmışlar, yazdırtmışlardır.

Bunlar, bir esasa hiç dayanmıyor değildir. Her devirde, hu çeşit sözler her yerde konuşulmuştur. Şimdi üç arkadaşıyla İktidardan ve Hükümetten vaktiyle şikâyet yollu konuşup bu gidişe bir son verilmesi gerektiğini söylemiş olduğunu hatırlayanlar başarılı bir operasyonun temelinde kendilerini görmektedirler. Eğer askerlere yakında siviller de katılırsa ve ilk ihtilâl fikrinin kendilerinden çıktığını aynı tarz delillere dayanarak iddiaya başlarlarsa zincirin Nuha kadar uzamasını, halkalarının miktarının da milyonu aşmasını beklemek lâzımdır. Zira, Menderesin zulüm idaresi baskısını arttırdıkça bundan bir an evvel kurtulma yolları her yerde gittikçe daha fazla konuşmanın konusu olmuştur. Bir arkadaşımın, Menderesi metresinin evinde bir avuç fedaiyle bastırıp yakalama, hemen iktidarı ele geçirme ve sonra, rezil edilmiş diktatör bozuntusunu Yüce Divana sevketme plânını defalarca ve teferruatıyla dinlemişimdir. Bir başkası, adamı. Çankaya sırtlarında dolaşırken uzaktan, dürbünlü tüfekle vurmayı düşünürdü. Diğer bir plân ise Menderesi kaçırmak, bir hafta kapalı tutmak, sonra, Meclisin bir celsesine elleri arkasına bağlı, saçları sıfır numarayla traş edilmiş halde getirmek ve ondan Allah gibi korkan D. P. milletvekillerine göstererek "İşte. buna uşaklık ediyorsunuz! Adam değil misi niz, siz ?" diye haykırmaktı. Herkesin bıçak kemiğe dar yandığında, muhayyele kuvveti ve mizansen merakı ne kadarına müsaade ediyorsa o nisbette bir fantezist düşünceye kendini cömertçe verdiği günler bu memlekette yaşanmıştır.

Ama bu memlekette ihtilâl, seçim yolu fiilen kapat tıldıktan ve bu gerçek Büyük Meclisin kürsüsünde milletin o tarihte mihrakı haline gelmiş bulunan İnönü tarafından açılıca ifade edildikten sonra yapıldı. Demokratik idarenin bir darbeye lüzum kalmaksızın normal iktidar rotasyonunu temin edilebileceği hususunda en karamsarlarda dahi bir nebze iyimserlik mevcut kaldığı müddetçe Türkiyede hiç kimse kıpırdamadı. Bu bakımdan, asıl ihtilâl nüvesi Menderesin ta kendisidir. Madanoğlunun ihtilâlinden sonra, bir hasbıhalde "Menderesi bir tek sebepten asarım: Bizi, ihtilâl yapmaya mecbur bıraktı!" diye samimi ve ileri görüşlü tarzda dert yanmasının temelinde bu vardır.

Beklenilen olmadı. Menderesin devrilmesiyle, sıkın tılar bir sihirli değnek dokunmuşcasına kaybolmadı, Kaybolmasına imkân yoktu, kaybolmadı. Kaybolması, uzatılan intikal idaresince kolaylaştırılmadı, onun için kaybolmadı. Pek kısa süren bir sevinç, ferahlık ve rahatlık devresinden sonra yeniden bekleyiş başladı. Seçim yapılacaktı, askeri rejim son bulacaktı, demokratik sivil idare dertleri halledecekti. O günlerde, kiminle konuşulsa şöyle denildiği işitiliyordu: "Hele bir seçim olsun da.." Tüccar bekliyordu, işçi bekliyordu, şehirli bekliyordu, köylü bekliyordu.. İkinci bekleyiş de netice vermedi. Sıkıntılar son bulmadı. Seçimlerde küçük hesaplar büyük hesapların üstüne çıktı, ondan karışıklık bitmedi. Seçimlerden sonra kurulan Hükümet güçlükleri yenemedi, dertler ortada kaldı. Bugün gene, herkesin kafasındaki sual "Ne yapacağız?" dır. Zira memleketin meselesi, vatandaşın kendi hayatında her gün hissettiği meseledir ve bütün düşünürler bunun kuvvetli, cesaretli, devrimci ve ilerici, aynı zamanda da tecrübeli, realist ve ilmin ışığına saygılı bir hükümet kolları sıvamayınca halledilemiyeceğinde müttefiktir. Şikâyet müşterektir, hedef aynıdır. Sivili böyle düşünüyor, askeri böyle düşünüyor, aydını böyle dttşttnüyor, cahili böyle düşünüyor.

Bu arzuyla Kir aydın diktası kurma hevesi arasındaki fark, akla kara arasındaki farktan önemsiz değildir. Çoğu arka niyetli ve şahsi çıkar peşinde, ihtirasının ya da komplekslerinin kurbanı, pek azı gerçekten iyi niyetli ama basiretsiz ve ihtiyatsız bir takım, itiraf etmek lâzımdır ki faaliyet halindedir. Bunlar, umumiyetle umumi efkârı, hususi itinayla Silâhlı Kuvvetleri kendi cephelerine almanın çabası içindedirler. Bu gayret, haklı olmasa da makuldur. Zira Türkiyede, Ordu tek organize kuvvettir ve ona dayanmayan Ur darbe daha başlangıçta perişanlığa mahkûmdur. Ama bu Ordu, bir milli ordudur. O bakımdan, umumi efkârın düşünce istikametinden ayrı bir istikamette harekete geçmesi bahis konusu değildir.

Dikta aşıkları, umumi efkârda o iki defa hüsranla neticelenmiş bekleyişin doğurduğu hayal kırıklığına güvenmektedirler. Orduya gelince, onun Ur defa politikaya karışmış olması yeniden aynı maceraya taraftarların çıkacağı ümidini doğurmaktadır. Bunların kuvvetsiz faktörler olduğunu iddia etmek kuma baş gömmekten farksızdır.

Gerçek şudur ki bugün, bir mücadele Türkiyede devam ediyor. Bu mücadeleyi demokratik rejimin lehinde neticelendirmenin yolu kısır tartışmaların hepsi-i bir kenara itenek Hükümetin ve Parlamentonun memlekette bir hareket ve bereket devrini açmasıdır. O devrin kapısı bir defa aralandı mı, umumi efkâr da, Ordu da tabii temayüllerinin istikametini kendiliğinden alacaktır. Menderesten evvel ve Menderesten sonra, bir dikta idaresini hep reddetmiş olan çevrelerin şimdi gönül hoşluğu içinde buna benzer bir idareyi desteklemeleri bahis konusu bile değildir. Son ümit dağın arkasında olsa dahi, dağın aşılıp ümide kavuşulması taraftarları Türkiyede ekseriyette olacaktır.

Bugünkü şartlar altında bir İkinci İhtilâl Türkiyeye henüz Merih kadar uzaktır. O halde şartları bizi oraya yaklaştıracak değil, uzaklaştıracak şekilde düzenlemenin tam zamanıdır.

cak ve bir darbe, yahut ihtilâl sözlerinin mahiyetini açıklayacaktır. Böylece, kısır çekişmelere ve sonu gelmez dedikodulara bir nokta koyduktan sonra yüzünü iktisadi meselelere çevirecektir.'

Haftanın bittiği gün Başbakan, pazartesi sabahı Devlet Plânlama Dairesinde yapılacak büyük toplantıya bizzat başkanlık edeceğini bildirdiği gibi öğleden sonra bazı Bakanlarla özel sektör temsilcileri arasındaki Uç aylık mutad toplantıya da başkanlık edeceğini haber verdi. İnönü bu çalışmaların tamamına katılacak' ve durumu bizzat tesbit edecektir. Başbakan, muhtemelen hafta sonunda İstanbulda bir kaç yeni tetkikten sonra gene radyoda millete iktisadi hayatın yeni ve esaslı şartları hakkında geniş bilgi verecektir.

Bugünden bilinen İnönünün, har Bakanlığa ait yatırım ve ihalelerin süratle piyasaya intikali için ciddi kontrol sistemi kurduğudur. Bundan böyle her Başbakan Yardımcısı kendi sahasındaki Bakanlıkların yatırım ve ihale durumunu yakından takip edecek, üç ayda bir Başbakana rapor verecektir. Varlık içinde, Bakanların ve Bakanlıkların iyi çalışmaması neticesi çekilen darlık bu suretle ortadan kaldırılacak, devletin aslında sahip olduğu imkânlar nihayet kıymetlendirilecektir.

Haber, tam bir ümit havası yarattı.

Başbakanlık

Yeni tarz

Uzun yıllardan beri Türkiyede ilk defa olarak bir Başbakan, hem de bir koca partiye sahip Başbakan bir yere gitti ve orada hayat durmadı. Bindirilmiş kıtalar halinde halk, köyünden kentinden alınıp getirilmedi. Sokaklar donatılıp zafer taklan kurulmadı. Sonradan mezbahaya satılan develer, danalar koyunlar kurban edilmedi. Hatta. Başbakanın partisinin mahalli büyükleri "Böyle şey olur mu? Niçin bize haber vermiyorlar? Halk, şimdi bize kızacak.." diye sızlandılar. Ama Erzuruma, iki gün süren bir "vazife gezisi" yapan İsmet İnönü aralarına vazife görmek üzere gittiği kütle tarafından sadece görülmemiş değil, aynı zamanda inanılmayacak bir sevgiyle karşılandı: Üçüncü Ordunun komutanları ve subayları!

Parti büyükleri ancak ziyaretin ikinci günü kendilerini gösterdiler. Kandillideki tatbikata gidilmişti. -Kandilli, Yedek Subay kuralarında 'yürek hoplatan bir isimdir. Orayı çekenler önce Boğaz sahillerini hayal ederler, sonra gidecekleri yerin Erzurum Kandillisi olduğunu öğreniverirler-. Başbakan İnönüyü, 6. Zırhlı Tugayın bir bölüğü, tören bölüğü olarak karşıladı. Bu arada İnönüye bir grup daha karşı çıktı. Bunlar, bindirilmiş kıtalar halinde tatbikat sahasına sokulmuş C. H. P. li vatandaşlardı. Kamyonlarının önüne büyük bir C. H. P. flâması asmışlar, öbek halinde şeref kıtasının sonunda beklemekteydiler.

Başbakan İnönü, evvelâ tören bölüğünü selâmladı. Subayların teker teker elini sıktı. Göğüslerindeki kokartlara bakarak isimlerini okudu ve kendilerine isimleriyle hitap ederek hatırlarını sordu. Bu arada Başbakanın dikkatini tören bölüğünün başında bulunan bir İranlı subay çekti. Subay İran ordusunun stajyer olarak gönderdiği bir askerdi. Başbakan yabancı subayı da sevgiyle selâmlayıp, teftişini bitirince, kümelenmiş C H. P. lileri birden bire gördü ve sordu:

"— Bunlar kim?"

"— Efendim, halk sizi selâmlamağa gelmiş..."

Başbakan topluluğun üzerine doğru yürüdü. Birden C. H. P. liler, Başbakanı etrafındakilerden ayırdılar. Bir tanesi biraz fazla mübalâğayla neredeyse ayaklarına kapanırcasına Başbakana sarıldı. Vatandaşı diğer arkadaşları düşmek üzereyken tuttular. İnönü sordu :

"— Nasılsınız?.. Buraya kadar

D İ Y E T

Erzurum valisi, Başbakana amerikalılardan dert yanmış bulunuyor. Bu şikâyetin yurt içinde akis yapmadığı ve yurt dışından gelen tahriklere çanak tutmadığı sanılırsa hata edilir. Milletler arasındaki büyük ve ciddi dostluklar, gerçekler daima göz önünde tutukluğu takdirde canlı hallerini muhafaza ederler.

Son hâdisede kimin haklı, kimin haksız bulunduğu isin teferruat kısmıdır. Muhtemeldir ki iki taraf da kendini mübalağa hissine biraz kaptırmıştır. Ne amerikalıların daima kibar ve nazik olduğu söylenebilir, ne *de bit türklerin her taahhüdümüzü zamatanda yerine getirdiği miz.. İki taraf ta kusuru sâdece karşı tarafta görmüş olabilir ve tadsız sözler teati edilir.* Bunun fazla bir *önemi yoktur. Zamanla gönüller alınır ve anlaşmazlığı, bir üst seviye kolaylıkla halleder.*

Ama, amerikalılar için bîr büyük dert bu vesileyle bir defa daha gözler önüne seriliyor. Zengin dostlar fakir ahbaplarına yardım elini uzatırlarken mutlaka "takt" sahibi *olmalıdırlar. Yabancıdan bir şey almak, ona avuç açmak türklere kolay gelen davranışlar değildir. Mülli gurur, bazen en tabii mukabeleden mâna çıkarır ve alınır. Madem ki Amerika bugün, mensubu bulunduğumuz blokun kudretli lideridir, kendisini temsil ettirdiği kimseleri daha dikkatle seçmelidir. Bir talihsiz Büyük Elçinin Türk - Amerikan minase*betlerini *nasıl kritik bir safhaya soktuğu ve birden bire* bütün *Türkiyede, ilk defa olarak kuvvetli bir amerikan düşmanlığının nasıl beliriverdiği hâlâ hatırlardadır. Buna mukabil ince, anlayışlı ve dost bir başka Büyük Elçinin eski soğukluğu ortadan kaldırdığı gibi gerek memleketin idarecilerine, gerekse halkın ta kendisine Amerikayı ne kadar sempatik hale getirdiği gözlerin önündedir.*

Amerikanın, Türk halkının şu *anda nasıl telkinler altında tutulmaya çalışıldığını, dışta ve içte ajanların hareket halinde olduğunu bilmemesi imkânı yoktur. Bu telkinler, elbette ki sözden ibarettir ve hiç bir söz fiilin kudretine sahip değildir. Ama fiiller, dış görünüşleri itibariyle de olsa o sözleri doğrular vasiyete gelirlerse en kaba yalanları en akıllı kimselere satmak işten bile sayılmaz. Bir koca vali, kendisine karşı takınılan tavır karşısında istifayı düşünecek hale geldiğini İsmet İnönü gibi kılı kırk yaran bir devlet adamına naklederse gerçekten yaralanmış demektir.*

Amerika, şüphesiz ki bizim her derdimizi karşılamak, her ihtiyacımıza koşmak zorunda değildir. Bunu yaptığı için kendisine müteşekkir olduğumuz muhakkaktır. Ama, türklerin çok iyi bildiği meşhur "Diyet" hikâyesini, gönül ister ki amerikalılar da şöyle bir okuyup üzerinde düşünsünler.

Bu onların, sâdece Türkiye değil, dünya politikalarını tanzimde ve bilhassa halklarla münasebetlerinde çok işine yarayacaktır.

gelerek zahmet etmişsiniz. Bu yıl mahsulün iyi olduğunu işittim. Memnun oldum."

Sonra eline sarılanlara işaret ederek :

"— Haydi bakalım.. Burada çok iyi şeyler göreceksiniz. Dikkatle takip edin.. Şimdi yerinize.. Marş marş..." dedi ve güldü.

Şehre geldiği gün ise, sokaklardaki halk sevgi tezahüratı yapmak için toplandığında "Gözlerinizden, bana olan aşkınızı okuyorum" diye başlayıp, uzun edebî nuntuklara girmedi. Bilâkis, vatandaşlarını selâmlamakla yetindi, sonra da onlara, yağmur altında kalmayıp işlerine dönme"lerini tavsiye etti.

Bunda şaşılacak bir şey yoktu, zira radyoda bir kesif propaganda yayınının yapıldığı ve her seyahatte ona malzeme hazırlandığı günler simdi, hatırlanmayacak derecede uzakta kalmıştı.

Ordunun güneşi

Buna mukabil, Ordunun gösterdiği sevgi ve istisnasız bütün subayların heyecanı ürpertici oldu. Bunda en ziyade, eski asker İnönünün diriliği, canlılığı, kuvvetli şahsiyeti ve tabii Ordu içindeki taklit edilmez ve erişilmez prestiji baş rolü oynadı. Başbakanı, Orduevindeki bir kokteylde, dopdolu bir günün vermesi tabii yorgunluktan dahi üzerinde bir nebze taşımaksızın aralarında gören subaylardan biri hem sevincini, hem infialini belirtti:

"— Hani, hastadır diye haberler çıkarıyorlardı. Hani, bitkindi ve yerinden kalkamıyordu. Hani, kafası eskisi gibi çalışmıyordu?. Alçaklar!.."

Bu sevinç ve infial karışımı his, içine girdiği her toplulukta gerçekten bir yıldız gibi parlayan İnönüyü gören Türk Silâhlı Kuvvetleri mensuplarının yüreğine doldu. Bu yüzdendir ki tatbikat günü bir genç kumandan, güneşin çıkmadığını işaret eden Genel Kurmay Başkanına, İnönüyü göstererek büyük bir samimiyetle ve yürekten :

"— İşte, bizim güneşimiz!" demekten kendini alamadı.

Mürailik bilmeyen bir mesleğin mensubundan gelen bu içli söz, orada bulunan çok kimsenin gözünü yaşarttı.

Zaten kısa ziyaret, Ordu ile Hükümet Başkanı arasındaki canlı münasebetlerin ibret verici manzarasını teşkil etti.

Seyahatin hedefi

İnönü, Başbakan olduktan sonra Birinci Orduyu, İkinci Orduyu ve Hava Kuvvetlerini ziyaret etmişti. Üçüncü Ordu için henüz bir fırsat çıkmamıştı. Deniz Kuvvetlerini ise. yaz ortasında, görev başında görmek istiyordu. Üçüncü Ordunun tatbikatı, seyahate vesile oldu. İnönü, aşağı yukarı ani bir kararla Erzuruma gitmeye hazırlandı. Sonradan bu seyahat, ciddi ingiliz- gazetesi The Times'ta bile "Doğuda durum karışık" yolunda tefsirlere yol açtı ama, o karışıklıkla bu seyahat arasında hiçbir münasebet düşünülmedi. Nitekim Başbakan da tatbikat sahasından hemen hiç ayrılmadı ve işini bitirir bitirmez, kendisini dünya kadar işin beklediği başkente döndü.

Doğu gezisi haftama ortasında çarşamba günü başladı. O sabah sekiz sıralarında başkenti terkeder İnönü, Erzurumda Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay, Kara Kuvvetleri Kumandanı Ali Keskiner ve Deniz Kuvvetleri Kumandanı Necdet Uran tarafından karşılandı. Kumandanlara Hava Kuvvetleri Kumandanı İrfan Tansel daha sonra iltihal etti. Başbakanın uçağı Erzurum hava alanının pistine inerken hafifçe sendeledi. Bekleyenler merakla olayı takip ettiler. Biraz sonra, usta pilot küçük sendelemeyi uçağın içindekilere hissettirmeden inişi tamamlamış, İnönü ve beraberindekiler herşeyden habersiz, uzatılan merdivenden rahatlıkla inmişlerdi.

Alanda bulunan subaylar, İnönüye ziyadesiyle tezahürat yaptılar. Öyle ki Başbakan bir ara şaşırdı ve subayların hareketlerini birkaç dakika durarak izledi. Sanki Türk Silâhlı Kuvvetleri İnönüye kendisiyle birlik olduğunu hususi itinayla ifade ediyordu.

Başbakan hava alanında fazla kalmadı. Valinin otomobiliyle 3. Ora mensuplarının davetlisi olarak Erzurum Orduevine yöneldi. Burada İnönüye subaylar, alandakinden fazla tezahürat yaptılar. Hele d duevinin önünde subaylardan müteşekkil bir grup İnönüyü etten bir duvar içine alıverdi.

Başbakan Orduevinde de fazla kalmadı. Yorucu uçak yolculuğu öğleden sonra yapacağı ziyaretlerden ötürü özür dileyerek Vali Konağına hareket etti. İnönü, Vali Konağında kısa bir istirahatten sonra öğlen yemeğini yedi ve Atatürk Üniversitesini ziyaret etmek üzere yola çıktı.

Bir dilek..

Başbakan Atatürk Üniversitesine vardığında vakit öğleyi geçmişti. Rektör ve Vali, Üniversiteyi İnönüye gezdirmek üzere öne düştüler.

Başbakan, Atatürk Üniversite öğrencilerinin orada bulunanları yakından ilgilendi. Bir ara göz sıralara daldı ve yakınında bulunan bir öğrenciye:

"— Ben de bu Üniversitede olmak isterdim" dedi. İnönü bu sözleri söylerken biraz üzgün görüyordu.

Bu arada Üniversite rektörü Vali Başbakanın Üniversiteyle ilgilenmesinden faydalanarak bir dertlerini dile getirdiler. Amerikalılarla lan dertteydi. Kimya Fakültesi tamamlanamamış olmasından ötürü Amerikalı uzmanlar, öğretim üyelerine ve idarecilere bir hayli tariz de bulunuyorlar, kendilerini sıkış

Kulağa Küpe

Verilen talkın

Devlet Başkanı Gürsel, gazetecilere anlattı:

"— 14'ler vatan haini değillerdi. Ama şahsi ve indi beyanlar veriyorlardı. O günleri biliyorsunuz. Bu yüzden iktisadi düzen sık sık bozuluyor, huzursuzluk yaratılmış oluyordu. Biz de artık ayrılmamızın doğru olacağına düşündük ve bizim burada, omların Avrupada vazife görmelerini sağladık."

Ne güzel sözler, ne doğru bir teşhis! İnsan, hakkı yokken şahsi ve indi beyanlar vermeye başladı mı, iktisadî düzen sık sık bozuluyor, huzursuzluk yaratılmış oluyor. Hele, o bilinen çeşit günlerde..

Söylüyorsun, anlamıyorlar. Rica ediyorsun, kulak vermiyorlar. "Yapma, bu hareketlerin memleketin menfaatine değil. Oraya gidiyorsun, bunu söylüyorsun. Buraya gidiyorsun, onu söylüyorsun. Sâdece, ortalığı kamştırmaktasın. Zira, karşı kuvvetler bir kudret sahibi sandıkları senden cüret alarak azıyorlar, ortalığı karıştırıyorlar. İdare imkânsızlaşıyor. Bırak, bu alaturka kurnazlık oyunlarını.." diyorsun, "Peki diyorlar, sonra devam ediyorlar. Bir.. İki..

Ayrılmaktan ve bu derece zararlı hareket sahiplerine "Haydi bakalım, söyle bir Avrupa havası al! Biz de burada, çalışıp bu milleti selâmet kıyısına çıkaralım.." demekten başka çare kalır mı?

Değil mi, efendim? Değil mi ?

yorlardı. Bu konuda aralarında bazen sert tartışmalar dahi oluyordu. Başbakan şikâyetleri dikkatle dinledi, Sonra Rektöre dönerek :

"— Merak etmeyiniz. Bu konuyu Hükümete bildirecek ve çarelerin ar ranması için gerekli direktifi vereceğim" dedi.

Atatürk Üniversitesinin gezilmesinden sonra Başbakan için önemli seri ziyaretler başladı. İnönü artık vaktini askerî tatbikatlara ve bazı birliklerin teftişine hasredecekti. Gezinin son derece önemli ve ilgi çekici olan bu faslı, Dumludaki iki dev alayla başladı, 51 ve 257. Piyade Alayları Başbakanı bekliyordu. Valinin otomobiliyle Dumluya hareket eden İnönü, ilk olarak Tafta Tabyasını ziyaret edeceğini bildirdi. Bu tabya 1. Cihan Harbinde Erzurumun savunmasıyla ilgili önemli işler görmüş, Erzurumlular için kutsal sayılabilecek derecede şeref kazanmıştı. Gerçi tabya, modern teçhizatla onarılmış eski şeklinden bir hayli değişik duruma sokulmuştu. Sokulmuştu ama, onarım sırasında, bazı duvarlardaki gülle izlerinin kaybolmamasına dikkat edilmiş ve ihtimam Tarihi koruyabilmişti.

Başbakan Tabyaya çevik adımlarla girdi. Bir ara gülle izlerine bakarak gözleri daldı. Sonra tabya hakkında bilgi aldı. Söylenilenleri büyük bir dikaktle dinliyor, arada sırada küçük suallerle bilgi verme işini daha genişletiyordu.

Başbakan İnönü tabyayı dolaştıktan sonra şeref defterine intibalarını yazdı ve imzaladı. Subaylar hakkında yazdığı cümleler, kendisine refakat eden tabyadaki ordu mensuplarını ziyadesiyle memnun etmiş olacak ki, İnönüyü sevgi dolu bakışlarla uğurladılar.

O günkü programın ikinci kısmı Orduevinde verilecek kokteyldi. • Kokteyl saat 19 davdı. İnönü Tabyada ve 257. Piyade alayında o kadar kendini kaptırmıştı ki belki de ilk defa randevusuna geç kaldı Ve Örduevine ancak 19.45 de vasıl olabildi.

Başbakanı bu defa subayların eşleri çevrelediler. Bilisi bırakıyor, birisi alıyor, İnönünün etrafına başka kimsenin yaklaşması imkânını vermiyorlardı.

Başbakan, o günkü gezisinden pek memnun olmuş görünüyordu. Neşeli bir şekilde subayların eşleriyle konuştu. Kendisine yapılan ikramları geri çevirmedi. Subay hanımlarıyla dertleşti. Suallerini cevaplandırdı. Bütün kokteyl müddetince denilebilir ki onlarla meşgul oldu.

Bir kumandan gözü

Başbakan İnönünün Erzurumdaki ikinci günü birincisinden daha hareketli geçti. O gün İnönü yapılacak tatbikatta hazır bulunacaktı.

Sabah, neşeyle kalkan Başbakan doğrudan doğruya Kolordu karargâhına gitti. Kararagâhta yapılacak tatbikatla ilgili bir brifing vardı. Başbakan bu toplantıda bulunmayı arzulamıştı.

Kolordu karargâhının geniş brifing salonunda, yüksek rütbeli subaylar İnönüyü bekliyorlardı. Kapıdan birinci salonun sol tarafına Mavi Kuvvetlere ait bir bant yapıştırılmış ve Mavi Kuvvetlerin durumunu belirten işaretler konulmuştu. Sağ duvardaki uzun kırmızı bant ise Kırmızı Kuvvetlerin durumunu belirtiyordu. Uzun masanın üstünde, iki; tarafın çarpışacakları ve tatbikatın yapılacağı alanın krokileri serilmişti.

Başbakan, brifing müddetince, genç albay ve generallerin fikirlerini, tatbikatla ilgili sözlerini dinledi. Tatbikat hakkında geniş bilgi aldı. Brifing yarım saat kadar devam etti. Günün erken saatinde tatbikat sahasının bulunduğu mıntıkaya doğru yola çıkan İnönü pek neşeli ve dinç görünüyordu, Skoç gri elbisenin üst iki düğmesini iliklemiş, kravatını itinayla bağlamış, kunduralarını parlatmıştı. Yol boyunca yanındakilerden tatbikat ve yeni silahlar hakkında bilgi aldı.

Tatbikat sahası Aşkale yakınlarında Kesikköprü mıntıkasıydı. Erzurum ve civarının savunmasında son derece önemli bir, yer işgal eden 4. Zırhlı Tugayın bir birliğinin yapacağı o günkü tatbikatta bir çok yeni silahların kullanılacağı biliniyordu Tatbikatın adı "Sunay Atışlı Tatbikatı'ydı.

Tatbikatı kısa bir müddet izleyen Başbakan, daha sonra Kandilli yakınlarında yapılmakta olan büyük tatbikata doğru yola çıktı. Yanında generaller, albaylar ve yüksek rütbeli subaylar bulunuyordu. Kuvvetler Kumandanları ve Genel Kurmay Başkanı da Başbakanla beraber tatbikat sahasındaydılar. Hava Kuvvetleri Kumandanı İrfan Tansel gruba Kandilliye giderken iltihak etti ve tatbikat sırasında Başbakanın yanından ayrılmadı.

Başbakan ve beraberindekiler, kendilerine ayrılan yere oturdular. İnönü bir manevra dürbünüyle tatbikat sahasını inceledi ve Tugay Kumandanından bu konuda bilgi istedi. Albay Hayrullah Yalçıner, Başbakana durumu kısaca izah etti. - İnönü bir iki saniye düşündükten sonra birden :

"— Peki.. Tatbikattan sonra askerlerin atıştaki isabet derecesini tatbikat sahasında kendilerine gösteriyor musunuz'' diye sordu.

Albay Yalçıner, Başbakanın sorusu üzerine biraz duraladı. Şöyle bir etrafına bakındı ve İnönüye müsbet manada bir işaret yaptı. Daha sonra İnönü tatbikatı büyük bir dikkatle takip etti. Bilhassa güdümlü mermilerin kullanıldığı sırada sık sık ayağa kalkarak manevra dürbünüyle, merminin seyrini izledi. "Tanka ölüm" adı verilen S. S. 10 güdümlü mermileri istenildiği irtifadan, istenildiği yöne tevcih edilebiliyor ve büyük zikzaklar çizdikten sonra hedefini kolaylıkla buluyordu.

İnönü bu mermiler hakkında da

İnönü Erzurumda assubaylarla konuşuyor

Bir hedefe doğru

İnönü Erzurumda erlerin arasında

Komutanı *karşısında Mehmetçik*

uzun uzun bilgi aldı. Sorular sordu ve cevapları dikkatle dinledi. Generaller ve yüksek rütbeli subaylar Başbakanın arada bir sorduğu suallere dikkatle cevap vermeğe çalıştılar, aralarında sık sık İstişarelerde bulundular ve en doğru cevabı verebilmek için uğraştılar. Bir amatörle karşı karşıya olmadıkları aşikârdı.

İyi bir tatbikat

İnönü tatbikatın seyrinden son derece memnun kalmış, yapılanları beğenmiş ve kumandanlara harekâtı överek onları takdir etmişti. Grup geri dönmek üzere hazırlandı. Ancak tatbikata iştirâk eden birlikler Başbakanı geniş bir sahaya yayılmış bekliyorlar ve tatbikat hakkındaki intibalarını öğrenmek istiyorlardı.

Konvoy, tatbikat sahasından ayrıldı ve Kandilli istikametine yola çıktı. Yollarda, geniş, yüksek otların kümelendiğini görenler evvelâ bu bitkilerin durumunu kavrayamadılar. Ama bir ara 6. Zırhlı Tugayın bir bölüğü konvoyun önünü kesince meseleyi kavradılar. Yolda rastlanılanlar, kamufle edilmiş birliğe ait tanklar ve toplardı. Birlik bir tören kıtası güzelliğiyle yolu kesmiş, geniş bir sahaya yayılan birliklerle Başbakan İnönünün yapacağı temasın ilk kademesini teşkil etmişti.

İnönü ve kumandanlar bu mevkide otomobilden indiler. Öndeki jipe İnönü ve Sunay bindi. Onları herbiri ayrı ayrı jipe binmek- suretiyle Kuvvet Kumandanları takip etti. Geniş bir sahaya saf halinde yayılmış birlikler jiplerin üzerinde teftiş edildi. Başbakan birlikleri "Günaydın" kelimesiyle selâmladı. Sonra, hazırlanan hoparlörler vasıtasıyla bütün sahaya sesin gitmesi temin edilen kürsüye çıktı. Buradan tatbikatı yapan birliklere hitap edecekti.

Başbakan İnönü, kürsüden kısa bir konuşma yaptı ve birlikleri tebrik etti. Onlara sevgisinden bahsetti. Daha sonra, 6. Zırhlı Tugayın misafiri olarak öğle yemeğine kaldı.

Sessiz ve derin

Başbakan İnönü, başkente dönmek üzere Erzurum hava alanına vasıl olduğunda saatler 15'i gösteriyordu. Alanda bir tören kıtası bütün şaşaasıyla Başbakanı uğurlamak üzere bekliyordu. İnönü bekleyenlere sevgi dolu nazarlarla baktı ve tören kıtasının dağıtılmasını, uğurlama yapılmasını istemediğini belirtti.

İlgililer telâşlandılar. Alelacele sahayı boşalttılar ve 15 - 20 Jandarma erinden müteşekkil bir takımla alandaki emniyet tedbirini alarak, Başbakana durumu ilettiler.

İnönü, ÇKB 59 askeri uçağa, subayların uğurlayıcı selâmları arasında bindi.

ÇKB 59 Erzurum semalarında kaybolmağa, noktalaşmaya başladığında hava alanında kümelenmiş, subayların elleri hâlâ havadaydı.

Dile gelen intibalar

ÇKB 69 askeri uçağı Erzurumdan ayrılalı 45 dakika olmuştu, İnönü uçağın ikinci bölümüne yerleştirilmiş üzeri goblen kaplı divandan bir hamlede kalktı. Üzerini örten ince battaniyeyi muntazam bir şekilde kenara koyduktan sonra :

"— Bir hayli uyumuşuz" dedi ve kendisine hayretler içinde bakan Özel Kalem Müdürüyle henüz uyku sersemliğini üzerinden atamamış gazetecilere gülümsedi. Başbakanın, bir saat evvelki halini bilen ve kendisiyle gezi boyunca dolaşanlar, İnönünün dipdiri, dinç ve neşeli durumunu görünce hayret etmekten kendilerini alamadılar. Başbakan, özel askeri uçak Erzurumdan saat 15.10 sıralarında havalandıktan biraz sonra divana uzanmış azami 40 dakika sonra da derin bir uykudan uyanmışçasına dinlenmiş, enerjisini yeniden kazanmış olarak ayağa kalkmıştı. Uçağın diğer bölümünde, yere serilen şiltelere uzanan genç gazeteciler den pek çoğu henüz uykularından uyanamamışlar, uyananlar da kendi lerini toplıyamamışlardı.

ÇKB 59'un birinci kısmında bulunan divanın tam karşısına gelen küçük masayla iki koltuğa yönelen İnönü, bir müddet pencereden aşağıyı seyrettikten sonra, kendisine doğ-

ru eğilen özel Kalem Müdürüne kulak verdi. Özel Kalem Müdürü, diğer taraftan kendilerini toparlamış olan basın mensuplarının bir dileğini Başbakana İletiyordu. Gazeteciler, u çakta alaminüt bir basın toplantısı talep ve Başbakandan Erzurum gezisi hakkında birkaç söz rica ediyorlardı. İnönü, yol arkadaşlarının teklifini reddetmedi. Küçük masanın et" rafına Başbakan ve gazeteciler çepçevre sıralandılar. Uçağın gürültüsü konuşmalara mani oluyordu. Ama Başbakan ve basın mensupları o derece birbirlerine yakın, o derece kafaka~yayaydılar ki konuşulanlar biraz güçte olsa işitilebildi.

İnönü gezisi hakkındaki intibalarını şöyle özetledi:

"— Kısa gezimde Erzurumda Erzurumu merkez sayabileceğimiz lir bölgenin bugünkü durumunu görmeğe çalıştım. Genel olarak âsâyiş ve, sosyal ve ekonomik meseleler Üzerinde öğrendiklerimi Hükümete nakledeceğim. Atatürk Üniversitesinin alini ve meselelerini yerinde gördüm."

Biraz duraklayıp, uçağın motör seslerini dinledikten sonra Başbakan sesini yükseltti ve devam etti. :

"— Bilindiği gibi Atatürk Üniversitesi henüz oluş halinde. Ama.şimdiden istifade edilebilecek bir duruma gelmiş."

Başbakan, bundan sonra gezisinin en önemli konusuna temas etti ve ileri tatbikatla ilgili olarak:

"— Gezim, askeri eğitim ve tatbikat mevsimine rastladı. Kıtaları, otatbikatını ve arazi üzerindeki tatbikatı ayrı ayrı gördüm. Cidden takbikatedilecek şeyler. Eğitim, şevki ada ve teçhizatın durumundan memnun oldum. Kumandanları ve subay eşlerini tebrik ettim" dedi.

Daha sonra Başbakana başka sual soran basın mensupları, gürültü" sü arttığını farkedip işi sohbete döktüler. Birkaç dakika sonra da kendine ayrılan bölmeye geçerek, geçerek koltuklarında uyuklıyarak tanıladılar. İnönü, bu sırada üzerinden geçilen yurt topraklarım seyrediyordu.

Dış Yardım

Bekleyen dervişin hikâyesi

Geçirdiğimiz hafta, Türkiyeye Paristen bir iyi haber geldi. Habeçiliğin şuradan bellidir ki Turgut Feyzioğlu derhal kalemi eline aldı bir demeç, yazdı, bu demeci kamuoyunun haberler bülteninde ve insan can sıkıntısından boğacak Olay ve yankıları saatinde okuttu.Haber, meseleyi bilenler üzerinde çok müsbet tesir yapmakla kalmadı. Kendi hallerinde, etrafı velveleye vermeden, sessiz sedasız çalışan bir çok genç adamın da neşesini arttırdı. Bunlar çalışmalarına biraz daha hız verdiler. Aylardır süren kesif faaliyetleri sonucu, bedenlerinde husule gelen yorgunluğu birden atıverdiler ve yeni bir şevkle çalışmağa koyuldular.

Odalardan odalara kâğıtlar dolaştı. Genç kafalar başbaşa verip istişarelerde bulundular, binlerce rakamın altı üstüne getirildi, varılan sonuçlar bir kenara not edilip, yeniden bir başka incelemeye başlandı.

Devlet Plânlama Dairesindeki bu yeni hız boşuna değildir. Bir kere, 5 Yıllık Kalkınma Plânının dış finansmanım teinin edecek teşekkül, hemen hemen kurulmuştur. Faaliyete geçmesi an meselesidir. Türkiyenin kalkınmasına yardım edecek olan teşekkül ve devletlerden müteşekkil Konsorsiyum, 5 Yıllık Kalkınma Plânının dış tediye açığını kapamağa matuf bir faaliyete girişecektir. Bunun birinci merhalesi, Türkiyenin kalkınmasıyla ilgili plân olduğuna göre elbetteki sessiz sedasız çalışan Devlet Plânlama Dairesinin omuzlarına gene büyük bir yük yüklenmektedir. Plân uzun zamandan beri hazırlanmış, yabancı uzmanların da katıldığı bir toplantıda - 18 - 22 Mayıs - son rötuşları yapılmıştır.' Plânlama dairesi zaman bakımından ver* diği sözü bir saat sadakatiyle yerine getirmiştir. İlgililere ve yabancı uzmanlara verilen - zaman bakımından - sözlerin hepsi vaktinde yerine getirilmiş, 5 Yıllık Kalkınma Plânıma merhaleleri söylenildiği günlerde hazır olarak ilgililere sunulmuştur.

Turhan Feyzioğlu
İyi haber müjdecisi

Şimdi bir başka ve sonucu elde etmek için nihai merhaleye geçilmektedir. Yüksek Plânlama Kurulu, 5 Yıllık Kalkınma Plânı üzerinde çalışmalarına önümüzdeki hafta içinde başlıyacaktır. Çalışmalara bizzat Başbakan İnönü başkanlık edecektir. Başbakan bu meseleyle yakından ilgilenmektedir. Bakanlar Kurulundan seçilen diğer üç Bakan ise Başbakan Yardımcılarıdır. Alican, Dinçer ve Feyzioğlu çalışmalara katılacaktır. Devlet Plânlama Dairesini ise, meşhur kuartet temsil edecektir. Müsteşar Osman Nuri Torun, Koordinasyon Dairesi Başkanı Ayhan Çilingiroğlu, İktisadi Plânlama Dairesi Başkanı Atilla Karaosmanoğlu ve Sosyal Plânlama Dairesi Başkam Nejat Erder teknik elemanlar olarak çalışmaların büyük yükünü çekeceklerdir.

5 Yıllık Kalkınma Plânının son hazırlıklarının, bu kesif çalışma sonucunda Ağustos ayı ortalarında bitmesi beklenmektedir. Ancak Meclisin tatile girmiş bulunması meseleyle yakından ilgili bulunanları biraz endişeye düşürmüştür. İşin başından beri Başbakan İnönüyle beraber Plân üzerinde çalışan ve yabancı uzmanlarla yapılan temaslarda, yabancı devletlerle gerekli görüşmelerde bulunan Turhan Feyzioğlu bu konuda biraz endişeli olanlar arasındadır. Ayrıca Devlet Plânlama Teşkilâtı teknik elemanlarında da bu endişeyi görmek mümkündür.

Bu endişe, Meclisin Ağustos ayının ikinci yarısında muhtemelen olağanüstü bir toplantıya çağırılarak plânın müzakerelerini bitirmesi fikrini ortaya çıkardı. Böylece, Konsorsiyumun çalışmalarına da hız verilecek ve meselenin, ister istemez ortaya çıkaracağı bazı küçük pürüzlerin giderilmesi yolunda kolaylık sağlanacaktır.

Konsorsiyum ve ötesi..

Türkiyenin 5 Yıllık Kalkınma Plânının dış finansmanını üzerine alacak olan teşekkül 15 devletten müteşekkil bir Konsorsiyumdur. Milletlerarası teşekküllerin de katıldığı konsorsiyum 5 yıl müddetle Türkiyeye Dış Yardımları organize etmeğe, daha doğrusu sağlamağa çalışacaktır.

Türkiyeye Yardım Konsorsiyumunun kuruluşunu hazırlayan toplantı 10 Temmuzda Pariste OECD

Merkezinde yapıldı. OECD Konseyinin yaptığı bu toplantıda Konsorsiyumun kurulması ve faaliyete geçilmesi hususu karara bağlandı. Böylece Türkiye yardım konusunda oldukça önemli bir adım atmış oluyordu. Zira OECD teşkilâtının bir aylık tatile girmesi gerekmekte, bunun gerekli kararları, bir ay geriye atması ihtimali bulunmaktaydı. Ancak, başkentte Mayıs içinde yapılan toplantının müsbet havası ve devamlı kulis, üye devlet temsilcileri arasında öylesine iyi bir niyet yaratmıştı, öylesine bu işe sempati kazandırmıştı ki, merhaleler acele denilebilecek bir hızla katedildi. Evvelâ meşhur Downie raporu OECDnin "İktisadi durumları ve gelişme meselelerini tetkik" komisyonuna sevkedildi. Rapor son derece müsbet ve büyük kolaylıklar sağlamakta, 5 yıllık plânın büyük bir titizlikle hazırlanmış mükemmel bir plân olduğunu bildirmekteydi. Sonuç olarak da, yardımı zaruri görüyordu. 20 devlet temsilcisinin meydana getirdiği komite raporu süratle müzakere etti. Sonra karar icra komitesine yollandı. Karar müsbet olarak çıktı.

OECD icra komitesi kendisine sunulan rapordan faydalanarak bir karar projesi hazırladı. Proje Konseye, bilinen "tatil" hikâyesi dolayısıyla süratle sevkedildi.

10 Temmuz toplantısı son kararı verip, Konsorsiyumun teşkilini onaylayınca meselenin ilk güçlüğü atlatılmış oldu. Şimdi Konsorsiyuma bir başkan aranmaktadır. Önümüzdeki hafta içinde yapılacak toplantıda bu konu da büyük bir ihtimalle halledilecektir. Başkanlık için bazı namzetler mevcuttur. Konsorsiyuma dahil devletler Başkanın enerjik birisi olmasını arzulamaktadırlar. Zira Konsorsiyumun ileride karşılaşacağı güçlükler ciddi ve yorulmaksızın mesai istiyen meselelerdir. Öyle ki bu başkanın, OECD ye üye devletler arasında mekik dokuması, yardım için müracaat edilecek devletlerle devamlı temaslar sağlaması, yani kelimenin tam manasiyle "çat burada, çat kapı ardında" olması gerekmektedir. Böyle vasıfları haiz bir başkanın bulunması herkesten çok yardım talep eden memleketi, yani Türkiyeyi memnun edecektir.

Meseleler

Konsorsiyumun Türkiyenin kalkınmasıyla ilgili planı finanse etmesi işinde karşılaşacağı bazı güçlükler olacaktır. Bunların başında ki-

Üç cephenin üç sloganı

piyasayı doldurmuş "İdealist geçinen şerirler"i bir tarafa bırakınız. Bunlar, demokratik rejimin aleyhinde olsun da hangi telden çalarsa çalsın herkesi makbul sayıp bağırlarına basan ve onlarla birlikte cepheler kuranlardır. Sağcısından solcusuna, ırkçısından sözümona sosyalistine, darbecisinden sergüzeştcisine fikir alanının ayak takımı şimdi bu cephede birleşmiştir. Bunlar kin saçıyorlar, hırs sayıyorlar, gayız saçıyorlar ve bilhassa çalımlarından olmuş bulunmanın, uğradıkları hezimetin tarifsiz acısını terennüm ediyorlar. Onları bir kalem geçelim.

Asıl, üç ana fikir siyaset hayatimizi tesir ediyor. Bir takım aydır "Halka rağmen, halk için" prensibinde birleşiyor. Bu temel, bundan kırk yıl önceki devrimlerimizin felseferidir. Atatürk reformlarını, bundan kırk yıl önce başka bir temel üzerinde yükseltmek imkânı yoktu Harf inkılâbı, medeni kanunu kıyafet kanunu, Hilâfetin ilgası, laiklik.. Bunlar hep, kırk yıl öncek Türk halkının iyiliği için Türk halkına rağmen girişilmiş hareketler dir. Eğer Atatürk o reformların bu temel üzerine değil de halkayı üzerine kurttaydı oyların yüzde beşini alır mıydı, bilinmez. Ama onunu, hor halde alamazdı. Bahis konusu takım şimdi, aynı yolda ısrar edilmesini istiyor. Bazen öylesine heyecanlanıyor ki, devrimlerin büyük tatbikçisi İsmet Paşanın bile Atatürkçülüğünden şüphe ettiğini söylüyor.

Bir başka takım aydın, bir başka havadadır. Onların prensibi, "Halkla beraber, halka karşıdır". Bunlar, kendileri pek âlâ okumuş oldukları halde halktaki en geri, en süfli hisleri, temayülleri istismar ederek onu iptidai durumda tutmaya çalışanlardır. Bu takım, milli menfaatlerin karşısındadır ve çeşitli siyasi partilerin içindedir. Kendilerine "Halkın partisi" adını vermekten çekinmemektedirler. Aslında halk, ihtirasları ye çıkarları için verimli bir yatırım sahasıdır ve onu ruhsuz, cansız muhafaza etmek tek gayeleridir. Kültürün düşmanı ve ağanın dostu, huzurun düşmanı ve karaborsacının dostu, gerçeğin düşmanı ve yalanın dostu bunlardır. Halk ilerleyemediği müddetçe, halka dayanarak kendileri ilerleyebileceklerdir. Bunlar, büyük kütlelerin afyon yutturucularıdır.

Bir de, şimdi ekseriyette olan ve kudreti elinde tutan "Halkla beraber, halk için" prensibinin taraf'tarları var. Bunlar, devrimlerin kendi hayatiyetlerini bizzat göstermeleri zamanının geldiğine inananlardır. Bir devrim, kırk yıl sonra kendi kendine yaşayamayacak haldeyse toplum için bir mâna ifade etmiyor demektir. Bugün harf ınkıtabını ve medeni kanunu, laikliği ve kıyafet kanununu referandum konusu yapınız. Bu devrimlerin yüzde ellinin üstünde ey toplayacağı hususunda eli ateşe sokmanın en ufak tehlikesi yoktur. İçlerinden bir kısmı, yüzde seksenin üstünde itibar görür. O halde, halk için olan devrimleri artık halka rağmen değil de halkla beraber muhafaza etmenin mahzuru nedir? Elbette ki böyle yumuşak tutum geri kalan yüzdeyi de ortaya çıkarmaktadır. Bu yüzde gürültü de yapmakta ve nisbetini arttırmaya çalışmaktadır. Ama, fiilen artıyor mu? Bunu söylemek için pek karamsar olmak lâzımdır. Suyun altında yatanın su üzerine çıkmasıyla, suyun üstünde bir yeni tabakanın belirmesini birbirine karıştırmamak lâzımdır. Devrimleri her şeye rağmen kabul etmemiş zümreler mevcut olmasaydi belki D. P. iktidara dahi gelemezdi. Ama bir süre, devletin takendisi, adeta bütün imkânlarıyla, en azından bütün müsamahasıyla devrimlerin aleyhinde vaziyet aldığı halde "Halkla beraber, halk için" prensibinin savunucuları mücadeleden başarıyla çıkmışlardır. Şimdi, üstelik Hükümetin başı devrimci olacak ta, devrimler prim verecekler! Bu ihtimali varit görebilmek için, ya pek saf, ya da aşırı karamsar olmak lâzımdır.

Siyasi parti olarak C. H. P. nin solunu aradığı şu sırada, "Halkla! beraber, halk için" prensibi Kemalist partinin ve bilhassa onun, idareyi ele almaya hazırlanan genç, idealist grubunun tezi olmalıdır. Bu gün memleketin sağlam kuvvetlerine, Orduya ve Gençliğe, Basının geniş ekseriyetine hakim olan bu inanç bir politika platformu olarak benimsendiği takdirde C. H. P. yepyeni bir dinamizmle millet hizmetinin ön safındaki yerini alacaktır.

Devlet Plânlama Teşkilâtı çalışıyor
Bütün eller bir baş için

min, ne kadar, ne şartlarla yardım yapacağıdır. Beynelmilel yardım teşekküllerinden alınacak yardımın prensibi bellidir. Bu teşekküller projeye göre yardım yapmaktadırlar. İşin bu tarafını 5 Yıllık Plâna dercedilmiş bol proje halledecektir. Ancak projeye bağlı bulunmayan yatırımlar için gerekli paranın bulunması oldukça karışık meseleler ortaya koymaktadır. Türkiyenin, meselâ yedek parça ithali için gerekli parayı bulabilmesi, bu teşekküller bakımından imkânsızdır. Ancak, OECD nin belkemiğini teşkil eden iki devlet -Amerika ve Almanya- bu tip tediye için kolaylıklar bulma imkânlarına sahiptir. Dünya Bankası kendisine bağlı ek teşekküller vasıtasıyla böyle tediyeler yapabilecektir. Meselâ AIO -Amerikan Yardım Kurulu- bu tip tasarruflarda bulunabilecektir.

Bütün bunların yanında Konsorsiyumun iyi işlemesi için Türk devlet adamlarına düşen büyük işler mevcuttur. Konsorsiyumun yardım talep ettiği devletlerle, iki münasebetler kurarak finansmanı kolaylaştırmak işi Türk devlet adamlarının basiretine kalmış meseledir.

Konsorsiyumun, yardım konusunda kesif faaliyeti 1963 yılından itibaren başlayacaktır. Ocak ayına kadar geçen zaman içinde teşekkülün iyi işlemesi için gereken küçük pürüzler üye devletler ve yardım talep eden devlet arasında halledilmeğe çalışılacaktır.

Konsorsiyumun temin edeceği yardım miktarı yılda ortalama 300 - 350 milyon dolar olabilecektir.

Demokrasi

Maceranın sonu

Bitirdiğimiz haftanın sonunda, bir muayyen çevrenin umumi efkârın ilgisine sunmak istediği, esrarengiz polis romanlarım hatırlatır bir macera sona erdi. Ümit dağarcıkları hınçahınç dolu 14'lerin temsilcileri Orhan Kabibay ve Rifat Baykal Ankara ve İstanbulda yaptıkları temasların sonunda ümitleri kırılmış olarak Brüksele müteveccihen bavullarım yaptılar.

13 Kasım operasyonu ile yurt dışında vazifelere tâyin edilen 14'ler bir kaç hafta evvel büyük ümitlerle geldikleri Türkiyede malûm bir çevrenin dışından pek sempatik ilgi göremediler. Hele, 22 Şubatçılarla fikir birliği halinde olduklarını belirtmeleri aylardır şişirilmiş 14'ler balonunun küçük bir iğne darbesiyle sönüvermesini intaç etti. Ordudan da sadece pek soğuk muamele gören Kabibay ve Baykal misyonlarım fiyaskoyla kapadılar. Bu yüzden de, giderayak, parti filan kurmaya niyetli olmadıklarını iddia ettiler, Halbuki yeni geldikleri sırada, sadece parti kuracaklarını değil, kuracakları partinin mutlaka iktidara geleceğini büyük bir cakayla her önlerine gelene ilân ediyorlardı. Fakat, güvendikleri dağlan karlı bulmakta gecikmediler.

Aslına bakılırsa, netice normaldir. 14'ler ve onların taraftarları uzun bir zamandan beri bir muayyen istikamete itilmekteydiler. Bunun içindir ki kendilerinde gizli kuvvetler teyeli" hüm eden Kabibay ve pek hissi arkadaşı Baykal, hazırlanan mizansene rağmen Türkiyede havanın lehte esmediğini anladılar.

Kabibayın temasları bitirdiğimiz haftanın içinde İstanbulda devam etti.

Geçen haftanın sonlarında cuma günü İstanbulda Eminönü Meydanındaki emekdar meydan saati tamamı tamamına 16'yı.gösterirken Mısırçarşısının Eminönü cihetine bakan büyük cümle kapısının önünde, kızgın güneş altında gıcır gıcır parlayan koyu mavi renkli Mercedes bir otomobil durdu. Otomobil Brüksel plâkalıydı ve üzerinde CD-275 işaretleri okunuyordu. Arabadan ince yüzlü, siyah güneş gözlükleri takmış, açık gri pöti kare kostümlü bir adam indi. Onu, yine güneş gözlükleri takmış ikinci bir adam takip etti. İki adam, Mısırçarşısının kapısı önünde durdular ve o sırada yanlarına gelen bir genç adamın elini sıktıktan sonra hep birlikte tekrar otomobile doğru yürüdüler. Koyu mavi Mercedes bu defa üçüncü adamı da alarak hareket etti. Olup bitenlerin hiç kimse farkında bile olmamıştı.

CD-275 plâkalı otomobilden inen ince yüzlü ve güneş gözlüklü adamın adı Orhan Kabibaydı. Arkadaşının adı ise Ruhi Soyuyüce idi. 22 Şubat olaylarından sonra emekliye sevkedilen kurmay yarbay Ruhi Soyuyücenin 14' lerle ayrıca sihri bir rabıtası vardı ve Şefik Soyuyücenin kardeşi oluyordu. Kabibay ile Soyuyücenin Mısırçarşısının önünde bekledikleri üçüncü adam ise İstanbuldaki AKİS muhabirinden başkası değildi. AKİS muhabiri, Kabibay ile görüşmek istediğini söyleyince, kendisine, Ruhi Soyuyüce ile temas etmesi tavsiye edilmiş, bunun üzerine Soyuyüce ile görüşülmüştü. Soyuyüce, Kabibayın son günlerde ziyadesiyle meşgul olduğunu, temaslar yaptığım ifade etmiş ve randevu temini için cuma sabahı telefon edilmesini istemişti. AKİS muhabiri işin ucunu bırakmaya hiç de niyetli olmadığı için istenen saatte Soyuyüce ile tekrar temasa geçti ve "Saat 16 da Mısırçarşısının ka-

Talat Aydemir Merkez Cezaevinin kapısı önünde
Kürkçü dükkânı

pısı önünde beklemesi" cevabını aldı. Gazeteci bu cevabı gülümsiyerek karşıladı ve telefonu kapadıktan sonra kendi kendine "Bu ne biçim randevu vermek" diye düşündü. Anlaşılan ihtilâlcilerin randevu verme usulleri buydu.

Kabibay o gün otomobilde kendisi ile görüşen gazeteciye fazla bir şey söylemedi. İstanbulda çeşitli çevrelerle temas etme imkânını bulmuştu. Bu görev kendisine "arkadaşlar "ı tarafından verilmişti. Kabibayın Türkiyeye görevli olarak geldiği zaten biliniyordu. Genç ihtilâlci -Kabibay ihtilâlci olduğunu sık sık tekrarlamaktan hoşlanmaktadır-, İstanbulda ve Ankarada yaptığı temas ve görüşmelerin son derece faydalı olduğunu söylemekten çekinmedi. İstanbula "gerçek hava "yı görmek için gelmişlerdi. Muhtelif teşekküllerin temsilcileri ile muhtelif meslek mensupları ve aydınlarla uzun boylu görüşmeler yapmışlardı. Kabibay :

"— Edindiğim intibaları kıymetlendireceğim" dedi. "İntibaları kıymetlendirmek"ten, Kabibayın, bir rapor hazırladığını imâ etmek istediği anlaşılıyordu.

Şehir içinde yapılan bir otomobil gezisi sırasında Kabibay, 14'lerin bir "gaye"leri olduğunu ifade etti, fakat bu gayenin ne olduğunu söylemedi. Genç ihtilâlciye göre, işbaşında bulundukları sırada bu gayelerini tabak kuk ettirmeye çalışmışlar fakat kendilerine "çelme" takılmıştı. Kabibay bunları anlatırken, yanında oturan Ruhi Soyuyüce, ihtilâlcinin sözlerini tasdik ettiğini belirtti ve 22 Şubatçıların 14 lerle birlikte olduğunu söylemekten çekinmedi. Esasen Kabibay Türkiyeye geldiği günden beri devamlı olarak 22 Şubatçılarla temas etmekteydi. Kabibay ile eski silâh arkadaşları olan 22 Şubatçılar -ki şimdi artık ideal arkadaşlarıdırlar- arasında ki irtibatı Ruhi Soyuyüce temin ediyordu. Bu sebeple AKİS muhabirinin randevu talebi Soyuyüceye havale e~ dilmişti. Soyuyücenin görevi, Kabibaya ait olan bir tabirle "Koordinasyon" u temin etmekti. Kabibay, İstanbul ve Ankaradaki temaslarının müsbet olduğunu bir kere daha belirtti ve kimlerle temas ettiğim söylemekten dikkatle kaçındı. Zira Kabibaya göre aralarında birçok profesörün ve aydının bulunduğu bu zevatı "Deşifre" etmek istemiyordu.

Bir başka cephe

14'lerin nabız yoklayıcıları Kabibay ve Baykal haftanın sonunda intibalarının bilânçosunu hazırlarken bir başka talihsiz teşebbüsün, kendinde hayali kuvvetler vehmeden temsilcisi Talât Aydemir de bir gün güvendiği dağlara kar yağdığını hissetti ve kendisini Ankara Merkez Cezaevinin demir parmaklıkları arkasında buldu.

Hikâye. Aydemirin bir Donkişot edasıyla basına verdiği bir yeni beyanatın gazetelerde intişarıyla başladı. Pazar günü patlatılan beyanatın aksi, haftanın ilk günü 22 Şubatçı Aydemirin Ankara Savcılığına davet edilmesi şeklînde oldu. Saat 14.40 sıralarında Aydemirin evine gelen iki sivil polis, emekli albaya refakat ettiler. Aydemir ve beraberindekiler Ankara H. 15444 numaralı siyah otomobille Adliye binasına geldiler. Bir kaç dakika sonra da Aydemirin ideal arkadaşları Danış Yurdakul, Emekli Albay Necati Ünsalan, Emekli yarbay Mustafa Ok, Emekli yarbay Rıfkı Erten ve meşhur 22 Şubatçı Albay Emin Arat Aydemiri takip ettiler.

Saat 15.45 de Aydemir otomobilden indi ve Adliye binasına girdi. İlk durak Baro odası oldu. Aydemir burada Avukatı Saffet Olgaçla buluştu. Bu sırada gazetecilerle Aydemir arasında bir konuşma geçti. Bir muhabir Aydemire :

"— Buraya geliş sebebinizi söyler misiniz?" diye sorunca, Aydemir pek şaşırdı ve :

"— Bilmem, çağırmışlar geldim" diyerek cevap verdi. 10 dakikalık bir beklemeden sonra saat 15.55 de Aydemir C. Savcı Muavini Cumhur Aymakoğlunun yanına götürüldü. Saat 16.25 de Aydemir son derece neşeli bir şekilde girdiği Savcılık odasından düşünceli bir halde çıktı.

İfadenin alınmasından sonra Aydemir, gazeteciler ye meraklılar, hep birlikte alt kata inildi. Aydemir orada emniyet odasına alındı ve 10 dakikalık bir bekleyişten sonra 2. Sulh Ceza Mahkemesine çağırıldı.

2. Sulh Ceza Mahkemesinde muamele pek uzun sürmedi. Saat 17.10 da Aydemir, hakkında tevkif müzekkeresi kesilmiş olduğu halde Adliye merdivenlerinde gözüktü. Rengi soluk ve neşesizdi. Aydemir, polis refakatinde, bir taksi ile Ankara Merkez Cezaevine gönderildi. Arkasında ideal arkadaşlarından ve gazete muhabirlerinden başka kimse yoktu.

Cezaevinin kapın önünde emekli Albayın heyecanı daha da arttı. Gözleri dolu dolu oldu. Bu arada bir gazeteci :

"— Bir şeyler söyleyecek misiniz?" diye sordu. Aydemir bu suale:

"— Ne söyleyeyim kardeşim. Biz demir gibiyiz" diye cevap verdi ve sonra donuk gözlerle ilâve etti:

*•__ Görüyorsunuz işte! Allah kim seyi bu duruma düşürmesin". Bunu söylerken hali hiç de demire benzemiyordu. Hakikaten Aydemirin söyleyecek bir şeyi yoktu. Kendinde hayali kuvvetler vehmetmenin tabii neticesiyle karşı karşıyaydı.

Aydemirin tevkifi, 14'lerin temsilcilerinin başkentte bulundukları bir sıraya rastladığından bir muayyen çevre iki grup arasında arzuladığı ilişkiyi kurmağa çalıştı.

22 Şubatçıları tutan bir. kısım basın makaleler döktürmeğe koyuldu.. Hele bir hâdise işleri daha karıştırdı. Aydemirin bir Hava lisesi öğrencisi olan oğlunun, babasına tak dim etmek üzere getirdiği buketin üzerine maksatlı olarak yerleştirilmiş

bir kâğıtta yazılanlar, hâdiselere seyirci kalan Harbokulu öğrencilerine mal edilmek istendi. Haftanın sonunla, bir çok zavallıyı kışkırta kışkırta kanına girmiş, onlara ve kendisine- kudret hayalleri göstermiş, sonra da, hayalleri yerle bir olunca merkepten düşmüş karpuza dönmüş bazı İstanbul cerideleri, bu açık yalanı açık açık yazmaktan dahi geri kalmalılar.

Ancak evdeki hesap pek çarşıya uymadı. Zira haftanın sonunda Milli Savunma Bakanlığı Basın İrtibat Bürosu bir tebliğle durumu umumi efkâra açıkladı. Tebliğde bazı gazetelerin Harbokulunu hedef tutan yayınlarından bahsediliyor ve son buket olanına parmak basılıyordu. Talât Aydemiri, Harpokulu adına hiç kimse ziyaret etmemiş ve buket götürmemişki Milli Savunma Bakanlığı Basın irtibat Bürosu tebliğin metnine bir de temenni ekleyerek, bu tip neşriyatı umumi efkârın kararına terkediyordu.

Bitirdiğimiz haftanın sonunda böylece bir eski taktik daha iflâs etti.

C.H.P.

Kıpırdama istidatları

Saat 20.55 i gösteriyordu. Karanfil sokaktaki üç katlı san renkli binanın önü bir kere daha kaynaştı. Üst kattaki toplantı salonundan aşağı katlara kadar uzanan ayak sesleri kapının önünde sona erdiğinde odacılar son gidenleri uğurluyorlardı. Burhan Feyzloglu, Emin Paksüt ve Kemal Satır gülerek, fakat yorgun bir çehre ile C H. P. Genel Merkezinin kapısında gözüktüler. Az ilerde üç kırmızı plâkalı otomobil göze çarpıyordu. Otomobiller den birisi şahane bir Mercedes 300'dü ve Maliye Bakanını bekliyordu. Diğer leri minik birer Opeldi ve 0003, 0006 numaraları taşıyorlardı. Çıkanlar 0006 numaralı Opele bindiler.

Orhan Eyüboğlu
Taze kuvvet

Genel Merkezin kapısı önünde nöbet tutan gazeteciler, gözleriyle kapıyı kolaçan ettiler. Asıl bekledikleri çıkmamıştı. Bu bekleyiş saat 21.05 e kadar devam etti. O saatte C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü son derece neşeli bir şekilde kapıda gözüktü. C. H. P. Meclisinin toplantısından çıkıyordu. 20.55 de biten toplantıdan sonra üst salondan kendisiyle konuşmak isteyen Ur Malatyalıyla ayaküstü meşgul olmuştu. Gecikmenin sebebi buydu. C. H. P. Genel Başkanının üzerinde koyu bej renkli bir elbise vardı. Kahverengi bir kravat takmıştı. Başında gene kahverengi bir fötr, üzerinde ise krem rengi bir gömlek bulunuyordu. Her haliyle dinç İnönü minik Opeline neşeli bir şekilde binerken gazetecilere döndü ve:

"— Nasılsınız, iyi misiniz?" Sonra, sual sorulmasına meydan vermeden Opel hareket etti.

Son çıkan Ferit Melen oldu.

Devlet ya vardır, ya yoktur...

Şair ne güzel demiş: "Hûda göstermesin âsâr-ı izmihlal bir yerde"

Otorite kayboldu veya kaybolduğu inancı bir kere belirdi ma, bunun her tarafta, asayişsizlik ve güvensizlik şeklindeki akisleri birbirini kovalar. Eğer otorite aslında varsa ve kudret muhafaza ediliyorsa, devlete meydan okuyacak derecede pervasız davrananlar kafalarını, burunlarının ucundaki kayaya vururlar. Ancak onların akibetlerini görmektir ki bozgun ruhunu ortadan kaldırır ve milleti gene, asayişe, güven hissine kavuşturur. Bu bir zarurettir ki, başkentteki sergüzeştçi âsiden dağdaki eşkıyaya, otorite tanımayanlar kendi davranışlarıyla yaratırlar.

Ne bir adamın hapse atılmasının., ne bir adamın jandarmalar tarafından hayvan kovalar gibi kovalanmasının hoşa gidecek yanı vardır. Ama, bundan daha tadsız olanı, bir adamın kendini Napolyon yerine koyarak devleti ta temelinden sarsmaya kalkışması, her müsamahayı bir zaaf ifadesi sanması, millet hayatını çorbaya çevirmesi ve kendine hayali kuvvet atfederek aslında memleket düşmanlarının elinde piyon haline gelmesidir. Bunun kadar tadsız olanı, bir adamın bir bölgeyi haraca kesebileoaği inancı içinde astığı astık, kestiği kestik hal alması, hiç kimseye rahat huzur vermemesi, herkesin yüreğine korku salması, ne kanun, ne nizam tanımasıdır. O zaman bunların birincisi hapsi boylamayı, ikincisi ise jandarma namlularına hedef olmayı ziyadesiyle hak etmiş demektir. Hiç bir şefkat hissi, nasihat ile uslanmayanın mukadder akibeti karşısında göz yaşı dökmeyi mubah kılmaz.

Zira milletler, böyle hallerden masun kalabilmek için devlet halinde teşkilâtlanmıştır. İçerde ve dışarda güvenliği korumakla görevli Silâhlı Kuvvetler bu çeşit maceracılar düşünülerek teşkil edilmiştir. Bir toplumda eğer en şirret söz ve hak sahibi olunca, o toplum yaşama imkânını kaybetmiş demektir. Hizadan çıkanı en kısa zamanda ve en kati şekilde hizaya getirmek devlet otoritesinin birinci görevidir.

Bu, devlet otoritesinin bütün görevi bundan ibarettir manasına alınmamalıdır. Milletin rahatı ve huzuru, mutluluğu menfi kuvvetlerin zapt-ı rapt altına alınmasıyla sağlanmaz. Çok zaman o kuvvetler, mevcut durumun bir neticesidir. Ama netice olarak doğarlar, sebep olarak durumu uzatırlar. Kendilerini bertaraf etmek birinci zaruretse de ondan sonra derhal temeldeki rahatsızlık tedavi olunmalıdır ki suçlular mağdur, kahraman, "martyre" haline gelmesin. Bu neviden her operasyonun mutlaka böyle bir alma yaratacağım sanmak, hatalı teşhistir. Ancak muamelenin haksız olduğu inancı doğar ve hareketi takip eden davranışlar operasyonu mubah kılmazsa otorite bir zulüm âleti haline gelmiş sayılır. Bu, gerektiği zaman devletin darbeyi vurmakta aciz göstermesi kadar tehlikeli, kritik bir durumdur.

Gözler, bundan sonra olacaklara bundan dolayı böylesine merakla dikilmiştir. Devletin çok hareketinde notu, o hareketin kendisi değil de bir sonrası verdiği gerçeği gözden uzak tutulmazsa ve bırakınız sevabı, günahları dahi bazen başarıların unutturduğu hatırlanırsa ikinci adımın önemi daha kolay ortaya çıkar.

Hâdise haftanın sonunda toplanan C. H. P. Meclisinin İnönünün konuşmasıyla kapanan kısmının sonuydu. Genel Başkan haftanın ortasında başlayan C. H. P. Meclisi toplantısına haftanın sonunda cuma günü. Erzurum dönüşü katıldı ve C. H. P. nin en yüksek organına son seyahati ve intibaları hakkında bilgi verdi.

Haftanın sonundaki cuma günü C. H. P. Meclisi saat 10 da çalışmasına başlıyacaktı. O gün, o saatlerde, Genel Başkan da beklenmekteydi. Bu sebeple oturum 35 dakika geç açıldı. İnönü gerçi erken saatte Genel Merkeze gelmişti ama, orta katta Nüvit Yetkin tarafından karşılandı ve kendisine bir Malatyalı heyetin geldiği bildirildi, 2 dakikalık bir konuşma yapması rica edildi. İnönü neşeli bir şekilde bu arzuyu yerine getirdi. Saat 10.35 de Genel Başkan İnönü üst salanda yerini almış ve toplantıyı açmıştı. C. H. P. Genel Başkanı gazeteciler dışarıya çıkarıldıktan sonra ilk sözü aldı ve konuşmaya :

"— Hepiniz biliyorsunuz ki dün Erzurumdan geldim. Edindiğim intibalar Son derece müspettir" diyerek başladı ve sonra intibalarını nakletti. Türk ordusunu övdü, gördüğü tatbikattan bahsetti. İsmet Paşanın C. H. P. Meclisine verdiği izahat saat 12.30 da sona erdiğinde C. H. P. Meclisi pek çok konuda aydınlanmıştı. Nitekim daha sonra başka söz alan olmadı ve saat 16'da toplanılmak üzere 13 de C. H. P. Meclisi dağıldı.

C. H. P. Genel Başkanı öğleden sonra apayrı bir konu üzerinde durdu. Koalisyon hükümetinin başkanı olarak lideri bulunduğu partinin Meclisine iktisadî konular üzerinde bilgi verdi. İnönü bir noktada musirdi. İktisadî durumumuz öteden beri bozuktu. Bunun için meseleleri açık açık ortaya koymakta fayda vardı. Ancak iktisadi hayattaki düzensizliğin her geçen gün artmadığım, yerinde tedbirlerle izale edildiğini müjdeledi. Sonra da programa göre başlamış bulunan işlerin tamamlanacağım ilâve etti. Başbakan İnönü daha sonra yatırımlar konusuna da temas etti,

"— 10 milyarlık yatırım yapmak lâzımdır" diyen İnönü bütçenin bu kadar olduğunu, bu sebeple dış finansmandan temin edilenin yanında iç finansmanın da gerekli olduğunu ifade etti ve :

"— Mesele bunu bulmakta" dedi. Sonra da sanayi kurmanın güçlüklerinden bahsetti :

"— Ben Rusyayı gezerken Stalin gezdiğim bir otomobil fabrikası için cehalet yüzünden maliyetine 4-5 misli para sarfedildiğini söyledi. Yabancılar plân olmadan para vermezler Plân olmadığı zaman da, geçmişteki gibi büyük hatalar olur" diyerek konuyu plân ve programın zarureti esasına bağladı.

İnönüden sonra hatipler konuşmağa başladılar. İlk söz Cemil Sait Barlasındı. Barlas ve ondan sonra söz alan hatipler daha ziyade hükümetten dilek ve temennilerde bulundular. Bilhassa Barlasın İstanbulun elektrik ihtiyacı ile ilgili izahatı pek uzun sürdü. Barlas bu arada bir de pot kırdı. Hükümetin özel sermayeyi ürküttüğünden bahsetti. Bunun üzerine İnönü gevrek bir kahkaha attı ve :

"— Cemil Sait sosyalistlikten vazgeçti. Bu sözlerini bir levha halinde partiye asın" diye takıldı. Gülüşüldü. Daha sonra sözü bir başka konuşkan üye aldı. Aksoy, eski derdi olan Çelikbaş etrafında dolaştı durdu. Sonra Demokratik gelişmede İnönünün sarfettiği gayretleri övdü.. Genel Başkan Aksoyu da cevaplandırarak:

"— Parti Genel Başkanı olarak, hareketlerimiz partinin ilgili mercilerinin kontrolu dışında cereyan etmemektedir. Bütün parti teşkilâtı ve Hükümette demokratik nizamın korunması için gerekli inanç mevcuttur" dedi. Ali İhsan Göğüş ise partinin basınla olan münasebetlerine değindi ve basına objektif bilgiler verilmesinin lüzumunu savundu. Bir evvelki gün parti içi meseleler karar altına alındığından haftanın sonundaki cumartesi günü son toplantıyı müteakip yayınlanacak tebliğ için bir komite teşkil edildi. Komitede Turhan Feyzi oğlu. Cihat Baban ve Emin Paksüt bulunuyordu.

C. H. P. Meclisi İnönünün başkanlığında toplantı halinde

Al gülüm, ver gülüm!

İç meseleler

Asıl parti içi meseleler ise haftanın

İkinci yangındaki perşembe günü yapılan toplantıda görüşüldü.

O gün toplantı gündeminin ilk maddesi Parti Meclisinde ve Merkez Yönetim Kurulunda mevcut boşlukların doldurulmasıydı. Meclis çalışmaları sırasında en fazla şikâyeti C. H. P. nin an yüksek organının çalışması teşkil ettiğinden, doğrusu istenilirse bu münhallere yapılacak seçimler pek ilgi ile beklendi. C. H. P. Genel Merkezinin seçim sonrası derin bir uykuya yattığı, tek bir ses tek -bir nefes Çıkmadığı göz önüne alınırsa meselenin ehemmiyeti ortaya çıkacaktır. Parti içinde 63'lerin ön ayak olduğu ve "Genel Merkezî İslah" sloganı etrafında kümelenen huruç hareketi geç de olsa partinin yüksek ve yaslı baslarını bir harekete sevketti. Haftanın sonundaki gün Parti Meclisinde üzerinde durulan konu da bu oldu. Perşembe günü yapılan seçimler sonunda Parti Meclisine Orhan Eyuboğlu gibi taze bîr kuvvet alındı. Merkez Yönetim Kuruluna ise Cihat Baban, Ferda Güley, İbrahim Saffet O may ve Orhan Eyuboğlu seçildiler. Ancak meselenin esası değişmedi. C. H. P. Meclisinin şahsi işleri ve güçleriyle pek meşgul elemanları fazla ümit vermemektedirler. Doğrusu istenirse, bu pek meşgul parti Meclisi üyeleri arasında C. H. P. nin muhtaç olduğu dinamizmle çalışacak pek kimse yoktur. Hükümette en fazla söz sahibi bulunan C. H. P. nin en yetkili organının kifayetsiz olusu, çatışmadığı ithamlarında hakikat payı büyüktür.

Üyeler de bütün bunları bildikle; finden perşembe günü aralarında yeniden vazife taksimi yaparken bir noktada ittifak ettiler: Bilhassa Merkez Yönetim Kurulu, bundan böyle dinamizm içinde bulunmalıdır! Bu sebeple teşkilât işlerini pek iyi bilen ve yaşlı olmasına, rağmen enerjisini yitinmemiş bulunan Kemâli Beyazıt, Orhan Öztraktan boşalan Genel Sekreter Yardımcılığına getirildi. Muhasip üyeliği İbrahim Saffet Omay aldı. Cihat Baban ve Ratip Tahir Burakın vazifesi Basın ve Propaganda işleri olacaktır.. Atalay Akana ise teşkilât dilekleri konusu verildi. İki iyi teşkilâtçı Lebit Yurtoğlu ve taze kuvvet Orhan Eyuboğlu teşkilât meselelerine bakacaklardır. Ferda Güley Kadın ve Gençlik Kollarını ele alacaktır. Nüvit Yetkine ise seçim işleri kalmaktadır.

Öğleden sonraki toplantıda bir mühim konuda daha karar alındı. Konu, Kurultaydı. Bir müşterek teklif ile koalisyona çalışma imkânı verilmesi için, Kurultayın tüzük hükümlerine uygun bir şekilde Ekimde yapılması istendi. Haziran ayı içinde yapılması gereken Kurultay bu suretle Ekimde yapılacaktır. Bu arada C. H. P. il ve ilçe kongreleri tamamlanmış olacaktır. Parti Meclisi üyeleri dört aylık tehirin faydalı olacağında ittifak ettiler.

Şimdi, eski parti için her şey bu dört • ayın kullanılış tarzına bağlıdır.

A. P

Bir yarışın üç atı

Geçenlerde bir gün, artık ziyadesiyle meşhur Pala Paşa, A. P. nin bir Merkez İdare Heyeti toplantısında ' ağlamaklı bir sesle arkadaşlarına :

"— Anlamıyorum! Bunlar mı partinin Genel Başkam, ben miyim?' diye sızlandı.

Genel Başkanın "Bunlar"la kimi kasteddiği pek anlaşılmadı. Zira şu anda A. P. içinde, hukuki Genel Başkan Ragıp Gümüşpalanın yanında i ki ekip daha Genel Başkanlık konusunda yarışmaktadır. Bunlardan biri Irkçı Ekalliyettir ki, adayı Tür keşin ideal arkadaşı Dr, Fethi Tevetoğludur. Öteki de, Apaydın kardeş lerin grubudur ki adayı Menderesin avukatı etiketini yakasında taşıyan Burhan Apaydındır. Merkezdeki Pala Paşacılar iki cenahtan gelen rekabet

Cihat Baban
Yeni fırsat

karşısında, bitirdiğimiz hafta Paşalarını Karadenize yolcu etmekten başka çâre görmediler. Zira, bilhassa Apaydınlar süratle mesafe aldılar ve dolaştıkları kongrelerde kuvvet gösterisine giriştiler.

Apaydınların, Meclisin açılmasından bu yana çevirdikleri bu kaçıncı manevradır, kimse bilmemektedir. Zira, bütün hesaplar şaşırılmıştır. Apaydınlar ilk koalisyonun önce düşmanı olmuşlardır. Sonra, onun şampiyonluğunu yapıp Feyzioğlu gibi" C H. P. lilerle temasa geçmişlerdir. Fakat bir sandalye kapamayınca ters vaziyet almışlardır. 22 Şubattan sonra A. P. den Burhan Apaydın atılmış o zaman 27 Mayıscı olmuş, hava değişince yeniden A. P. ye girip af taraftarlığı etmiştir. Arkadan Apaydınlar, hükümet krizi günlerinde mutedillerin safına geçmişler, C. H. P. nin yeniden A. P. lilerle koalisyon yapmasını istemişler, bir yüklü grup ayrılmayınca A. P. de kalmışlardır. Bu sırada, hükümet kuruldu ve A* -«aydınlar gene bir şey olamadılar

Apaydınlar, koalisyonun teşkilin* 'en hemen sonra pozisyonlarını tekrar "gözden geçirdiler". Teşkilâttan gelen ve kongrelere dâvet eden mektupları. Apaydınlar boş çevirmediler. Paçaları sıvayıp işin peşine koştular. Hele kongrelerde münhasıran C. H. P. aleyhinde konuşmalar yapıp, eski D. P. li bağrıyanıkları tahrik edive--ince, havayı lehlerine çevirdiler. Gazetelerde yayınlanan konuşmaları, yeni dâvetler sağladı. Bu telgraflar A. P. Genel Merkezinde açıldıkça, Genel Başkan Gümüşpalanın tepesi de adamakıllı attı. Tepesi atan bir başkası, yıldızı sönen Tevetoğlu oldu.

Bağrıyanık Gümüşpala

Büyük Kongreye gidildiği sırada beliren bu kuvvetli rakip, kulağına fısıldanan Başbakanlık vaadlerine kamp koalisyondan partisini çektiği için bizzat A. P. liler tarafından basiretsizlikle suçlandırılan Gümüşpalanın etrafını gittikçe boşaltmaktadır. Nitekim, geride bıraktığımız hafta içinde, kaşlarını çatmış, iri kıyım bir zatı konuşurken gören A. P. sempatizanları evvelâ kulaklarım tıkamak istediler. Duyduklarına inanamadılar, gözlerini hayretten açıp. iri politikacının ne demek istediğini anlamağa çalıştılar.

Konuşan, A. P. nin şiddetli politikacısı emekli general M. Ali Aytaçtı. Elini masaya vurmasıyla, cümleyi patlatması bir oldu:

"— Değil Gümüşpala, kim olursa olsun bize emir veremez..."

Aytacı dinleyen Bornova A. P. İl-

çe kongresi delegeleri, Aytaçla Gümüşpalanın partinin kuruluşu sırasındaki samimiyetlerini bildiklerinden, daha sonraki parti içi mücadelelerde Aytaçın Gümüşpalayla birlikte hareket ettiğini gazetelerden okuduklarından, iri politikacının sözlerine bir mâna veremediler. "Üstelik, Aytaçın bir bardak suda fırtına kopardığı mesele, mesele olmaktan çok uzaktı. Gümüşpala teşkilatın isteğine uyarak bir şahsın A. P. ye alınmasına rıza göstermiş ve bu hususta bir de telgraf çekmişti. Aytaç, Genel Başkanının bu hareketini bir türlü yediremiyor, İzmir teşkilâtını elinde evirip çevirdiğini sandığı için mağlûbiyeti kabul edemiyordu.

Ama asıl sebep, artık bir askeri ihtilâli ihtimal dışı gören, ö yüzden de Gümüşpaladan kurtulma zamanının geldiğine inanan, yüzdeki maskeyi indirip bütün manasıyla eski D. P. olarak ortaya çıkılmasını isteyenlerin A. P. içinde çoğalması ve Apaydının kuvvetlenmesidir.

Büyük Kongre yakındır. Çeken kazanacaktır. Burhan Apaydın, kendisini bitirdiğimiz hafta içinde A. P, Genel Başkanlığına rahatça namzet görmeğe başladı. Konuştuğu kongrelerde karşılaştığı tezahürat Apaydun ütopyasının içine biraz daha daldırdı. Bu defa mücadele, D. P. nin hakiki temsilcilerinin A. P. içinde kimler olduğu meselesi etrafında dönecektir.

Burhan Apaydın
Başa güreşiyor

Irkçı Ekalliyet hiç ümit etmediği bir noktadan yaralanmıştır. Türkeş, 22 Şubatcılar ve Gümüşpalayla beraber hareket etmeleri halinde D. P. li kitleyi kaybedeceklerdir. Apaydınlarla beraber olmaları ise biraz güçtür. Ayrıca Apaydınların bir başka gücü, ırkçılardan korkan mutedil milletvekillerinin kendilerine sempati beslemesinden ileri gelmektedir.

Şimdi taraflar, bütün güçleriyle D, P. nin devamının kendileri olduğunu savunmaktadırlar. Her konuşmada C. H. P. nin kargısına çıkmalarının, bol bol C. H. P. ye çatmalarının sebebi budur. Muhalefetteki A. P. de şimdilik geçer akça budur.

Büyük kongrede, Gümüşpala ve etrafındakilerle Apaydın kardeşlerin grubu çarpışacaktır. Irkçıların, Apaydına karşı Pala Paşayı desteklemelerini beklemek lâzımdır. Apaydınlar Güney - Doğu Anadolu bölgesinde ziyadesiyle tutulmaktadırlar. Gümüşpalanın Karadeniz bölgesindeki seyahati, Genel Merkezin bir kozu olarak kullanılmaktadır. Büyük Kongreye kadar, Meclis içi çekişmelerden uzak olan taraflar, gelecek delegeler üzerinde müessir olmağa çalışmaktadırlar.

Delirdik mi, yarabbi ?

Vaktiyle söylendiği zaman, belki inanılmadı. Ama şimdi, neticeleri ortada bulunduğuna göre itiraz kaldırır tarafı kalmamıştır. Yassıada duruşmalarında bir kaç büyük meseleyle yetinilecek yerde Komitenin o ziyadesiyle meşhur "Halk Psikolojisi" anlayışı yüzünden -bu anlayış, sâdece bir koca sıfır almıştır- Köpek Dâvaları, Bebek Dâvaları, Değirmen Dâvaları umumi efkârın gözü önüne sürüldüğünden infial hissinin yerini zamanla acıma hissi almış ve saatlerin ibreleri suçluların lehine işlemiştir. Hele İhtilâlden bir yıldan fazla zaman sonra Radyolarda, haksız iktisap bahanesiyle bir küfür kampanyasının açılması hapiste bulundukları için kendilerini savunamayan marifet sahipleri üzerine şefkat kanadının gerilmesine sebep olmuştur.

Bir devrin idarecileri ancak bu derece basiretsizlik gösterebilirlerdi. Düşünmek lâzımdır ki o sıralarda bu mecmuanın bütün sayfaları "yapmayınızlar", "etmeyinizler"le doluydu. Fakat bîr kaç kargayı kendilerine kılavuz edinenler isteyerek, yahut istemeyerek memlekette 15 Ekimin havasını elleriyle ve sâdece gafletleri dolayısıyla yarattılar.

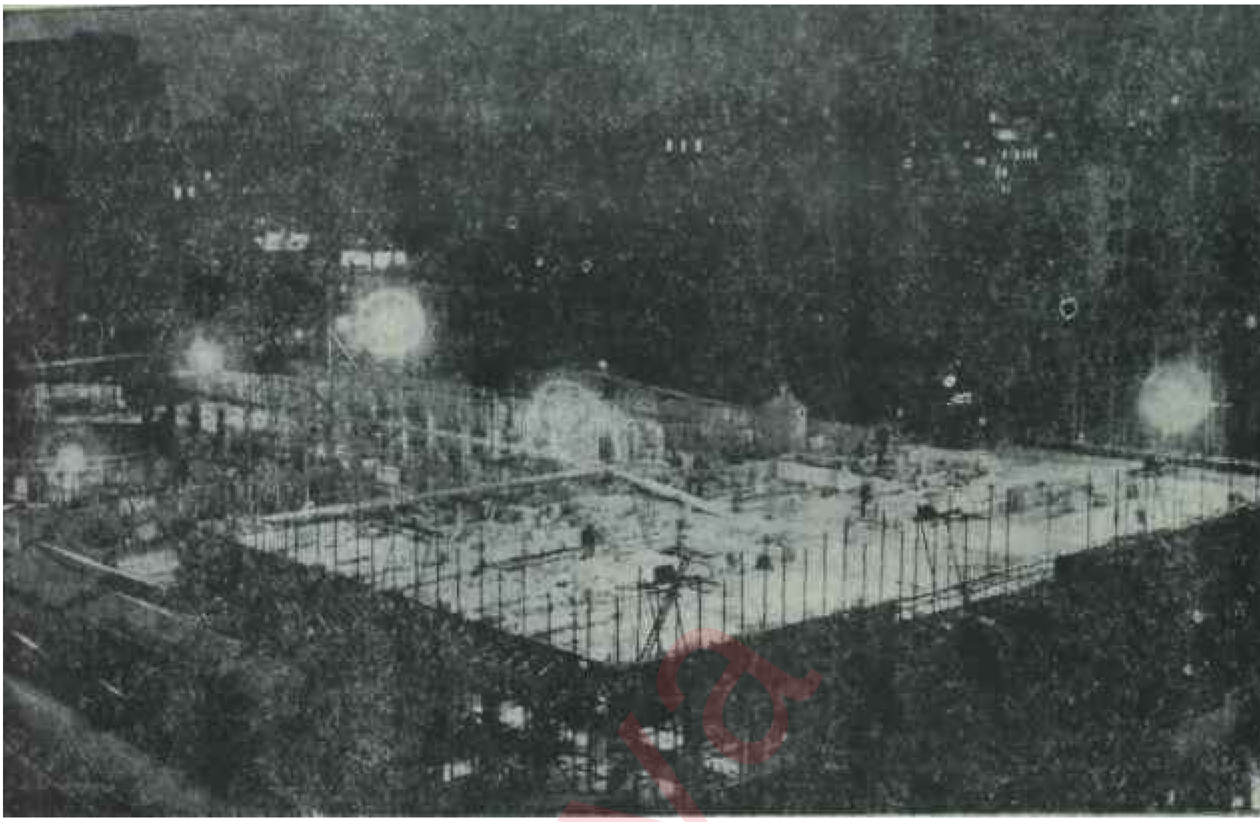
Bugün, onlar iktidarda değil. Ama ne görüyoruz? Ölmüş adamların, haksız iktisap dâvaları gene görülüyor! Boş sıralar, reklâm meraklıaı avukatların poz poz resimleri, bedavadan beslenen bir propaganda ve tahrik edilen merhamet hisleri.. Yassıada macerasından bir yıl sonra tekrar bu hatayı işlemek içtin Türk milletini hiç tanımamak kâfi değildir. Hatalardan da hiç ders almamak lâzımdır.

Menderes hakkında, haksız iktisaplarıyla ne ispat edilmek isteniliyor? Hırsız olduğu mu? İnsaf ediniz, bir Örtülü Ödenek dâvası görülmemiş midir ve orada her şey ortaya dökülmemiş midir ve ortaya dökülenler o sırada gerçekten tesir etmemiş midir? Ama tesir kimin üzerinde olduysa, orada kalmıştır. Bir kör, fanatik zümre buna, rağmen hislerini değiştirmemiştir. Menderese dair, Yassıadada açıklananlardan daha feci, daha utandırıcı ne açıklanabilir ve açıklansa bile bu artık kimi fikrinden caydırır ki ölülerin muhakemesine gidiliyor, insanlık duyguları gerçekten galeyana getiriliyor? Akıl mıdır bu? Bunda, kırk paralık halk psikolojisi anlayışı var mıdır? Ölü, asılmış ve cezasını çekmiş adam dâva edilir mi? O isimler gene mahkeme huzuruna getirilir mi?

Şimdi denilecek ki, hukukun bazı zaruretleri vardır ve bunlardan kurtulmak imkânsızdır. Eğer hukuk, hayatın dışında bir mefhum sayılıyorsa bu parlak mazerete söylenecek söz bulunmaz. Ama hukukun böyle bir hususiyeti yoktur. Ölmüş kimselerin dâva edilmemesi, pek âlâ kanun yoluyla mı, usul yoluyla mı, bir yoldan önlenebilir.

Emin olunuz, bundan dolayı şu anda ellerini uğuşturanlar ve memnunlukla Mintanlar kütlelere dönüp bu gafı istismar edenler, gürültüsünü yapanlar, hayırhah görünüp dindar pozlar alanlardır.

Ama, kabahat onlarda mıdır **ki?**

İngilterede gece yarısından sonra devam eden kalkınma faaliyeti

"İş bilenin, kılıç kuşananın"

İngiltere

Westminster demokrasisi

Demokrasinin ne olduğu ve ne olmadığı, politikadan ve nin anlaşılıp nenini anlaşılmayacağı, partilerde doktrinin mi aksiyonun mu önemli sayıldığı, liberalizmin mi sosyalizmin mi milletlere saadet getirdiği Türkiyede ciddi ciddi tartışılırken okunacak olan aşağıdaki yası Başyazarımız Metin Tokerin kaleminden çıkmıştır. Metin Toker, Batı Avrupada bir ay~lık incelemelerini İngiltere intibalarıyla kapatmaktadır. Ümidimiz bu yazıların, biz kendi âlemimizdeyken ve fili el yordamıyla tarife çalışırken dünyanın nereye gittiği hususunda AKİS okuyucularına bir ufak fikir vermiş olmasıdır.

Geçenlerde İngilterede, bir ara seçimi yapıldı. İngilterede âdet, milletin temsilcilikleri boşaldı mı onları hemen doldurmak. İngilizler, bunda bir çok fayda bulunduğuna inanıyorlar. Bir defa, memleketin siyasi havası anlaşılıyor. Böylece partiler, tutumlarını ayarlamak fırsatını buluyorlar. Sonra, günün t meseleleri tartışılıyor. Bu suretle Hükümet, a* yağını denk alıyor. Nihayet İktidar, akıntının istikametine ve süratine teşhis koyup seçim mekanizmasını erken harekete geçirmenin fayda ve zararlarını ölçüyor.' Kimsenin hatırından oturup kalmak, ne olursa olsun gitmemek veya demokratik rötasyon usülünden başka yollar aramak geçmediği için ufak çaptaki seçim yarışı sık sık tekrarlanıyor.

O ara seçimini, İşçiler kazandılar. Halbuki aynı seçim bölgesinde bir önceki mücadeleyi Muhafazakârlar rahat bir ekseriyetle galip bitirmişlerdi. Muhafazakârların yeni adayı Mr. Bernard Conelly Güney Middlesbrough'da bu defa 12.825 oy aldı İşçi adayı Mr. Jeremy Bray ise 15.095'i rahatça buluverdi. Muhafazakârların bundan evvelki secimde yaptıkları 8710 oyluk lehte fark uçtuğu gibi, İşçiler üstüne, kendi lehlerine 2270 oy eklemişlerdi.

Sırın perdesi, üçüncü adayın oyları söylenince aralanmaktadır. Güney Middlesbrough'daki yeni seçimde Liberallerin adayı 9829 oy aldı. Bu, bir önceki seçimde Liberallerin sağladığı oyun, bir mislinden fazladır. Muhafazakâr müşteriler kendi partilerinden memnunsuzluklarını liberal aday Mr. George Scott'un yanında yer almak suretiyle gösterince Hugh Gaitskell'in İşçileri zafer tacını giymekte güçlük çekmediler.

Hâdise, bu yıl içinde sekizinci defadır ki tekrar olmaktadır. Her seferinde liberaller eski oylarım bir misline yakın arttırmakta İşçiler de hafif üstünlük gösterince Avam Kamarasındaki farkı kapatmaktadırlar. Gerçi bu fark, öyle ara seçimleriyle kapanacak halde değildir. Ama memlekette Muhafazakârların oy kaybı dalgasının hüküm sürdüğü görülmektedir ve Liberallerle bir nevi işbirliği halindeki Sosyalistler iktidarı, pek ciddi şekilde olmasa da tehdit etmektedirler.

Muhafazakârlar, ancak bu kadar mağlubiyetten sonra bir galibiyet aldılar ve Güney Middlesbrough'daki hezimetlerini takiben yapılan bir ara seçiminde itibarlarını korudular. Ancak, dalganın istikamet değiştirdiğim söylemek için vakit henüz erkendir ve Muhafazakârları yenebilmek için Sosyalistlerin Liberal oylardan büyük seçimlerde faydalanacakları muhakkaktır.

Muhafazakârlara karşı, Liberal -Sosyalist koalisyonu! Geçen asrın

eskiliklerini bize yenilik diye tavsiye eden ve okudukları, "Sosyalizmin el kitabı"nı geçmeyen bizim salon aydınlarının kulakları çınlasın..

Hudutlar kalkıyor

Demokrasinin beşiği ananeperest İngilterede, Muhafazakârlara kargı Liberallerle Sosyalistlerin flörtü seçim sandıklarının başına mahsus kalmıyor. Liberallerin lideri tam bir açıklıkla. Avam Kamarasında kendi partisi bir iktidar koalisyonuna girme mevkiine büyük seçimlerde gelse bunu Muhafazakârlarla değil, Sosyalistlerle yapacağını ilân etti. "Zira" dedi, "Sosyalistlerin tasavvur ettikleri İngiltere bize Muhafazakârların tasavvur ettikleri İngiltereden daha yakındır." İşte, dünyayı hâlâ katı fikir ve doktrin bölmelerine ayrılmış sayıp memleketlerini bu cenderelerden biri içine zorla sokmak isteyenlerin başlarındaki saçları diken diken edecek bir beyan daha.. Sosyalistler Liberallerin, Liberaller Sosyalistlerin İngilteresini kendilerine yakın buluyorlar!

Aslında, bunda şaşılacak hiç bir şey yoktur. Bizde liberalizm diye tarif edilen bir mektep dünyada kalmadığı gibi, bizim sosyalistlerin sosyalizmi de Demir Perdenin gerisine sığınmıştır. Salon sosyalistlerimizden birinin, Türkiyedeyken eski eserlerine ve fikirlerine bakıp göklere çıkardığı bir ingiliz sosyalistini Londrada görüp konuştuğu zaman düştüğü şaşkınlık sâdece güldürücü değil, aynı zamanda ibret de vericidir. Bizim sosyalistin, ingilizi gericilikle, sağcılıkla, avantacılıkla, yahut ağa taraftan olmakla ithamına ramak kalmıştır. Bizim liberallerin nazarında da Papa, halis muhlis komünist, hatta anarşist veya nihilisttir.

Bunun, dünyayı gördükçe daha kolay anlaşılan pek basit bir sebebi vardır. XX. Asrın ortasındaki hayat, sosyalizm - liberalizm tartışmalarının kitaplarda yapıldığı günlerdeki hayat olmaktan çıkmıştır. Bugünün Avrupalı sosyalisti, meselâ istihsal âletlerinin şahıs mülkiyetinde olmasının mahzuru kalmadığını görecek olgunluktadır. "İstihsal âletleri şahısların mülkiyetinde olamaz" diye tepinenler ya geçen asrın dar ceketi içinde kalmış bulunanlardır, ya da marksizmin geç gelişmiş şakirtleri.. Bugünün liberalizmi Adam Smith'ten ne kadar uzaksa, bugünün sosyalizmi de Karl Marx'ın aynı nisbette yabancısı. XX. Asrın ikinci yarısında Batı dünyasında siyasî doktrinlerin birbirinden bir temeli ayrı kalmıştır. Belirli şartlar karşısında akıl, mantık ve basiret devlet adamlarına bir tek yol gösteriyor: Orta yol! O yüzdendir ki ingiliz seçim kampanyalarında Liberallerle Sosyalistler Muhafazakârlara karşı birleşmekten çekinmiyorlar ve buna hiç kimse şaşmıyor.

Kadı hızındaki kusur

Hiç kimsenin şaşmadığı başka bir husus, politikacıların melek olmaması, Demokrasinin kusurlara sahip bulunması, politika yapmanın ayıp sayılmaması ve oy dâvasının partiler için önem taşıması. Bu dâva bazen o derece önem kazanıyor ki, tıpkı bizde olduğu gibi siyaset adamları iktidardayken başka muhalefetteyken başka konuşuyorlar ve bundan dolayı hiç bir ingiliz dünyanın sonu geldiği, bu rejimle işlerin yürümeyeceği, bir dikta idaresinin kurulup bu süfli, müraî, modası geçmiş sistemi temizlemesi gerektiği inancına varmıyor.

Bugün, İngiltere bir hayati meseleyle karşıkarşıya ve bu mesele bütün siyaset çevrelerini alâkadar ediyor: İngiltere Müşterek Pazara girmeli mi, girmemeli mi? Britanya adalarında şu anda iki cephe kurulmuş, halde ve bunlar birbirlerine veriştirip duruyorlar. İngilterenin, imparatorluktan arta- kalan meşhur Commonwealth'i var. Müşterek Pazara, kuyruğunda onu. sürükleyerek kabul edilmesi imkânsın. Commouwealth'i Buckingham'dâki Taça bağlayan tek bağ ise iktisadi. O bağ çözüldü mü, hissi rabıtanın Avustralya veya Yeni Zelandayı, hele Hindistan veya Pakistanı İngiltereyle bir arada tutması artık kabil değil. Buna mukabil, kurulmakta olan Avrupanın dışında bir İngiltere şimdi düşünülemiyor. Avrupa, şu veya bu şekilde mutlaka kurulacak. İngiltere ya onun içinde bulunup söz sahibi olacak, ya da dışardan seyredecek ki, o tarafa yanaşmak istemiyor. Amerika da, inandığı ve güvendiği İngilterenin Avrupa Birliği içinde De Gaulle Fransası veya Adenauer Almanyasına karşı bir fren vazifesi görmesini Batı Blokunun vazgeçilmez şartı sayıyor. Böylece, Londra bir bakıma iki cami arasında beynamaz.

Müşkilât bu kadarla kalmıyor. İktidar partisi içinde üç grup var. "Süveyşçiler" Müşterek Pazarın şiddetle aleyhinde bulunuyorlar. Macmillan

Londranın meşhur saat kulesi
Tıkır tıkır

İngilterede ananevi bir geçit töreni

Yeni dünyada eski Adetler

grubu, bunun lüzumunu savunuyor. Bir de, henüz mütereddit kütle mevcut. Lord Beaverbrook, paralı kam panyayla hem umumî efkârı, hem de mütereddit Muhafazakârları kendi tarafına celbetmek istiyor,

Bu durumda, İşçiler de fikirlerini söylememeliler mi? Ama hayır, böylesine hayati bir konuda İşçilerin lideri Gaitskeîl tavşana kaç, tazıya tut demekle yetiniyor ve muhalefette bulunmanın sorumsuzluğundan fay: dalanarak siyasi yatırım yapıyor, Efendim, Müşterek Pazara girmek şüphesiz düşünülecek bir konuymuş ama, bunun lüzumu, pek de öyle, Macmillan'ın söylediği derecede değilmiş.. Peki, uzun lafın kısası, İngiltere Müşterek Pazara girmeli mi, girmemeli mi? Sosyalist lider bir kati vasiyet almaktan dikkatle kaçınıyor. Yuvarlak laflar, her tarafa çekilmeye müsait demeçler,. Maksat, seçim günü geldiğinde, Müşterek Pazar meselesinin her iki cephesini birden ve o ana kadar kaydedilecek gelişmeler gözönünde tutularak İktidar aleyhinde istismar, etmek, oyu alıp kudreti ele geçirmek ve ondan sonra...

....ondan sonra, Muhafazakârlardan pek az. belki kıl kadar ince farkla memleketi idare etmek. Demokrasi artık her tarafta. aynı otomobil için şoförler arasında bir tercih yapmak iyi.

Komşunun tavuğu..

Kusursuz gibi göründüğü halde, her yerdeki kusurlara sahip olan sâdece bu ingiliz demokrasisi değil.. Hayal edilen pek çok başka husus da, pek tabii olarak yaşadığımız zamanın tesirini kendi üzerinde hissetmiş. Kulaktan dolma bilgiler, "mis, mış"lı hikayeler, kendi dertlerimizi mübalağa edip başkalarının hiç derdi bulunmadığını sanmak, klişeleşmiş 'edebiyat parçalarını keramet gibi almak yanlış teşhisler koymadan başka ise yaramıyor.

İngiliz hayatından bir küçük mi-' sal : İngilteredeki polislere hep hayranladır. Onların dürüstlüğü, nezaketi, vekarı ve halka verdikleri saygı dillere destandır. Silâh taşımadan görev görmeleri, bu saygının neticesidir. İşte, bu polislerden dört tanesi, geçenlerde Warwick mahkemesi tarafından beş yıl ile otuz ay arasında hapis cezasına mahkûm edildiler. Bunlar, 32 ile 23 yaş arasında genç adamlar. Marifetleri şu : Gece nöbetlerinde, beklemekle mükellef oldukları bölgelerdeki evleri soymak!

Hakim Thesiger kendilerini malıküm ederken şunları söyledi :

"— Bir polis, halkın malını korumakla görevlidir ve kendisine onun için emniyet edilir. Bu sayede, o malı bizzat çalmaya kalkıştı mı, şüpheden vareste olarak iş görmesi kabildir. Ama, bir defa şüphe doğdu mu, o şüphe bütün masum ve namuslu meslekdaşlarını da gölgesi altına alır. Bu yüzdendir ki işlediğiniz suç son derece ciddidir."

Doğrusu istenilirse İngilterede böyle bir suç, bundan yarım, bir asır önce düşünülemezdi. Ama dünya dönüyor ve devrin şartları, tabii muafiyet dereceleriyle tersine orantılı halde her toplumda az veya çok tesir icra ediyor. İsviçrede veya İskandinavyada, istasyon percununa bırakılan bir bavulun yirmidört saat sonra aynı yerde, olduğu gibi bulunduğu yolundaki hikayeler artık tatlı bir hayaldir. Bir isviçreli, bu hikâyeleri hatırladıktan sonra şeytan şeytan güldü ve şöyle dedi :

"— Yirmidört dakika bavulunuzu unutursanız, ona ebediyen veda etmeniz kuvvetle muhtemeldir.;"

İtalyanlara gelince onlar, "çırpıeılık"ı kendi turizmlerinin bir nevi "sempatik hususiyeti" haline getirdikten, sonra rahat etmişlerdir!

Ne rejimlerin, ne âdet ve ananelerin, ne usullerin kusursuz isleyeni artık dünyada mevcut değil. Amerika ile Avrupanın saat hesabıyla birleştiği, Japonyada kahvaltı eden adamın öğle yemeğini Arabistanda yemesinin mümkün olduğu bir dünyada bütün manevi hudutlar yavaş yavaş kalkıyor ve üç çeşit sistem, üç yaşama tarzı beliriyor: Demir Perdenin bu yanındaki hayat, Demir Perdenin o yanındaki hayat ve ortada, kendine bir hayat tarzı arayan yeni toplumlar. Muhakkak olan, Çekoslavak krizi patlak verdiği zaman İngiltere Başbakanının Avam Kamarasında çıkıp ciddi ciddi "Uzak bir memlekette haklarında hiç bir şey - bilmediğimiz kimseler birbirleriyle kavgaya tutuştuklarından dolayı bizim burada siperler kazmakta oluşumuz, feci ve inanılman bir hadisedir" dediği günden bu yana köprülerin altından çok su akıp gitmiştir.

Tuz kurutmanın birinci yolu

Sistemleri, tabiatının icabı olan kusurlara sahip. İnsanları, beşere has dertlerden ve XX. Asır hastalıklarından masun değil. Buna rağmen, Türkiyeden batı istikametinde yola çıkılınca her uğranılan yerde biraz daha fazla düzen, biraz daha fazla refah, biraz daha fazla saadet, biraz daha fazla rahatlık, biraz daha göz kamaştırıcı kalkınma, gelişme, iyi mânada değişiklik göze çarpıyor. O hiç değişmeyecek, değişemez sanılan Patiste

binalar yıkanıyor ve bembeyaz oluyor. Binaları yıkamak! Buna, başa fesleğen takmak denilse yeridir. Yahut, "Demek sıra, leğen örtüsüne geldi" demek.. Ama doğrudur. Sıra, '•efen örtüsüne gelmiş. Londraya gelince, iki sene sonra eski Londra aşinalarının yeni Londrayı tanımamalarına hiç şaşmamak gerekecek. Avrupada otomobile gelince, galiba artık istatistiklerde otomobilsiz aileleri hesap etmek otomobil sahibi aileleri hesaplamaktan daha az külfetli sayılacak.

Bu gelişme evvelâ bir temel sebebe dayanıyor. Batı Avrupa, İkinci Dünya Harbini takip eden bir kısa bocalama devrinden sonra yolunu seçmiş. Yol batılı hayat tarzıdır. Ültra ilericilik kisvesi altında bu bölgeyi sultası altına almak isteyen komünizm, otoriter rejim hevesi süratle bertaraf edilmiş. Milletler, zamanın şartlarına uygun demokratik sistemde karar kılmışlar. İlk günlerin buhranlarına, grevlere, sefaletin ve açlığın doğurduğu burukluğa cesaretle karşı koymuşlar. Her yerde başarılı ve realist devlet adamları, fırtınayı sükûnetle atlatmayı bilmişler.. Zira. bir inanç yüreklere daima hakim olmuş: Demokrasi, belki güç ve geç işleyen bir mekanizmadır. Ama, bir kere işlemeye koyuldu mu meyvalarını aritmetik değil geometrik artışla vermeye başlar. Öteki sistemin. . küçük hesap meraklılarının nazarında göz kamaştırıcı gibi gelen terakkileri aslında bir kocaman hayal sukutuyla neticelenir.

İnanç, şimdi doğrulanmış bulunuyor. Bir yandan asayiş ve otorite, demokrasinin hudutları dışına çıkılmaksızın sağlanırken diğer taraftan plânlı, proğramlı kalkınmaya geçilmiş ve orta yolda süratle ilerlenerek parlak başarılar kaydedilmiştir. Böylece görülmüştür ki Demokrasi tezdir. Onun karşısındaki fikirler, antitezdir. Tezin, işlememesi, antitezi kuvvetlendirmektedir. Fakat tez kuvvet kazandı mı, menfi taraftan gelen telkinler, propaganda bütün kudretini kaybetmektedir. Batı Avrupa kısa sabrının uzun vadedeki meyvalarını bugün iştiha ile yiyor.

Bu kalkınma, katı doktrinlerin dar ceketinden uzak halde gerçekleşmiştir. "İngiltere sosyalizmle mi kalkınmıştır, kapitalizmle mi" diye bir sual sorulsa ingilizler kahkahayla gülerler. İdare tarzlarının üzerine illâ bir etiket yapıştırmak hevesi, sâdece salon entellektüellerinin inhisarında kalmış. Sosyalist Bakanlar en geniş liberalizmden, en koyu kapitalistler sosyalizmin prensiplerinden hiç ürkmemişler. Devrin ve şartların icabı neyse onu yapmışlar. Bir sahada fazla mı vergi lâzım? Çekinmeden vergileri arttırmışlar. Bir başka sahada vergi muafiyeti ve özel sektöre geniş kâr imkânları sağlama zarureti mi var? Hemen o yola gitmişler. Böylece, devlet sektörü ve özel [teşebbüs elele, birbirinden çekinmeden ve ürkmeden, birbirini kıskanmadan memleket hizmetine girmişler. Zenginin parasını alıp fakire dağıtacak yerde mevcut bütün imkânları ve gücü seferber etmek suretiyle bir umumi kalkınma temin edilmiş.-

Tuzu kurutmanın birinci şartı, yolu seçmek ve artık o istikamette paçaları sıvamak. Yürürken de, paçadan çekenlere hiç aldırmayıp onları neticelerle mat etmek.

İnsan faktörü

Ama Türkiyeden batıya doğru gidildikçe bir başka husus daha dikkati çekiyor. Politika; milleti teşkil eden milyonların gündelik hayatının bir parçası olmaktan çıkıyor ve gittikçe, adına politikacı denilen bir profesyonel sınıfın iş sahası haline geliyor. Türkiyede nüfusun yüzde ellisini politika meşgul ediyorsa bu nisbet Yunanistanda yüzde yirmibeş, İtalyada yüzde onbeş, Fransada yüzde on, İngilterede yüzde beş, İsviçrede yüzde bir. Alâka da, büyük nisbette plâtonik. Yani. halk siyaset âleminde ne olup bittiğinden şöylesine haberli! O kadar. Yoksa, memurundan çiftçisine askerinden talebesine, iş adamından rençberine herkesin her dakika politika yaptığı yer Türkiyenin batısında yok. Hükümet krizleri patlak veriyor, seçimler yapılıyor, Meclislerde kavgalar, hatta döğüşler

Chamberlain

Bayat sözler

oluyor, gazeteler velveleli başlıklar atıyorlar, bir belirli çevre kaynıyor, ama bu, daha geniş tabakalara intikal etmiyor.' Onlar, çalışıyorlar.

Başka türlü çalışıyorlar. Bir defa, çalışma ateşi ile yandıkları filan yok. Mümkün olduğu kadar az çalışıp mümkün olduğu kadar çok kazanmak istiyorlar. Sendikalar, bunutemin etme çabasında. Herkes dahi rahat hayat şartları istiyor. Bir ay yerine iki ay tatil yapılabilse, dahi mesut olacaklar. Ancak, kimin ne işi varsa, o işi iş saati dahilinde ciddiyetle, bir dakikasını boş geçirmeden, arı gibi didinerek, tam randıman vererek yapıyor. Diyelim ki, sabah sekizden öğle onikiye kadar bir adam bir yerde çalışacak. İster tezgâhta olsun, ister barmen, ister garson, ister ustabaşı. Sekize bir kala, ya da onikiyi bir geçe bu adamı çalıştırmak hiç kimsenin harcı değil. Bazen içinizden küfretmek geliyor: "Yahu, orada boş duruyorsun. Uzanıp ta şu nu yapsan veya bana cevap versen elin, dilin mi aşınır?" Hayır! Canını zerrece üzmüyor. Fakat sekiz ile oniki arasında onu işinden bir da kika uzaklaştırmak, "dalga geçirtmek" imkânı yoktur. Oniki oldu mu şapkasını giyip çıkıyor. Kahvesine gidiyor, avına gidiyor, tenisine gidiyor, okuyor... Çalışan her adam, bir makine. İnanılmaz kalkınmanın büyük sırrı bu.

Sonra, bir ailede herkes çalışıyor Tek adamın çalışıp geçindirdiği aile mefhumu çoktan ortadan kaybolmuş Eve para, çeşitli kollardan geliyor ve aileler yüksek hayat standartlarını öyle sağlıyorlar.

Tasarruf zihniyeti, toplumdaki refahın bir başka sebebi. Belki pek İtalyada değil ama Fransada, İngilterede, İsviçrede -hele İsviçrede- bir ev kadını en iyi malı en ucuza almak için dolaşmadık yer bırakmıyor. Eline filesini aldı mı, çarşı, pazar dolaşıyor. Erkekleri de öyle.. Bu, cimrilik değil. Zira, böyle biriken parayı, icabında zevk için, rahatça harcıyorlar. Mesele, randıman meselesi. Kazançlar dahi en verimli şekilde harcanıyor.

Nihayet, toplumun kuruluş şekli değişik. Telakkiler farklı ve açıkgözlük mubah değil. Türkiyeyi iyi bilen bir ingiliz, gülerek şöyle dedi :

"— Sizin memlekette açıkgöz dediğiniz kimseler, bizim memlekette hapishanededir.."

Sonra alaylı bir şekilde içini çekti :

"— Ne yazık ki, bizde de açıkgözler gittikçe çoğalıyor.."

Derdi, gözünde hiç büyültmeden teşhis ettin mi onu asgari hadde tutmak mutlaka kabil oluyor.

SOSYAL HAYAT

İşsizlik

Karamanın koyunu

Bitirdiğimiz haftanın sonundaki pazar günü, sıcak İstanbulun pahalı serinleme yerlerine gidenler kendilerini aldatan bir manzarayla karşılaştılar. Meselâ, Karadeniz'in köpüklü dalgalarına kucak açan Kilyos kumsalında etrafına bakınıp ta "Yahu, hani kriz vardı? Hani, piyasa kan ağlıyordu?" dememek imkânsızdı. Lüks turistik tesislerin önü, modelleri 60'tan aşağı olmayan sayısız hususi arabayla doluydu. Halk eğleniyor ve keyf ediyordu.

Manzaranın aldatıcı tarafı, "kalabalık, çok kalabalık" mefhumunun böyle yerlerde bir, iki bin kişilik "mesut azınlık" tarafından teşkil edilmesidir, Sonra, bir pazar günü halkın denize girmesi işlerin tıkırında gittiğinin delili değildir. Nihayet, piyasadaki kriz paranın mevcut olmaması değil, paranın sarfedilmeksizin başka şartlara intizar edilmesi neticesidir. O şartların bir daha geri gelmeyeceği, ama yeni şartların da yok darbeymiş, yok ihtilâlmiş, yok servet vergisiymiş, yok kasa açmakmış gibi zuhuratla bugünden yarına değişmeyeceği inancı bütün kafalara ve yüreklere -lafla değil- fiiliyatla yerleştirilebildiği takdirde sıkıntının giderilmesi işten bile olmayacaktır. Zira, bugün büyük kütleleri tarifsiz perişanlığa boğan sebep, bir küçük zümrenin ne yapacağını bilmez halde oluşudur.

Tabii bir de, enfslâsyonist bir devrin tahammül edilmez kirli mirasının omuzlarda bulunuşunun....

Zaten daha 27 Mayıstan birçok yıllar önce, ticaret şehri İstanbulda birtakım âdetler yerleşmiştir, Meselâ akşam saat 6 olunca bütün işyerleri ve ticarethaneler kapılarını kapatıyor ve çalışanlar evlerine dönüyorlardı. Hattâ bu saatten sonra saçını kestirecek berber bulabilmek dahi zordu, Cumartesi, iş günü addedilmi" yor ve çalışılmıyordu. Birçok mağaza sahiplerinin yazın öğleden sonra "plâja" gitmesi âdet hükmüne girmişti.

Lükse alışılınca

Bütün bu emareler göstermektedir ki İstanbul piyasası uzun yıllardanberi iş kapasitesi yönünden , işba haline gelmiş ve artık bu piyasanın insanları, ekonomisi ileri ülkelerde görülen "yüksek istihlâk" devresine girmiştir. Bu yeni yaşama şekli patronundan işçisine, müstahdeminden müdürüne kadar herkesin bir alışkanlığı hâline gelmiştir. Tabiî, böyle bir yüksek istihlâk devresi de ancak fertlerin yüksek kazança sahip olmalarıyla kaimdir. Aksi takdirde bazı itiyatlardan, meraklardan ve zevklerden fedakârlık etmek gerektir.

İşte, İstanbula giden Bakanlara yana yakıla anlatılan "piyasa krizi"-nin içyüzü de bu noktaya dayanmaktadır. Son senelerde piyasa, kapasitesine göre, normal bir ciro yapmağa başlamıştır. Evvelki yılların enflâsyonist gidişine ayak uydurarak sermaye ve kredi sınırları içindeki normal cirosunun ve kârının 8-10 katı ile çalışmağa, böylece normalin çok üstünde kazançlar sağlamağa alışanlar için bir çeşit "kemer sıkma" çok ağır gelmiş ve yanıp yakılmalar, hattâ eski enfslâsyonist gidişe perestiş etmeler hep bundan doğmuştur.

Ticaret ve Sanayi Odalarının yayınladığı istatistiklerin konuşturulması halinde durum hiç de öyle, bahsedildiği kadar vahim görülmemektedir. Gerek sermaye piyasasında, gerekse fiilî istihsal rakamlarında bir krizi ifade edebilecek bâriz ve önemli düşmeler görülmemektedir. Öyleyse mevcut olduğu ısrarla söylenen ve gerçekten hatırı sayılır bir işsiz kütlesinin ortaya çıkmasını doğuran olaylar nelerdir?

Bu sorunun cevabı çeşitli sektörler için birbirinden farklıdır. Meselâ, tarım sektörünün şartları endüstri sektörününkine, tüccarın içinde bulunduğu şartlar ise madencilerinkine hiç benzememektedir. Mamafih, bellibaşlı birkaç sektörün şartlarım incelemek, olaya yakınlaşmak ve problemi daha çok boyutlu olarak görebilmek için kâfidir.

Endüstrinin dertleri

Görünüşe ve kendi anlattıklarına bakılırsa, Türkiyede sanayiciden daha dertli kimse yoktur. Bilhassa

İşsizler yaptıkları mitingde ellerinde dövizleriyle

Varlık içinde darlık

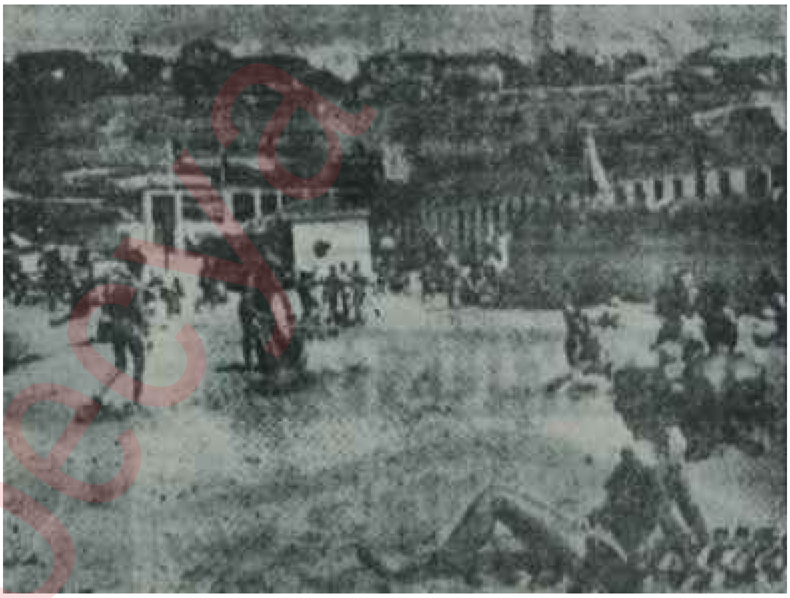
rahat ve rekabetsiz bir kazanç yolu telâkki edildiği için son yıllarda en büyük yatırımlara saha teşkil etmiş olan endüstrimizin bellibaşlı derdi, maliyet yüksekliğidir. Ancak, bunda işçiliğin tesiri çok cüzidir. Gerçekten, son yıllarda memleketimizde makine ile çalışan ve modern makinelerle donatılmış bir endüstri kurulmuştur. Hattâ kurulan bu yeni endüstrideki makinaları gören Avrupalı sanayicilerin gıpta ettikleri bile söylenmektedir. Ancak bütün bu yemliklerin ve otomatikleşmenin maliyetleri düşüreceği yerde yükselttiği, güvenle söylenebilir. Çünkü bu makineler ve teçhizat memlekette yapılmamakta, çok pahalı olan dövizler karşılığında dışarıdan gelmektedir. Halbuki bunların amortisman süreleri oldukça kısa olduğundan, istihsâl unsurlarında tesirleri çok büyük olmaktadır. Ayrıca bu tesislerin çoğu, aslında meteliksiz partizanların nüfuz ticareti sayesinde sâdece krediye dayanarak kurdukları tesisler olduğundan, şimdi normal ciroda yüksek faizler belleri bükmektedir.

Yukarıda izah edilen hususlar endüstrideki işsizliğin en önemli âmillerinden birim teşkil etmektedir. Gerçekten, endüstrinin kullandığı işçi sayısı artık istihsâl kapasitesiyle orantılı olarak artmamakta, istihsâl artırabilmek için yeni makineler sipariş eden sanayici, bunların daima otomatik ve daha az işçiyle çalışır şekilde olmasını istemektedir. Türkiyede işçi ücretlerinin seviyesini bilenlerin aklına isteristemez otomatik ve modern makinelerin kullanılmasının memleket gerçeklerine uyup uymadığı sorusu gelmektedir. Yalnız buradaki önemli nokta, bu gibi tam otomatik makineleri kullanacak veya bakımım yapacak işçinin kaliteli ve tecrübeli olması gerektiğidir. Buna göre böyle bir işçiye "verilecek ücretin, alelâde bir işçiye verilecek olandan çok daha fazla olacağı tabiidir. Neticede, otomatik tezgâhların kullanılmasıyla daha az sayıda, fakat daha tecrübeli ve bilgili işçiler kullanılması gerekmekte ve bunlara ödenecek ücretler de daha fazla olmaktadır. Yâni, otomatik makineler kalitesiz işçilerin işsiz kalması pahasına yepyeni bir kalifiye işçi sınıfının dogmasına sebep olmakta dır.

Bugün memleketimizde birçok hâl lerde işsizlik probleminin esas sebebi budur

Diğer bir- problem, bir zamanlar enflâsyonist zihniyetin iktisadî devlet teşekküllerinin bütçe açıklarını Merkez Bankasından kapatmalarına cevaz verdiği sıralarda, devletin işlettiği fabrikalara ve la yerlerine türlü tesirlerle alman ve aslında istihsâle faydalı hiçbir fonksiyonu bulunmayan işçilerin tedricen tasfiyesidir. Bu gibilerin, yemden bir iş sahası açılmadan işten çıkarılmaları da piyasadaki suni krizi körüklemiş olmaktadır. Hattâ işsizlik mitinglerini, yürüyüşlerini tertipleyenlerin de bunlar arasından çıktığı söylenmektedir.

Endüstrideki bu durumun hâl çaresi, aslında endüstriyle uzak yakın ilgisi bulunmayan, fakat fabrikalarda iyi ücret verildiğini duyarak, çiftini çubuğunu satıp savup elindeki zembiliyle büyük şehirlere koşuşan zümrenin bu akınının durdurulmasıdır. Zaten işsizliğin esası, iş ve emelle arasındaki arz - talep dengesinin emek yönünde bozulması demek olduğuna göre, sanayi sektöründeki işsizliği

Turistik Kilyos plâjı

Dıştaki cilâ

Önlemenin pek o kadar zor olmıyacağı görülmektedir.

Ecdat yadigârı ziraat

Türkiyenin bir ziraat memleketi olduğu ve bu yüzden ziraat için ne yapılsa az geleceği iddia edilir. Asırlarca süren ihmal yüzünden yakın zamanlara kadar memleketimiz için bu hüküm doğru olmuştur. Geri kalmış bir vatan, gelişememiş bir ekonomi endüstrileşememiş bir bünye için yegâne çıkar yolun- en kolay yol toprağa sarılmak ve ondan birtakım ürünler almağa çalışmak olduğu doğ rudur. Nitekim, bugünkü dünyada sadece az gelişmiş ülkelerin değil taptaze bir hızla gelişmekte, kalkın makta olan -İsrael gibi- memleket lerin bile ziraate önem verdikleri görülmektedir. Vatan yüzeyinde tek karış boş toprak kalmayıncaya kadar ekilip biçilmesi, sebze ve meyve bahçesi yapılması bir ideal olmakla beraber, ekonomik her teşebbüste olduğu gibi bunun da bir rantabilite sınırı vardır. Herhangi bir arazi ekilip, randımanlı şekilde ziraat yapılamaz. Toprağın karakteri, iklim şartları, sulama ihtiyaçları birer sınır teşkil eder. Çok kere bu şartlar birer handikaptır.

Büyük zirai projeler, sulamasıyla, gübrelemesiyle, toprağın ıslâhıyla birer kül hâlinde ortaya çıkınca, yapılması gereken yatırımlar devâsâ rakamlara ulaşmaktadır. Bir kısmı da dövizle sağlanabilen bu büyük yatırım projeleri yerine, "meselâ, endüstri yatırımlarına gidilse, acaba hangisi memleketin hayrına olur?" suali daima ziraatın lehine olarak cevaplandırılmamıaktadır. Kaldı ki, problem daha çok cephelidir. Ziraatın gelişmesi ziraî reforma, toprakların geniş arazi sahibi ağaların elinden kurtarılmasına, sulamadan faydalanacak şekilde makineli ziraat yapılmasına, sermaye ve kredi imkânlarının sağlanmasına bağlıdır. İkinci Cihan Savaşından sonra yurdumuza giren traktörler sayesinde daha geniş sahaların ziraate kalbedilmesi, sürülüp ekilmedik saha bırakılmaması kabil oldu.

Ne zaman ki iklim şartlarının değişmesi, traktörlerin yedek parçasızlıktan durması veya ağanın bazı selenlerle tarlayı sürmekten vazgeçmesi yüzünden köyün zirai geliri azaldı, üstelik İstanbul denilen "taşı toprağı altından" bir diyarda, bacaları tüten

fabrikalarda "iyi para" verdikleri, bir gecekondu da edinilebildi mi köydekinden on kere daha rahat bir hayata kavuşmanın mümkün olduğu ağızdan ağıza duyulmağa başlandı; işte o zaman İstanbula ve şehirlere doğru göçler başladı. Şimdi bunları durdurmak, ancak sosyal tedbirler Almakla kaabildir.

Şehirlerde gecekondu yapımım durdurmak, ziraatta makineleşme hamlesinden vazgeçmek gibi iğreti tedbirler belki daha bu göçlerin başlangıcında müessir olabilirdi, ancak simdi artık çok geç kalınmıştır. Gecekonduları sosyal karakterli meskenler şekline sokmak ve traktörleri lüzûm olmadıkça çoğaltmamak belki yerinde bir tedbirdir ama, herhâlde bütün dünyanın yaptığının tersine gitmek hayli egzantrik davranmaktan başka birşey değildir.

İnşaat sektörü

İnşaat sektörünün bambaşka bir karakteri vardır. Bunun bâriz vasfı, işçilerinin çok kere mesuliyetini müdrik ve işini benimsemiş yerli işçi olmaması, aksine, mevsimlik işçi karekteri arzetmesidir. Gerçekten, büyük şehirlere veya inşaat şantiyelerine yakın köylerde rençperlikle geçinen ve hasat mevsiminden hasat mevsimine çalışan fertler, civarda inşaat işçisine ihtiyaç olduğu kulaktan kulağa duyulur duyulmaz hemen oraya, sırtlarındaki yorganlarıyla beraber, göç etmektedirler. Bunların çalışma süreleri ekseriya Mart ayından Ağustosa kadardır.

İnşaat sektöründeki "işçi" deyimi, işe nezaret eden veya belirli bir sanatı bulunan "usta" deyimine nazaran büyük fark göstermektedir. Türkiyede bugün inşaat sektöründe gerçek anlamında bir "usta" krizi vardır. Zira iyi ve kabiliyetli ustalar, zaten son yıllarda çok gelişen, kooperatif ve banka kredisi müesseseleri sayesinde serbest olarak çalışmakta ve hatta kendi yaptıkları binaları daire daire satıp büyük paralar kazanmaktadırlar.

İlkbaharda Ankarada yürüyüş yapan ve Meclis Başkanına kadar çıkan "işsiz" yapı işçilerinin herhalde bu ikinci sınıftan olmadığı âşikârdır. Çünkü bugün büyük şehirlerdeki, inşaat sahipleri, inşaatlarında çalıştıracak ehliyetli usta bulmakta güçlükle karşılaşmaktadırlar. Zaten devamlı karakterde olmayan işçiler ise daha ziyade büyük devlet inşaatlarının durdurulmuş olusundan ve iki yıldanberi yeni ihâlelerin çıkarılmamasından dolayı işsiz kalmışlardır. Diğer sektörlerde olduğu gibi, hattâ onların hepsinden fazla inşaat sektöründe Devlet Babanın büyük ölçüde nâzım rolü olmaktadır. Büyük yol" lar, binalar, köprüler, limanlar, barajlar, hava meydanları hep işçiye geçim imkânı sağlayan şantiyelerdir. 1932'den itibaren Rooşevelt Amerikada, 1933'den itibaren Hitler Almanyada işsizliği böyle yenmişlerdir.

Yeni kabinenin azimli görünen proğramına göre başlayacak olan "plânlı kalkınma" hamlesini - şu günlerde ilk müsbet ve sevindirici haberleri gelmeğe başlayan-, dış kredi imkânlarının iyi kullanıldığı bir "beş yıllık kalkınma plânı" tatbikatı takip ederse, piyasada işsizlik değil, belki de iyi ve kaliteli işçi bulma sıkıntılarının yeniden başlayacağı ve herhalde, İnkılâptan" önceki enflâsyonlar sathı mailine özenenlerin yüzlerini kızartacak bir devreye erişileceği muhakkaktır.

Kongreler

Kem söz sahibinin

Antalya delegesi Nuri Kavak söz aldığında Aydının Hisar sineması salonunda hava hayli elektrikliydi. Genç öğretmen söze:

"— Atatürküm, başöğretmenim sana sesleniyorum! Senin devrimlerinin yıllar yılı bekçiliğini yapmış ve yapmakta olan 'öğretmenlerine bak neler söylüyorlar. Atatürküm, başöğretmenim, ışıktan kaçanlar ışığa saldırıyorlar." diyerek başladı ve sonra veciz bir ifade ile Kayseride bir siyasi toplantıda bütün Türk öğretmenlerini komünistlikle suçlayan A. P. İzmir senatörü Ömer Lütfi Bozcalıya cevap verdi. Salon alkıştan inliyordu. Kürsüdeki hatip Nuri Kavak, bu heyecan tansiyonu içinde bir sessiz yürüyüş yapılmasını teklif etti. Heyecan son haddine ulaştığı için teklif hemen kabul edildi. Türk öğretmenini asılsız bir itham altında bırakan zihniyet, sessiz bir yürüyüşle protesto edilecekti. Bu sırada eski ve tecrübeli bir öğretmen olan Rauf İnan söz aldı ve gençleri teskine çalıştı. Saatlerin 17.30 u gösterdiği sırada sessiz yürüyüş Hisar sineması önunden başladı. En önde iki hanım öğretmenin taşıdığı bir bayrak ve Atatürk resmi bulunuyordu. Daha. geride ise hemen hazırlanan dövizler yer alıyordu. Dövizlerde daha ziyade ulu önder ve en büyük öğretmen Atatürkün sözleri yer almaktaydı.

Türkiye Öğretmen Demekleri Milli Federasyonunun 15. Temsilciler Kurulunun sonuncu gün toplantısı işte bu hava içinde nihayettendi. Hedef Atatürk anıtı idi. Öğretmenler son derece vakûr bir şekilde "Dağ Başını Duman Almış" marşını söyleyerek yürüdüler ve kendilerine sataşan, itham eden ağızlara derslerin en kuvvetlisini verdiler. En ilgi çekici hâdisesi bu olan kongrede pandomim aslında haftanın ikinci yarısındaki perşembe günü koptu.

O gün kongre erken saatlerde. saat 8.30 da -mutad kongre yeri olan Hisar sinemasında toplanmıştı. Tam o sırada Başkanlık Divanına gelen bir önerge ortalığı karıştırdı. Önergede Kayseride bir A. P. kongresinde bütün Türk öğretmenlerini komünistlikle suçlayan A. P. nin densiz senatöründen bahsediliyor ve bu çirkin hareketin protesto edilmesi isteniyordu. Önergenin okunması biter bitmez, salon birden karıştı. "Yuh, kahrolsun, kendisi komünisttir" sesleri salonu doldurdu. Delegeler ayakta ve bağırarak hareketi protesto ediyorlardı. Bir çok delege kürsüye fırladı ve konuşmak istedi. Fakat Başkanlık divanı meseleyi yatıştırmak arzusundaydı. Bu arada fazla heyecanlanan bir öğretmen -Davut Aksu- bayıldı. Bunun üzerine Başkan oturumu 10 dakika tatil etti.

Oturum ikinci defa açıldığında heyecan yatışmıştı. Bunun üzerine öğretmen ve eğitimci olarak saygı toplamış bulunan Rauf İnan söz alarak yatıştırıcı, teskin edici bir konuşma yaptı. Bu arada yeni önergelerle orayın ciddi bir şekilde protesto edilmesi istendi. Senato ve Millet Meclisi, Devlet ve Hükümet Başkanlarına birer telgraf çekilmesi karar altına alındı. Bu arada A. P. Genel Başkanlığına da bir protesto telgrafı yollandı.

Madalyonun öbür yüzü

Bu sırada A. P. Genel Merkezinde farklı bir hava esti. Bir senatörün bu derece densiz, ileri geri konuşması ve Öğretmenlerin protestosunun doğrudan doğruya A. P. ye müteveccih hale gelmesi A. P. içinde panik yarattı. Genel Merkez meseleyi tetkikten evvel zevahiri kurtarmayı tercih etti ve hemen bir tebliğ yayınladı. Tebliğde hâdisenin üzüntü ile karşılandığı ve A.P. Genel Merkezinin bu konuda tahkikata giriştiği bildiriliyor ve en sonra "Tahkikatımla sonunda iddia sabit olduğu takdirde tüzük hükümleri yerine getirilecektir" deniliyordu. Ancak hava kızışınca partiden atılanların hava yatışınca bağıra basıldığı bilindiğinden tebliğ kimseyi kandırmadı.

A. P. Genel Merkezindeki paniğe A. P. nin organları gazeteler de katıldılar. Sonhavadis ve Yeni İstanbul peşin bir kararla evvela Bozcalıyı savunmak istediler, sonra hâdisenin tekzibine giriştiler. Fakat bir defa olan olmuş, yangın bacayı çoktan sarmıştı.

İç meseleler

Sessiz yürüyüşle sona eren kongrenin asıl meselesi, tabii ki Bozcalının hezeyanı olmadı. Öğretmenler kendi meselelerinin pek çoğunu da karara bağladılar. Evvelâ Federasyon Başkanlığına rakipsiz aday olarak genç bir öğretmen, C. H. P. milletvekili Şükrü Koç seçildi. Koç, Feyzioğlunu rahatlıkla saf dışı etti. Sonra da Federasyonun bir sendika hüviyeti iktisap etmesi karar altına alındı.

1963 yılı kongresi, 1962 yılının kongresinde en faal elemanlar olarak dikkati çeken Antalya delegelerinin şehrinde Antalyada toplanmaktır

Dışa vuran iç!

Bir odamın sözünün bir topluluğu ilzam edebileceğini Banmak için, deli olmak lâzımdır. Bu bakımdan, kâğıt üzerinde düşünülecek olursa arada bir, bir zıpçıktı D. P. vârisinin yok öğretmenlere, yok askerlere, yok gençlere, yok gazetecilere çatmasına, onları komünistlikle suçlamasına sadece gülmek gerekir.

Ama, madalyonun bir deöteki yüzü vardır. İsterseniz en aklı başındasını bulun, bir *D, P.* varisi, *bir Kayseri yakını, bir geçmiş devir menfaatçisiyle konuştunuz mu bunların öğretmenlere de, askerlere de, gençlere de, gazetecilere de nefretten başka his beslemediklerini Kolaylıkta görüyorsunuz. Felâket sebepleri, memleketin bu kuvvetleridir. Onları saltanatlarından, mevkilerinden, koltuklarından, caka ve çalımlarından, İnönüyle işbirliği yapan bunlar etmişlerdir. Hepsi komünisttirler. Baş komünist de, İ n ö n ü n ü n kendisidir. Millet onlara pek âlâ, razıyken* bu *kuvvetler ortaya çıkmışlar, başlarına bütün bu dertleri getirmişlerdir. Öyleyse, hepsine ölüm!*

Sadece korku, sadece ihtiyattır, ki bu bir. avuç vârisin ağzını kapalı tutmaktadır. Ama zaman zaman bakıyorsunuz içlerinden biri dayanamıyor ve patlıyor. Böylece, çirkin iç dışa vuruyor ve *bir 31 Mart zihniyeti ortaya fırlıyor.*

Hâdisenin üzerinde durulacak ve ibretle tesbit edilecek tarafı bundan ibaret!

Ömer L. Bozcalı

Bir geveze

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Çekoslovakya

Başı dertte bir patron

Komünist memleketler arasında bir müddetten beri yatışmış gibi görünen "ideolojik ihtilâflar", bitirdiğimiz' haftanın başında Çekoslovakyada yeniden meydana çıktı. Stalinciliğin kalıntılarından temizlenmesi sırasında girişilen faaliyetlerde, hiçbir saman Stalin aleyhdarlığı kampanyasına katılmamış olan küçük Çekoslovakyanın halihazır idarecilerinin Stalin devrinde de önemli mevkilerde bulunmuş kimseler olduğu Kremlindekiler tarafından çok iyi bilinmektedir. Çekoslovakya Komünist Partisinin Krutçefin Stalincilikten temizleme kampanyasına pek yanaşmaması, Moskova için öteden beri ciddî endişe kaynağı olmuştur. Tabiatıyla Krutçef, ilk fırsatta Çek Komünist Partisi idarecilerini tasfiye etmek 1' Çin pusu kurmuş, beklemektedir ve ilk tasfiye edilecek olanın ise, Cumhurbaşkanı Antonin Noyotny olacağında hiç kimse şüphe etmemektedir.

Nitekim geride kalan haftanın başında, sıkı sansüre rağmen gelen haberler, Çekoslovakyanın Komünist patronu Novotny'nin başının gerçekten dertte olduğunu ortaya koymuştur. Novotny'nin başını derde sokan mesele ise, geçen 20 Nisanda 15 yıl hapse mahkûm edilen İçişleri Bakanı Barak'ın yeniden serbest bırakılacağı hakkındaki söylentilerdir. Mutaassıp ve fanatik Stalincilik geleneğine sıkısıkıya bağlı Novotny'nin, Krutçefe sadakati müsellem Barak'ı en akla gelmez suçlarla itham ederek mahkûm ettirmesi, Kremlindekilerin tepesini attırmıştır.

Bununla beraber komünist Çin ve Arnavutluka yeni bir çıbanbaşı eklemek istemeyen Krutçef, Çekoslovakyadaki Stalincilere karşı açıkça cephe aldığını- belli etmekten şimdiye kadar mümkün olduğu kadar çekinmiştir. Son gelen haberler ise, 15 yıl hapse mahkûm edilmiş bulunan Krutçef taraftarı Barak'ın yakında serbest bırakılarak yeniden muhakeme edileceği merkezindedir. Eğer bu haber tahakkuk ederse, Cumhurbaşkanı Novotny'nin başına gelecekleri tahmin etmek güç olmayacaktır.

Kurtlarla kurtlar

Komünist Çin ve Arnavutluk haricinde, Doğu Almanyadaki kukla Walter Ullbricht'le birlikte Sovyet İmparatorluğu sınırları içinde Stalin rejimini en şiddetle devam ettiren şahıs. Antonin Novotny'dir. leyhdarı tutumuna paralel olarak şekil itibarile bazı faaliyetlere girişmiş ve Prâğ Meydanında bulunan 6000 ton ağırlığındaki Stalin heykelini ortadan yok etmiştir. Çekoslovakyanın en eski komünistlerinden olan Klement Gottwakl'ın muhteşem bir kabirde cam tabut içinde bulunan naaşını çok daha mütevazı bir yere naklettiren de Novotny'dir. Ama eski kurt Novotny'nin sinsi bir kurnazlıkla ve Stalin aleyhdarlığı maskesi altında, S talini bile imrendirecek siyasi icraata giriştiği de göze çarpmamış değildir. İşte Barak'ın tevkifi de bu sıralara tesadüf etmektedir.

Komünist hiyerarşisinde başarı kazanarak oldukça süratli bir şekilde yükselmiş olan 47 yaşındaki İçişleri Bakanı Rudolf Barak, partiye 1945 yılında girmiştir. Bununla beraber, 9 yıl içinde Başbakan Yardımcılığı, Gizli Polis Şefliği ve Politbüro üyeliğine yükselmiştir. Barak'ın siyaset dışındaki sicili de oldukça değişiktir. Atletik Barak, sırıkla atlama şampiyonalarına katılmış küçük tiyatrolarda rol almış ve iki oğlunun Fransa ve İtalyadan temin ettikleri caz müziği plâklarını, Krutçefin aksine, dinlemekten hoşlanmıştır. Fakat 1961 Haziran içinde önce İçişleri Bakanlığından uzaklaştırılmış, ce partiden ihraç edilerek teşrii masuniyeti kaldırılmış ve "cürümleri" dolayısıyla mahkemeye sevkedilmiştir. Rudolf Barak hazineyi suiistimal, parti aleyhine faaliyet, sosyal eşitliği ihlâl, yabancı ülkelerden kendisi için eşya ve sanat eserleri satın almak ve emperyalistlerle işbirliği yaparak iktidarı ele geçirmeye teşebbüs etmek gibi fiillerle itham edilmiştir. Bu dehşetengiz suçlamaların sonucunda Barak 20 Nisanda 15 yıl hapse mahkûm olmuştur. Bununla birlikte bu ithamlar, Barak'ın uzun müddet Gizli Polis servisinin başında bulunmasından bilistifade, Novotny'nin liderliğinde işlenen bütün cürümlerin Barak'a yüklenilmesine çalışıldığı intibaını bırakmıştır. Filhakika 1952'de Rudolf Slansky'nin asılmasından bu yana Çek komünistleri, kabahatlerini yükliyecek kimse bulamamışlardır. Ayrıca Barak'ın kovulmasına bir başka sebep de parti içinde merhametsiz ve dostluk nedir bilmeyen Novotny'nin aksine olarak, şahsi dostluk bağları kurması olmuştur. Ayrıca Barak, parti içinde Stalinci bir maziye sahip olmayan tek adam olduğu için, Stalin aleyhdarı faaliyetlere gerçekten samimi olarak katılmış ve tabiatıyla, bu da onun başını yemiştir.

Krutçef - Stalin
Gelen ve giden

Barak'ın temizlenişi, Komünist ülkeler içindeki ideolojik bölünmeleri ortaya koymuştur. Nitekim koyu Stalinci Arnavutluk Komünist Partisi organı "Zeri Populit" gazetesi, o zaman, "Krutçefin sözcüsü Barak'ın maskesini düşürdüğü" için Novotny'yi tebrik etmiş, buna karşılık Yugoslav basını Barak hakkındaki suçlamaların "açık" olmadığını ileri sürerek, Çekoslovak Komünist Partisinin Stalini esaslı bir şekilde tenkid etmediğini belirtmiştir.

Şimdi Barak'ın yeniden yargılanacağı yolundaki haberler tahakkuk eder de, bu iddia ve suçlamaların asılsız olduğu meydana çıkarsa, durum tabiatıyla bu suçlamaları ortaya atan Novotny ve hempaları için son derece vahim sonuçlar doğuracaktır. Fakat her halde TİME Dergisinin de belirttiği gibi "Çekoslovakyada hakiki bir Stalin aleyhdarlığı tatbik edilecek olsa, ilk temizlenecek şahıs Novotny'den başkası olmıyacaktır."

Almanya

Adenauer'in Paris ziyareti

Geçtiğimiz hafta içinde, Alman Şansölyesi Konrad Adenauer, Fransa başkenti Parise önemli bir ziyaret yapmış ve Cumhurbaşkanı General De Gaulle ile görüşmelerde bulunmuştur. De Gaulle ile Adenauer, şimdiye kadar müteaddit defalar görüşmüşlerdir. Fakat bu defada görüşmelerin ayrı bir önemi vardır. Herşeyden önce iki eski siyaset adamı, Fransız -Alman münasebetlerinin içinde bulunduğu sahanın yumuşatılması ve 1-ki taraf arasındaki düşmanlık, duygularının ortadan kaldırılmasının Avrupanın geleceği bakımından hayati olduğunu idrak etmişlerdir. Böylece Adenauer'in Parisi ziyareti tek amaç etrafında, yani Avrupa işlerinin gelecekteki gelişmeleri sırasında beraberce hareket etmek için yakınlaşma amacı etrafında toplanmaktadır.

De Gaulle - Adenauer görüşmelerinin ağırlık merkezini Avrupanın siyasi birliği meselesi teşkil etmiştir. Avrupanın siyasi birliği, Avrupa ülkeleri arasında Ortak Pazar vasıtasıyla kurulan sıkı iktisadî işbirliğinin tarih bakımından kaçınılmaz bir sonucu olarak kabul edilmektedir. Avrupanın siyasî bir birleşmeye doğru gitmesine karşı hiç kimsenin bir şey dediği yoktur ve bu birliğin biçimi hakkında görüş farklılaşması olması da tabiîdir. General De Gaulle Avrupa ülkelerinin millî bağımsızlıklarını korumaları şartile gevşek bir siyasi entegrasyon şeklinde birleşmesi tezini savunmaktadır. Federal Alman Şansölyesi ise, Avrupanın bir konfederasyon olarak teşkilâtlanması görüşündedir. Bununla birlikte, asımda hukuki yapı bakımından iki ülke başkanları arasında büyük bir görüş farkının mevcut olmadığı söylenebilir. Ancak şeklî meselelerin yanısıra, bu defa bazı özel durumların yarattığı meseleler ortaya çıkmaktadır ki, bunların başında İngilterenin Avrupa Ortak Pazarına kabulü için yaptığı müracaat gelmektedir. İngiltere, Avrupa Ortak Pazarına müracaat etmekle, kendisinin gelecekte kurulacak olan Avrupa Siyasî Birliği içinde yer almak istediğini ifade etmiş olmaktadır. Cumhurbaşkanı De Gaulle ile Başbakan Adenauer'in İngilterenin Ortak Pazara kabulüne karşı -açıkça olmasa bile- vaziyet aldıkları bilinmektedir. Zira Parin-Bonn mihverince gelecekte kurulacak olan Avrupa siyasî birliği içinde İngilterenin bir egemenlik sağlaması ihtimalinden endişe edilmektedir. Öte yandan, Avrupa Ortak Pazarını teşkil eden küçük devletler, bu arada Belçika ve Hollanda İngilterenin Ortak Pazara girmesini bir "denge" unsuru olarak şiddetle istemektedirler. Zira onlara göre, İngiltere Ortak Pazara alındığı takdirde, gelecekteki Avrupa siyasî birliği, Fransa ile Almanya ikilisinin ortak hakimiyet ve nüfuzları altında bulunmaktan kurtulmuş olacaktır.

Kararlar arefesinde

De Gauule - Adenauer, son Paris görüşmelerinde Avrupanın bu "aykırılıklar düzeni"ni telif etmeye çalışmışlardır. Fakat sonuç sadece Fransa ile Almanya arasındaki karşılıklı geleneksel düşmanlık duygularını ortadan kaldırma yolunda bir ihtiyat gösterisi olarak kalmıştır. -

Paris görüşmelerinde, İngilterenin Ortak Pazara kabulü, Ortak Pazar üzerine kurulacak siyasî yapının biçimi, konusunda bir anlaşmaya varılamamıştır. Müşahitlerin ifade ettiklerine göre, iki eski kurt, İngilterenin Ortak Pazara kabulünün 1963 yılından önce kararlaştırılmaması için mutabakata varmışlardır. Bu kararın küçük devletler tarafından nasıl karşılanacağını tahmin etmek güç olmayacaktır. Zira Belçika ve Hollanda, İngilterenin üye olup olmıyacağını kesin olarak öğrenmeden politik birliğe yanaşmayacaklardır. Fakat Alman Şansölyesinin daha fazla beklemeye vakti yoktur. Sandalyesinden ayrılmadan önce memleketinin Batı Avrupa Demokrasileriyle tam bir işbirliği halinde yaşamasını sağlıyacak olan kuvvetli bir Avrupa Birliğinin temellerinin atıldığını görmek istemektedir.

Şimdi durumda görünen gerçek,' "Altılar"ın iki ayrı "Üçlü" halinde bölünmüş olduklarıdır. Bu çok yönlü muadeleyi halletmek ise aradaki pürüzlerin giderilmesine bağlıdır. Bunun içindir ki Fanfani, Ortak Pazar üyesi ülkeler Başbakanlarına birer mektup göndererek, Romanın kendilerini kabule hasar olduğunu bildirmiştir, Herşey "Altılar"ın Komadaki Zirve Toplantısında belli olacaktır.

F E N

Feza

Yeni adımlar

Geride bıraktığımız haftanın başında, pazartesi akşamı Pasifikteki Amerikan adası Honolulu'da gökyüzüne bakanlar, bir anda sabah güneşinin doğduğunu sandılar. Yalnız, güneş doğudan değil, aksine batıdan doğuyordu. Hernekadar olay aslını bilenler için sadece heyecan verici olmakla kaldıysa da, işin içyüzünü, bilmeyenler korktular, hattâ paniğe kapılanlar bile görüldü.

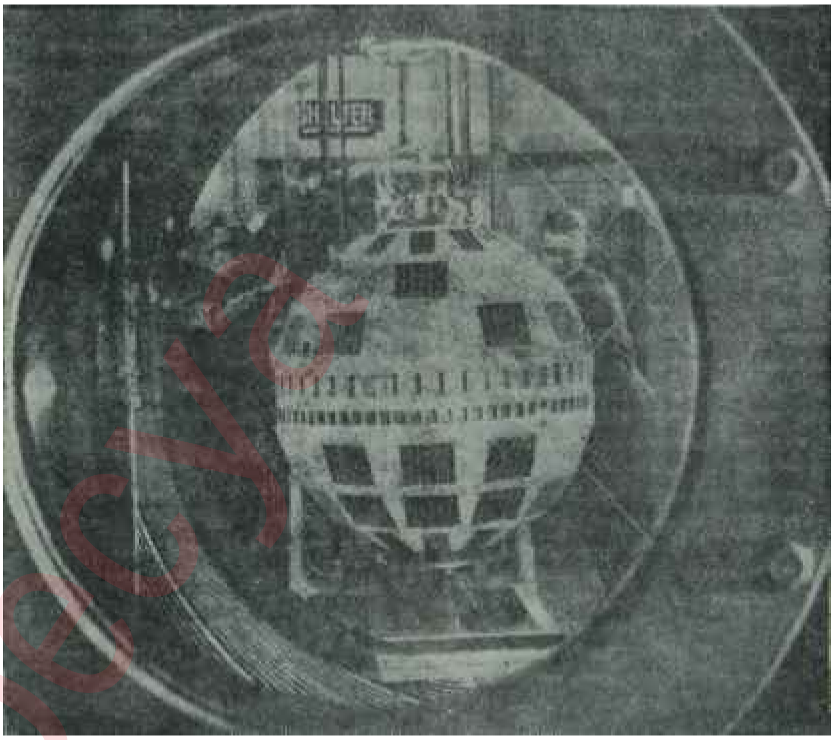
Aslında bu, Amerikanın son yap* tığı hidrojen bombası denemesinden başka birşey değildi. Ancak, son deneme öncekilerinden iki bakımdan farklıydı: bir kere, patlatılan hidrojen bom bası evvelki Amerikan bombalarının hepsinden daha güçlüydü. Gücü, resmî beyanlarda 1 megaton -1 milyon ton TNT. ye muadil- civarında ilân edilmekle beraber, aslında kuvvetinin 10 megaton civarında bulunduğu sanılmaktadır. İkinci fark, bu defa denemenin yer yuvarlağını çevreleyen atmosferin içersinde değil, bilâkis ha* vanın bulunmadığı ve yerçekimi tesirlerinin de azaldığı fezada yapılmış oluşudur. 10 megaton gücündeki hidrojen bombası bir THOR roketinin ucunda, mahallî saatle tam 23'te Pasifik ortasında Johnston adasından fezaya fırlatıldı, yerden dikine yükselen roket 320-350 kilometre yüksekliğe gelince ucundaki bomba infilâk etti. Hanolulu'da olayı izleyenler ön* ce ufukta deniz mavisi renginde bir ışık gördüler, sonra bu ışık kırmızıya, daha sonra grup rengine döndü ve tam yedi dakika devam etti. O sıralarda uçağıyla Tasmanya üzerinden 6 bin metreden uçmakta olan bir pilot. 6500 kilometre uzaktan gördüğü ışığın tıpkı bir şimal fecrine benzediğini ve "sayısız renkler ihtiva eden harikulâde bir manzara teşkil ettiğini" söylemiştir.

Olay, o dolaylardaki halkı bu kadar heyecanlandırdığı gribi, dünya halk efkârı üzerinde de derin yankılar ve tepkiler yapmakta gecikmedi. Bilhassa toplanmakta olan Dünya Silâhsızlanma Konferansı delegeleriyle Japon Dışişleri Bakam denemeyi şiddetle takbih ettiler. İşin dikkate değer tarafı, Sovyet astronotları Gagarin ve Titovun da bu propaganda vesilesinden faydalanarak "sulh propagandası" yolunda ağızlarını açmaları oldu.

Denemenin amacı

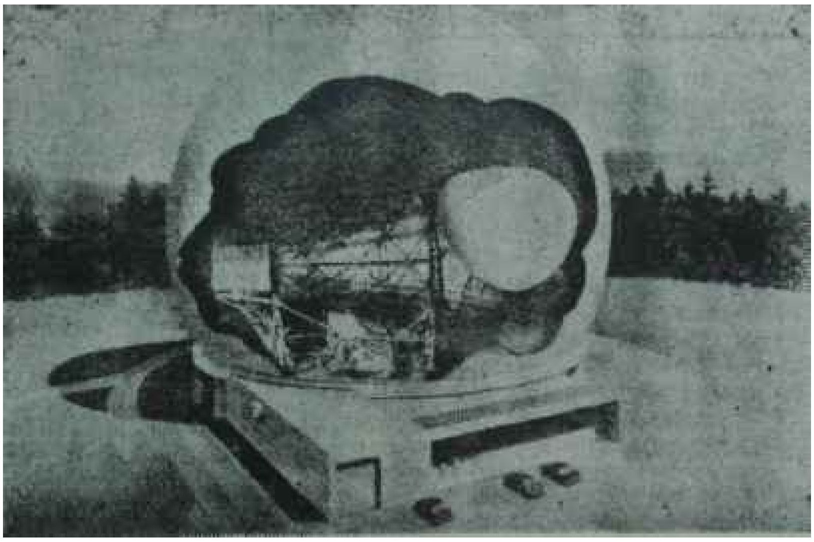
Amerikalıların Başkan Kennedy'nin ağzından atom ve hidrojen denemelerini tamamladıklarını ve bu konuda artık yapacakları çok şey kal* madiğini belirtmelerine rağmen atmosfer dışında yapılan bu yüksek güçlü denemenin amacı neydi? Aslında bu deneme, atılan hidrojen bombasının tahrip kabiliyetini ölçmekten çok, fezaya ait bir takını bilgileri toplamak için yapılıyordu. Gerçekten, kâğıt üzerinde yapılan hesaplar, fezada patlatılacak bir nükleer bombadan etrafa yayınlanacak olan X - ışınlarının atmosfer içersinde patlatılacak bombaya nisbetle çok fazla bir yoğunlukta olacağını ve çok daha uzaklara kadar gideceğini ve temas edeceği herhangi bir cismi -bu arada meselâ, düşmanın göndereceği ve fezadan dolaşarak hedefine ulaşacak güdümlü mermileri- bir anda yokedebileceğini veya hiç değilse hedefinden şaşırtacağını göstermiştir. İşte Amerikalıların son nükleer bomba denemesini bu teorik imha metodunun pratikte gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini kontrol etmek maksadıyla yaptıkları anlaşılmaktadır. Ancak, alman kesin sonuçlar bilinmemektedir, gizli tutulmuştur.

Bomba denemesinde ikinci maksat olarak nükleer bir hücumdan önce düşmanın, fezada hidrojen bombaları patlatmak suretiyle, yeryüzünü çevreleyen ve atmosferin yukarı tabakalarında yayılan iyonlaşmış gaz zerreciklerinden meydana gelen İyonosfer tabakasının radyo dalgalarını aksettirme tesirini giderebilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmistir. Gerçekten eğer böyle bir şey kabil olsaydı, meselâ Rusların fezada patlatacakları birkaç güçlü bomba yardımıyla kısa radyo dalgalarını yansıtan tabakayı -tıpkı güneş lekelerinin tesiriyle olduğu gibi- bir süre için yoketmeleri ve sonra da muhabere sistemleri bu yüzden işlemez hâle gelen Batılıların üzerine güdümlü mermilerini yağdırmaları işten bile olmayacaktır. Sovyetlerin yeniden nükleer denemelere giriştikleri sırada Kuzey Kutbuna yakın Novaya Zelmiya Adasında yaptıkları 60 megaton gücündeki bomba denemelerinde bu konuyu incelediklerinden kuşkulanan Amerikalıların hemen arkasından bu son denemeyi tezgâha koyduklara anlaşılıyor. Yalnız, evdeki pazarlık çarşıya uymadığından, bombanın muhabere sistemlerine yaptığı tesirlerin teorik hesaplarla bulunan değerden çok az olduğu görülmüş ve bu denemeden sonra yapılması düşünülen müteakip üç deneme bire veya ikiye indirilmiştir.

Telstar roketinin modeli
İnsanlığa" hizmet yolunda

İngilizler, Hava! Adalarından, Japonyadan ve hattâ Yeni Zelandadan rahatça izlenebilen parıltının, bombanın patlamasıyla yayınlanan yüksek şiddetteki Gama ışınlarının tesiriyle atmosferin yüksek tabakala-

Telstarın anten tertibatının kesiti
Bilim ve teknik elele

rının fluoresan hâle gelmesinden hâsıl olduğunu, bildirmişlerdir. Ayrıca. bu Gama ışını bombardımanının 15-25 dakika glbi uzunca bir süre devam etmesinin bombanın patlamasıyla mey dana gelen ısının tamamiyle havasız bir çevrede olması yüzünden çabukça etrafa yayılamıyarak uzun müddet patlama noktasını kızgın gazlardan müteşekkil bir plâsma hâlinde tutmasından ileri geldiğini belirtmişlerdir. Mamafih, yapılattı' bütün bu tahminlerin doğru olup olmadığı ve denemenin sayıya vurulmuş bilançosu önümüzdeki iki hafta içinde, fezada hâlen dönüp duran Amerikan peyklerinin yeryüzüne gönderecekleri ölçüler ve bilgilerin değerlendirilmesinden sonra meydana çıkacaktır.

Televizyon yıldızı

Bitirdiğimiz hafta fezayla ilgili diğer bir gelişme, İngilteredeki televizyon seyircilerinin Amerikadan, Amerikadakilerin de İngiltereden verilen televizyon programlarını ânında tâkip edebilmelerini sağlayan TELSTAR, peykinin hizmete girişi oldu. En azından fezada patlatılan hidrojen bombası kadar dünya efkârının ilgisini çeken bu peyk. bilhassa gelecek için büyük ümitler veren başarılı bir başlangıçtır. Üstelik, projenin bu defa Amerikan hükümetinin değil, tamamiyle özel bir teşebbüs olan Amerikan Telefon ve Telgraf Şirketinin finansmanı ile gerçekleştirilmiş oluşu da özel bir önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi, televizyon yayınları teknik gerçekler yüzünden ancak çok yüksek frekanslı - saniyede 80-100 hattâ 1000 milyon titreşim yapan-elektromanyetik dalgalarla yapılmaktadır. Bu dalgalar ise,ışık dalgaları gibi, yeryüzünü çevreleyen iyonlaşmış gazlardan ibaret İyonosfer tabakasından aksetmemektedirler. Bu yüzden, daha alçak frekanslı elektromanyetik dalgaların - radyo dalgalarının-aksine, birbirini gözle göremeyen iki nokta arasında televizyonla resim ulaştırmak imkânsızdır. Bunu sağlamak için, ya yeryüzünde birbirini görecek şekilde yüksek tepelerde kurulacak röle istasyonlarından faydalanılmak veya o iki noktanın her ikisini de görebilecek şekilde atmosfer içindeki, hattâ fezadaki bir noktaya çıkılmalıdır.. Yeryüzünde birbiriyle irtibatlandırılacak noktaların arası nekadar uzak olursa, her ikisini görebilmek için yerden itibaren çıkılması gereken yükseklik de o kadar büyük olur.

İşte TELSTAR'ın, bitirdiğimiz hafta salı sabahı Cape - Canaverai deneme üssünden bir Thor - Delta roketinin ucunda olduğu hâlde fırlatılışındaki amaç buydu; Aslında projenin müteahhidi Bell Telefon Şirketinin özel Surette görevlendirilen 400 işçisiyle, firmanın taşaronu olarak çalışan 800 kişinin yardımıyla meydana getirilen bu peyk tamamiyle özel ve ticarî bir çalışmanın mahsûlüdür. Telstar, Bell Telefon Şirketinin gayretiyle meydana getirilen bir peyktir. Yalnız fezadaki yörüngesine yerleştirilmesi- için NASA'nın - Amerikan Feza ve Havacılık 1-daresinln- teknik yardımına ihtiyaç hâsıl olmuştur. NASA bu yardıma karşı, deneme başarıya ulaşsın ulaşmasın, S milyon dolar alacaktır. Bu peykten sonra ikinci bir peykin de aşağı yukarı iki ay sonra fırlatılması planlanmıştır.

Kıtalararası ulaştırma

85 santimetre çapında ve 77 kilogram ağırlığında olan bu küçücük peykin görevi, yeryüzündeki özel televizyon verici postasından alacağı zayıf işaretleri şiddetlendirerek tekrar yeryüzüne - tabii bu sefer verici istasyondan çok uzaklardaki a lıcı istasyona - göndermekten ibarettir. Bu işin yapılabilmesi için 1024 adet transistor ve 1801 adet germanyum diyodundan meydana gelen 15 bin parçadan ibaret çok karışık bir elektronik devre kullanılmaktadır. Ayrıca peykte 30 santimetrelik, çok yüksek frekanslı bir şiddetlendirici tüp mevcuttur. Bunlar sayesinde 6390 megasikl - saniyede 6390 milyon titreşim -frekansıyla gelen televizyon, radyo veya çok kanallı telefon işaretleri peykin içinde şiddetlendirildikten sonra frekansı da değiştirilerek 4170 megasikl frekansında yeryüzüne geri gönderilmektedir.

Böylece peyk, tek istikametteki bir televizyon kanalını veya aynı istikamette aynı anda 600 telefon mükâlemesini nakledebilmektedir. İki istikamette çalışmak üzere hesaplanmamış olmakla beraber, karşılıklı konuşan 60 telefon kanalını da geçirebilir. Yani aynı anda İngiltereden Amerikayı ve Amerikadan İngiltereyi 60 kişi arayabilir.

İşin maliyetine gelince, takriben 1200 mütehassıs teknisyenin çalıştığı bu projenin gerçekleşmesi için 50 milyon dolar harcanmıştır. Bir tek peykin 1 milyon dolara malolduğu ve herbirinin yörüngeye yerleştirilmesi için de takriben 3 milyon dolarlık "nakliye" ücreti ödendiği hesaba katılırsa, aslında bu projenin pek de kârlı bir "ticaret" olmadığı anlaşılabilir. Nitekim, tek bir peykin en uygun yörüngede bile sâdece 15-30 dakika faydalı olabildiği düşünülürse, kıtalararası ulaştırmayı tam olarak sağlayabilmek için en azından 50 hattâ 60 Telstar'a ihtiyaç bulunacağı anlaşılır.

Aynı ölçüde bir haberleşmenin 50 denizaltı kablosu döşeyerek yapılması halinde hem işletme emniyetinin daha az, hem de bu kabloların tesis masraflarının çok daha fazla olacağı hesaplandığından, projenin sahibi filan Amerikan Telefon ve Telgraf Şirketi bu işi peyklerle yapmanın uzun vadede çok daha ekonomik netice vereceğini görmüştür. Fakat bu, çabuk zengin olmanın yolu değildir ve mutlaka Amerikan Federal hükümetinin bu işte yardımı şarttır, Konunun malî yönleri Amerikan Senatosunun önüne serilmiştir, feza prog ramının bu cephesiyle ilgilenen senatörler şimdiden tenkitlerini hazırlamakla meşguldürler.

K A D I N

Ankara

Üzücü bir ayrılış

Kumral, elâ gözlü, yeşil döpiyesli zarif kadın küçük binadan çıktı, toprak setlerden aşağıya doğru inerken birden durdu ve biraz evvel ayrıldığı binaya doğru dönerek, pencerenin önünde itişen çocuklara bakmaya başladı. Çocuklar onu görünce hareketsiz kalmışlardı. Bir tanesi, elindeki taşı kimseye göstermeksizin yere bırakıverdi ve yüksek sesle ötekilere :

"— Ulen, görmüyor musunuz, camı kıracaksınız" diye çıkıştı.

Yeşil döpiyesli kadın çocuklara yaklaştı, çok yumuşak, tatlı bir sesle:

"— Çocuklar, yakında sizin de, küçük kardeşleriniz gibi böyle bir yaz kulübünüz olacak. Orada resim yapacak, kitap okuyacaksınız. Şimdi küçüklerin kulüplerini korumak size düşer" dedi.

Çocuklar sessiz, önlerine bakıyorlardı. Sonra oradan uzaklaştılar. Yeşil döpiyesli kadının gözleri yaşarmıştı. Son defa küçük binaya baktı Ve uzaklaştı.

Olay, bitirdiğimiz hafta içinde Aktaşta, Çocuk Kulübü binasının önünde geçiyordu. Yeşil döpiyesli kadın ise, bu kulüplerin kurucusu Nermin Streater idi. 1955 yılında çocuklar için yaz kulüpleri açmak üzere çalışmalarına başlamış ve maddi imkânları az olan mahallelerde işe koyul muştur. Kulüpler, önceleri Çocuk E" sirgeme Kurumunun bir kolu olarak faaliyete geçmişler, sonra Milli Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak, yaz aylarında ilkokullardan kulüp olarak istifade edilmiştir. Kulüplerin sayısı bu yıl dokuza yükselmiştir. Yıl' dan yıla tekâmül etmekte ve özellik-. le fakir çevrelerde köklü şekilde yerleşmektedir. Çocuklar kulüplerde, özel şekilde yetiştirilmiş olan liderler tarafından idare edilmektedirler. Ner min Streater uzun bir süre bunun mücadelesini yapmış, nihayet öze! kuraları açmayı başarmıştır.

Çocuk Kulübü liderlerinin, kışın öğretim yapan öğretmenlerden biraz farklı olmaları şarttır. Lider namzetleri Öğretmen Okulu öğrencileri ve Ankara Kız Lisesi son sınıf öğrencileri arasından seçilmektedir. Bunlar, çocukları sıkmadan ve oyalıyarak meşgul etmesini öğrenmekte, onlara resim, nakış, elişi dersleri vermektedirler. Aynı zamanda biçimli şekilde oyun oynamasını, eğlenmesini de öğretmektedirler. Liderler arttıkça, çocuk kulüplerinin miktarım fazlalaştırmak da bir hayli kolaylaşmaktadır. Bu aynı zamanda, çocuklarla meşgul olmak isteyen gençlerin hevesini arttırmakta, yetişmelerini sağlamakta ve onlara yaz aylan için bir cep harçlığı da temin etmektedir. Kurslarda ders veren öğretmenler bu işi gönüllü olarak yapmaktadırlar. Nermin Streaterin gelecek yıl için daha pek çok projesi vardır. Kulüpler Mamak, Balgat gibi uzak çevrelerde yayılmıştır, fakat Streater ilkin, nümune olarak Aktaşta bir çevre kalkınması projesinin tatbikine geçmek istemektedir. Aktaşta bir Çocuk Kulübü, bir de Yetiştirme Yurdu vardır. Nermin Streater. derneklerin işbirliğini temin ederek Aktaşta daha büyük çocuklar için de bir kulüp kurmak, anne ve babaları içine alan bir yardım ve faaliyet programının tatbikine geçerek konferanslar, sohbetle? tertiplemek, çocuklar için futbol ve oyun sahaları, yetiştirme kursları açmak amacındadır. Daha büyük çocukların, küçüklerin kulüplerine daima ziyan verme arzusunu göstermeleri, ona bu çocukların da birşeyler istediği, toplumdan birşeyler beklediği inancını vermiştir. O gün Aktaş Kulübünden ayrılırken duyduğu üzüntü büyüklere söz verdiği kulübü açamamış olmasından ileri geliyordu. Eşinin işi dolayısiyle Türkiyeden ayrılmak zorundaydı. İngilterede yerleşmek üzereydiler. Ama, büyüklere kulüplerinin açılacağım gene de vâdetti.

Nermin Streater
Çocuklar kurtarılmalıdır!

Türkiye Kadınlar Dayanışma Birliği Başkam Münevver Ertan görevi devralmıştır. Birlik, Çocuk Esirgeme Kurumu ile işbirliği yapacak ve Aktaş projesi de derneklerin işbirliği sayesinde tahakkuk ettirilecektir.

Derneklerin işbirliği

İkinci Milli Sosyal Hizmetler Konferansında Nermin Streaterin savunduğu önemli fikir, "derneklerin işbirliği"dir. Memleket kalkınmasında Devletin her zaman başrolü oynıyacağı muhakkaktır ama, herşeyi Devletten beklemek yerine, kişisel çabaları Devletin emrine verebilecek şekilde birleştirip koordine etmek, Devletle işbirliği yoluna gitmek lazım-

Şu nârin ağır işçi!

Jale CANDAN

Uzmanlar, işi hesaba hitaba vurmuşlar ve ev kadınının 1 numaralı ağır işçi olduğu sonucuna varmışlar. Yardımcısız olarak evinin bütün işini yapan, çocuk sahibi bir ev kadınının sarfettiği günlük enerjinin bir demircininkinden veya bir maden işçisininkinden çok daha fazla olduğu böylece, sürprz yaratarak, meydana çıkmış bulunmaktadır. Kadının evde o küçük gidip gelmeleri, eğilip kalkmaları, ufak tefek işlerle meşgul olması ise, onu günde tam beş kilometre yol yürümüşcesine yormakta imiş...

Bu havadisleri gazetelerin, ekseri fantezi sütunlarında okur, güler geçeriz. Oysa ki mesele, ailenin ruh sağlığı bakımından gerçekten önemlidir. Kadının bütün gün evde, en aşağı dışarda çalışan erkek kadar yorulması ve erkeğin bunu hiçbir zaman kafi derecede değerlendirememesi, birçok aile geçimsizliklerinin başlıca sebebidir. Ev işlerinde devamlı yardımcı tutma usûlü artık tarihe karışmak üzeredir. Belirli saatlerde eve geleni yardımcılarla da olsa, birçok ev kadınlarının evlerinde hem bir ağır işçi, hem da bir fikir işçisi gibi çalıştıkları muhakkaktır. Ev işleri bugün maddi güç kadar bilgiye, hesaba kitaba, organizasyon fikrine ve yaratıcı zekâya dayanmaktadır. Ev kadım hem bedenen çalışır, hem düşünür, kafasını yorar. Ev sorumluluğu yanında, toplumun ona yüklediği bir takım sosyal sorumluluklar da vardır ki, ağır işçileri sınıflandıran uzmanlar heyetinin bunu hesaba katıp katmadıklarını bilmiyoruz. Bütün gün evinde bir ağır işçi gibi çalıştıktan sonra, meselâ Ur kokteylde, ayakta etrafa tebessüm saçan veya akşam evde güler yüzle misafirlerini ağırlayan, onlara hizmet etlen kadınların miktarı sanıldığından çok fazladır. Üstelik, kadınların eşlerine daima dinlenmiş, neşeli ve taze görünmeleri lüzumu, aile mutluluğunun ilk şartı olarak ortaya atılmaktadır.

Ev işlerinin küçümsenmesine öteden beri öylesinle alışılmıştır ki, erkek, tarlada kendisiyle beraber çalışan karısından veya sabahları kendisiyle beraber evden çıkıp, akşam kendisiyle beraber eve dönen iş kadınından ayni ödevleri, yardım etme lüzumunu duymadan, beklemektedir. Erkeğin, bu nârin mahlûka yaptığı tek yardım, birçok toplumlarda, şahit önünde mantosunu tutmaktan, sigarasını yakmaktan ibaret kalmaktadır. Bir taşıt vasıtasında, terbiye icabı kadına yer veren erkek, evde onu hiç oturtmadığının farkında bile değildir.

Tatil ve istirahat aylarında ev kadım, normal zamandan daha çok yorulur. Daha az konforlu bir yazlık evde çoluk çocuğun istirahatini teminle çalışır veya bulunduğu yazlık evde eşi - dostu, akrabayı ağırlar durur. Aile, toplumun çekirdeğidir deriz. Sosyal ve ekonomik bakımdan ailenin önemini belirtiriz. Fakat bu gemiyi yürüten kadının yaptığı iş, gözümüzde hep hafif içtir. Yapılacak şey bence, ev kadınlığım mânen yükseltmek ve değerlendirmektir. Kadın dışarda çalışsa da, evde yaptığı çok önemli işin hem toplum, hem de yakınları tarafından gerçekten değerlendirildiğini bilmelidir. Bu, dünyanın 1 numaralı nârin işçisinin işini bir hayli kolaylaştıracaktır.

dır. Birbirlerinin çalışmalarını tamamlayan dernekler büyük bir kuvvet olurlar. Aktaş projesi işte bu fikirden doğmuştur. Nermin Streaterin istediği şey, derneklerin elbirliği ederek bir süre için muayyen bölgelerde çalışmalarıdır.

Birinci ve İkinci Sosyal Hizmetler Konferansının hazırlanmasında büyük emeği geçen Nermin Streater, konferansın çalışma sistemine de büyük bir yenilik getirrniştir. Oda çalışmalarında işleri gruplaştırarak, herkesin çalışmalara katılmasını sağlamış, kollektif çalışma sistemini ilk defa bir konferansta memleketimizde tatbik etmiştir. Kendisi üç yıl Amerikan Kız Kolejliler Derneğinin başkanlığını yapmış ve- bu süre içinde tertiplediği Türk Kültür Haftası ile Ankarada büyük ilgi toplamıştır.

Nermin Streaterin derneklerin işbirliği projesinin tahakkuku bugün, iyi niyete rağmen derneklerde heba olup giden pek çok çabanın memlekete faydalı olmasını sağlıyacaktır.

Moda

Şehirde yaz

Bütün yazını sayfiyede geçirebilenlerin sayısı gün geçtikçe azalmakta, buna karşılık kısa yaz tatili yapanların sayısı artmaktadır. Fakat şehirde de ferah, serin, eğlenceli bir yaz geçirmek, bunun için bahçelerden, teraslardan faydalanmak mümkündür. Şehirde yaz geçirenlerin köyde yaz geçirenlerden çok daha değişik kıyafetlere ihtiyaçları vardır. Yaz için şehirde giyilecek ideal kıyafet, artık âdeta klâsikleşen tam kolsuz, fakat oldukça kapalı yakalı, saf ipekten, ince emprimelerden yapılmış boru elbiselerdir. Bunlar çok az kumaştan çıkar. Beden kısmında pens yoktur. Beden blûzan olup, bel aynı kumaştan yapılmış yumuşak bir kuşakla gösterilmiştir. Etek vücuda mübalâğasız şekilde intibak ettirilmiştir, düz hatlıdır. Bu tip elbiselerin çoğu yakasızdır. Bir kısmı ise, lüzumunda kullanılan kravatlı bir yakaya sahiptir. Yakasız elbiselerle kolyeler takılmaktadır. Yalnız iki kenarında dikişi bulunan, bel hattından geçen bir gizli kuşakla sıkılan, dikişi çok basit emprimeler de bu yıl çok gözdedir.

Yazlık keten elbiseler mayo elbise ismini almaktadır ve ipeklilerin aksine bunlar, vücudu penslerle iyice sarmaktadır. Elde yapılmış desenlerle süslenmiş düz renkli elbiseler ise yılın buluşu ve lüksüdür.

Yazın şehirde, elbiseye uydurmak şartiyle, koyu renkli çanta ve ayakkabı kullanmak ta mümkündür. Arkaları sandal şeklinde açık, topuklu ayakkabılar modadır.

C E M İ Y E T

Gördünüz mü, Metin Tokere çalım satayım derken sevimli Doğan Nadinin başına gelenleri!.. Metin Toker, dış âlemin bizi nasıl gördüğünü anlatırken İngilterenin en çok satan gazetesinin sahibinin oğlu -ve gazetenin dış editörü- ile yaptığı bir konuşmadan bahsetmiş, adamın milletlerarası meselelere çok geniş vukufu olduğunu anlatmış, Türkiye hakkında ise "mesela bizim Doğan Nadinin veya Erol Semavinin Endonezya veya Arjantin, yahut Sudan hakkında ne kadar bilgisi varsa, o kadar bilgisi olduğu"nu yazmıştı. Bunun mânası nedir? Bunun mânası, elbette, bazen bizim hayal ettiğimiz gibi dünyanın nazarında Türkiyenin "kâinatın en önemli konusu" olmadığını, herkesin aklının fikrinin sâdece bizde olmadığını belirtmek..

Ama, nedense Doğan Nadi pek alındı. Bir burukluk, kinayeli laflar, serzeniş,. Kendisinin, küçümsendiğini mi sanmış, ne? Geçenlerde bir fıkrasına böyle başlıyordu: "Haydi, gelin de, AKİS'ci Metin Toker dostumuza Endonezya hakkında biraz malûmat verelim.."

Ancak, verdiği kıymetli malûmat, Metin Tokeri değil ama Endonezya Elçiliğinin hışmını çekmez mi? Elçiliğin hanım basın ataşesi -Miss A. L. Kanggldaej- almış kalemi eline, hani doğrusunu isterseniz zarif Endonezya hanımları için biraz fazla kaçan ateşle vermiş: veriştirmiş Doğan Nadiye. Uzak Doğulu Miss'in sekiz maddelik mektubunun birinci maddesi şu :

1. Yasının muhtevasından yanlış olarak "beyin cerrahisi" şeklinde tercüme edilen *deyimin, figüratif anlamı ile "manevi harekat" {mental operations) olması gerektiğini düşünememesini göz önünde bulundurarak, bizzat yazarın âcil bir "beyin ameliyatına" muhtaç olduğu kanaatine vardık.*

Maamafih, ancak aklıselim ve idrak sahibi kimseler hakiki mânayı çıkarabileceklerine göre kendileri bu fesat düşünceyi taşımakta mazurdurlar.

Son maddesi ise, tam barut:

8, *Kimsenin işine karışmak hatırımızdan geçmesi. Ancak, Türkiye'nin en eski ve en nüfuzlu bir gazetesi olarak ün yapmış "Cumhuriyet" gibi bir müessesede, "Yedi Dakika"nın yasarı gibi bir kimsenin yeri olmamalıdır.*

Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak diye, işte buna derler!

*

Buğünlerde Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının önünden geçenler, şayet, gösterişli binanın ne olduğunu biliniyorlarsa muhakkak bir Elçiliğe' ait olduğu kanısına varıyorlar. Zira binanın kapısında Elçilik kavaslarının kıyafetlerine bürünmüş bir takım müstahdem arzı endam ediyor.

Bu, yeni. Basın - Yayın ve Turizm Bakanı - kendisi eski bir hariciyeci dir- Celâl Tevfik Karasapanın Basili - Yayın ve Turizm Bakanlığında yapacağını söylediği ıslahatın ilk kısmıdır. Karasapan, Bakanlığa adım atar atmaz, derhal hademelerin kıyafetinin değiştirilmesini emretmiş ve yakası kapalı kavas elbiselerine benzeyen bir kıyafet ihdas etmiştir.

Olan hademelere olmuştur. Zira eli sıkı idare müdürü kışın yaklaştığını düşünüp elbiseleri kalın kışlık bir kumaştan yaptırmıştır.

Şimdi Bakanlıkta en -fazla söylenen söz,. "Aman yeni Bakan yanında çalışanlara ter döktürüyor" sözüdür.

*

Kurucu Meclis üyelerinin Anayasanın halk oyuna sunuluşunu; yıl dönümü münasebetiyle 9 Temmuz günü Bulvar Palasta' verdikleri yemekte şişman, sevimli bir adam elinde kalınca bir albümle dolaşıyor ve içindeki resimlerin yanına, sahipleri ne imza attırıyordu. Şişman sevim[1] adam Devlet Baltanı Hıfz, Oğuz Bekata idi. Bekata bir ara gazetecilerin yanına geldi ve konulmağa başladı

"— Çocuklar, ben hatıra saklamağa pek meraklıyımdır. Bakın bu albümde Kurucu Meclis üyelerinin resmi var. Herkese imzalatıyorum. İyi bir hatıra".

Sözün burasında gazetecilerden Milliyet Muhabiri Cihan Tokatlı atıldı ve :

"— Beyefendi, siz hatıra bakımından pek şanslısınızdır. Bir hükümette vazife aldınız. Sonra hükümet çekildi. Siz çekilmenin buruk hatırasını kasandınız..." Bekâta Tokatlının sözünü kesti ve kendi devam etti:

"— Evet, sonra tekrar Kabineye alınmanın sevinçli hatırasına sahip oldum. Sonra güven oyu beklemenin heyecanını geçirdim. Cidden şanslıyım" dedi ve gene imza toplamağa koyuldu.

Doğan Nadi
"Al abdestini, ver pabucumu!"

Bulvar Palasta verilen yemekte muhakkak ki en fazla konuşan Muammer Aksoydu. Aksoy bir ara gazetecilere :

"— Biliyor musunuz, bu toplantının neyi eksik?" diye sordu ve tam o sırada yanından geçen Suphi Baykamı kolundan yakalayarak devam etti:

"— Suphi biliyor musun bu toplantıda neyi unutmuşsun?" Baykam tertip heyetinde bulunmanın mahcubiyeti içinde başını "hayır" makamında sallarken Aksoy tekrar konuştu:

"— Konuşma azizim," bu toplantının eksiği bu; konuşmasız bir yemek tatlı olmuyor vesselâm!"

Aksoy açıklamasına devanı ederken gazeteciler kıs kıs gülüyorlardı.

SİNEMA

Festivaller

Berlin XII.

İlkbaharın son ayları ile güzün ilk aylarına kadar olan süre içinde dünyanın dört bir köşesindeki irili ufaklı ülkelerde, yine irili ufaklı bir takım film festivalleri yapılmaktadır. Bunlar, boy ve sınıf sırasına girmişlerdir. Cannes, Venedik, Karlovy Vary, Moskova ve Berlin A sınıfı; San Sebastian, Cork. Mar Del Plata, San Francisco ve Edinburg gibileri ise B ve ikinci sınıf festivaller arasında yer almaktadırlar. Festivallerin düzenlenmesinde iki nokta göz önünde tutulmaktadır: propaganda ve alışveriş...

Berlin, şehir olarak iki arada bir derededir. Ortadan ikiye bölünmüş tüt ve Batı için de, Doğu için de bir çıbanbaşı durumundadır. Batılılar ve Batıdan yana olan Almanya, Berlin üzerine bütün dünya halkoyununun ilgisini çekebilmek amacıyla her yıl oniki gün süreli bir film festivali düzenlemektedir. Berlin Festivali için önemli olan, bir sanat ve panayır gösterisi olmaktan çok, kendisinin ve durumunun sözünü ettirebilmektir. Bunda da az çok bir başarıya ulaşmaktadır ama, durumu ve bu tür bir propagandaya araçlık etmenin yersizliğini kavrayan uluslar, yavaş yavaş Berlin Festivalinden ellerini eteklerini çekmekte ve Berlin, birinci sınıf bir film festivalliğinden çıkarak, daha gerilere doğru gitmektedir. Katılan uluslar, yalnızca katılmış olmak için baştan savma filmlerle yarışmaya girmektedirler. Ustalarla dinamizm dolu yeni sinemacılar ise filmlerini Berlin yerine, işin değer yönüne önem veren festivallere sokarak yaptıkları üzerine söz ettirmek istemektedirler.

Bu yılın Berlin Festivalinin Jürisi de bu kanıyı pekiştirecek bir nitelik taşıyordu. İçlerinde ilgi çekici ad olarak yalnızca bir King Vidor, bir Dolores Del Rio ve bir Emeric Presburger vardı ki, bunların da sinema anlayışlarının çoktan modası geçmişti. Tek önemsenin şey bu tür kişilerin kurduğu bir jürinin ne denli bir sonuca ve yargıya varacağı üzerineydi.

Sade suya çorba

Berlin Festivalinin gediklisi iki ulus, Meksika ile Arjantinden sonraki uluslar - Birleşik Arap Cumhuriyeti (Mısır), Kore, Danimarka, Hindistan, İspanya-, meselâ Fransaya, Almanyaya, Amerika ve İtalyaya karşılık hemen hemen hiç şansı olmayan uluslardı. Proğrama göre katılan uluslar arasında büyük armağana en güçlü aday, Francesco Rosi'nin "Sal vatore Guiliano"su ile İtalya, "La Caporal Epingle - Tiringöz Onbaşı" -rejisörü Jean Renoir- ile Fransa, Helmut Kautnerin "Die Rote - Kızıl Saçlı Kadın"ı ile Almanya ve İngmar Bergman'ın "Sasom i en spegel - Bir Aynada Gibi"si ile' İsveç idi. A. B. D. ise şaşılacak bir alaturkalıkla Henry Koster gibi barem dahili bir rejisörün "Mr. Hobbs Takes A Vacation - Mr. Hobbs Tatile' Gitti" ile katılıyor ve -yine şaşılacak bir şey - yarışmadan iyi sonuç alacağını umuyordu. Gerçi bu umudu Jüri tarafından boşa çıkarılmadı ve James Stewart "Mr. Hobbs" la sinema hayatının en kötü oyununu çıkarıp festivalin en başarılı erkek oyuncu armağanını kazandı. Sürpriz James Stewart'la da bitmiyordu. Jüri, en iyi erkek oyuncu armağanını James Stewart'a vermek ve festivalin en iyi yarışma filmi Ruy Guerra'nın "Os Cafajestes - Kötüler"iyle -Brezilya- Susumu Hani'nin "Mitasereta Seikatsu-Yine de Yaşamak"ına hiç bir armağan vermemek suretile, işlediği günahlarını, bu kez hiç hesapta olmayan birini, armağandan ve jüriden iyiden iyiye umudu kesik Francesco Rosi'yi, en başarılı rejisör seçerek ödemeye çalıştı,

Bir başka şaşırtmaca da, 1962 David O. Selznick armağanı dolayısıyla ortaya çıkarıldı. Selznick, bir önceki yıl içinde çevrilen dünya uluslarının filmleri arasında karşılıklı yakınlaşmayı ve iyi niyeti hedef tutan, amaç edinen filmlerin en değerlisine armağan vermekteydi. 1962 Selznick armağanı için aday filmleri de Cayette'in "Ren Geçidi", Rosselini'nin "Sahte General"!, De Sica'nın "Çarıklı Kadın"ı, Andrej Wajda'nın "Küller ve Elmaslar"ı, Bernard Wicki'nin "Köprü'sü ve iki Rus filmi "Askerin. Şarkısı" ile "Unutulmaz Bir Yaz"dı.

Fröbe ve Leuwerik

Başka hava çalan rejisör

Selznick armağanının da gerçekte bir "mavi boncuk armağanı" olduğu bu yıl ve beklenmedik bir şekilde anlaşılıverdi. Oyuncu olarak Alec Guinness, rejisör olarak David Lean ve film olarak da Cayette'in "Ren Geçidi" armağanları kazandılar. Cayette ve filmi için kimsenin birşey demeye hakkı yoktur ama, bayram değil seyran değil hesabı, Guinness ile David Lean'e niçin, neden ve hangi film ile hangi filmdeki rolünden ötürü veriliş sebebi açıklanmadı. Bunlar kazandılar dendi. Guinness sahneye çıktı, Lean'in de armağanını aldı, alkışlara boyun kırıp indi, gitti.

...ve filmler

İlgi çekici ve yapısı ile değer yönünden gayet sağlam. üç festival filminin üçü de genç ellerden çıkmaydı. Brezilyalı Guerra, İtalyan Ro3i ve Japon Hani, sinemanın genç kuşak temsilcileriydiler. Jean Renoir eski, Kautner ile Bergman da orta

kuşaktandılar. Çatışma da tam bir kuşaklar ve o kuşakların sinema anlayışları çatışmasıydı. İlk ağızda yenilen eski kuşaktan Renoir ve filmi "Le Caporal Epingle - Tiringöz Onbaşı" oldu. Renolr'in adını sinema tarihine geçirecek güçte olan ilk filmlerinden bir "La Grand Ullision-Büyük Hayal'in İkinci Dünya Savaşının tıpatıp kopyası olan - birincisi Birinci Dünya Savaşı sırasında geçiyordu. "Tiringöz Onbaşı" hiç bir yanıyla -oyun, mizansen, anlatım ve ana espri - olağanüstü bir nitelik taşımadığından, Renoir'a bağlanan umutları bir anda yıktı ve gözleri orta kuşak temsilcileri Bergman ile Kautner'e çevirdi.

"Bir Aynada Gibi"sinde İsveç sinemasının tek başına ve en büyük ustası Bergman, değişmeyen sinema anlayışını ve esprisini sürdürüyor, bu kez de karmaşıklı bir gençkadınla erkek kardeşinin yatmasının acılı ve çarpıcı hikâyesini anlatıyordu. Ama Bergman sıradan bir rejisör, kolay anlaşılır, rahatça görülür geçilir bir Sinemanın kişisi değildi. Fakat "Bir Aynada Gibi" de, Bergman'ın öbür filmlerinden eksilmiş bir ustalığını taşıyordu.

Kautner - "Son Köprü"nün ne dediğini bilir rejisörü- "Die Rote-Kızıl Saçlı Kadın"da çapraşık, daha doğrusu çıkmaz bir yolun yolcusuydu. Yeni "Yılgınlar Kuşağı"ndan bir yazarın romanını sinemaya uygulamış ve aynı eşitlikte bir kafa yapısına sahip olmadığından da "Kızıl Saçlı Kadın" bir yerden sonra âdeta bir "suspence"- filmi olup çıkmıştı. Böylece eskilerle orta kuşak, festivalda yalnızca boy gösterdiler ve gençlerin şansını arttırmaktan başka hiç bir işe yaramadılar.

Gina Lollobrigida, "Dilber İppolita"da

Kuru-gürültü

Gençlerin sineması

Brezilyayı temsil eden Ruy Guerra "Os Cafajestes - Kötüler"de sinema anlatımı olarak John Cassavetes'de örneklenen "Free Cinema - Özgür Sinema"nm anlatımını seçmişti. Kamerasını gerçek hayata, o hayatın bütün kirli, karanlık ve kötü, yanlarına sokarak, hayatı bir çeşit dokümanterci gözüyle görmekteydi. Biri yoksul, öbürü varlıklı para peşinde koşan iki genç adam, varlıklının bir yakınını kaçırıyorlar, çırılçıplak soyarak resimlerini çekiyorlar ve bununla şantaj yapıp para sızdırma yo* luna gidiyorlardı. Guerra, dört kişilik hikâyesinde neler neler anlatmıyordu ki! Herşeyden önce, söyleyecek sözü olan, kişilerini bir tutumu yansıtmak için büyük bir rahatlıkla kullanan tam ve gerçek bir sinema kişisiydi. Büyük jürinin -o modası geçmiş sinema anlayışındaki jürinin- Guerra'yı değerlendirmesini beklemek yersia bir umut olurdu. Nitekim Japon Yeni Dalgasından Susumu Hani'nin "Mitasereta Seikatsu - Yine de Yaşamak"ı da aşağı yukarı Guerra'nın sinema esprisini sürdürmekteydi. Hani, bir kadının dünyasını çizmekte, derinlere inmekte bu tür çabanın tek ustası Antonioni'den de büyük bir başarı gösteriyordu. Daha rahattı, daha usta bir sinema yapısı kuruyordu.

Üçüncü ve değişik bir sinemanın ürünü olan "Salvatore Guiliano", Francesco Rosi imzasını taşımaktaydı. Yeni sinemacı kuşağının içinde en sivrilmişlerinden biri olan İtalyalı sinemacı, Sicilyanın ünlü haydutu Guiliano'nun hayat hikâyesini füme almıştı, onu anlatıyordu. Fakat bu, şimdiye kadar hiç bir biyoğrafya filminde rastlanmayan bir doğruculuktaydı. Doğruculuğu ve hikâyesinin sinemaya uydurulmuşluğu - yâni yapmacıklığı - bir yana, Rosi'nıın seyredenlere tepeden inme gelen sürprizi, filme dokümanter bir değer de katmasındaydı. Olayı, gerçek olayın geçtiği yerlerde çekmiş ve mizansenini öylesine bir şekilde düzenlemişti ki, film herşeyden önce bir aktüalite ve dokümanter film yapısındaydı. Sanki Rosi, bir belgeci sıfatıyla, olayın geçtiği günlerde, kamerası elinde, ne gördü ise onları kaydetmiş, sonra oturmuş ve sinema biçimine sokmuştu.

Dördüncü genç - yaşça orta kuşaktan sayılabilir -İngiliz John Schlesinger, ve filmi Reisz, Clayton ve Richardson üçlüsünün sinemasına açık bir özenti taşıyan "A Kind of Loving - Aşkın Bir Çeşidi"ydi. Evlilik müessesesine ne karşı, ne de ondan yana olan garip davranışta, pembe gerçekçiliği savunan "iyice" bir filmdi.

Sonuçta Rosi en başarılı rejisör, Sartre'in "Gizli Oturum'unun sinema uygulaması olan Tad Danielewki'nin "No Exit-Çıkış Yok"undaki oyunlarıyla Rita Gam ile Viveca Lindfors en başarılı kadın oyuncular, "Bir Aynada Gibi" ile Bergman, Uluslararası Katolik Ofisi Armağanını kazandılar. Renoir, Kautner, "Dilber Hippolita"sı ile Gina Lollobrigida, Bergman'la Harriet Anderson hep eli boş döndüler.

UĞUR K.
KUŞ YUVASINDA
PARANIZ
VAKIFLAR
BANKASINDA
BÜYÜR
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI